

Diplomová práce

2015

Martin Swatzina

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Novověká keramika z Trauttmansdorffského paláce

Praha - Hradčany

Bc. Martin Swatzina

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra archeologie

Studijní program Archeologie

Studijní obor Archeologie

Diplomová práce

Novověká keramika z Trauttmansdorffského paláce

Praha - Hradčany

Bc. Martin Swatzina

Vedoucí práce:

Mgr. Ladislav Čapek, Ph.D.

Katedra Archeologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Mé poděkování patří PhDr. Janu Frolíkovi Csc. za možnost zpracování hmotných novověkých pramenů, za jeho vstřícnost a neocenitelné rady při keramickém rozboru a doporučení odborné literatury, stejně tak i Mgr. Gabriele Blažkové, Ph.D. Hlavní poděkování pak patří vedoucímu této práce Mgr. Ladislavu Čapkovi, Ph.D. za svědomité vedení a za jeho vstřícný a profesionální přístup. Poděkování také patří všem, kteří mi pomáhali řešit vzniklé problémy a dotazy.

Obsah

1	Úvod.....	1
1.1	Cíl práce.....	1
2	Vymezení postmedieválního období a studia keramiky	2
2.1	Archeologie novověku.....	2
2.2	Historie archeologie novověku.....	3
2.3	Novověká keramika.....	4
3	Historie objektu Trauttmansdorffského paláce	5
3.1	Historie měšťanských domů na původní středověké parcelaci	5
3.2	Raně novověká historie lokality	6
3.3	Historie v 19. století	8
3.4	Dnešní vzhled komplexu a jeho slohový a stavební popis.....	9
4	Archeologický výzkum Trauttmansdorffského paláce	11
4.1	Průběh výzkumu	12
4.2	Popis nálezové situace.....	13
4.3	Vyhodnocení nálezové situace výzkumné etapy v roce 2010.....	20
5	Metody práce	21
5.1	Databáze	21
5.2	Deskriptivní systémy pro studium keramiky.....	22
5.2.1	Tvarové skupiny.....	23
5.2.2	Typologie Okrajů	24
5.2.3	Výzdoba keramiky	24
6	Vyhodnocení deskripce keramických fragmentů.....	25
6.1	Keramické třídy	25
6.1.1	Popis keramických tříd.....	25
6.1.2	Zastoupení keramických tříd v sondách.....	28
6.2	Okraje	29
6.2.1	Okraje hrnců.....	29
6.2.2	Okraje džbánů	33

6.2.3	Okraje mís	35
6.2.4	Okraje pánví	38
6.2.5	Okraje pokliček	39
6.2.6	Okraje talířů	40
6.2.7	Zastoupení okrajů v sondách.....	41
6.3	Výzdoba.....	42
6.3.1	Numerický kód výzdoby na keramice.....	43
6.3.2	Zastoupení výzdoby v sondách	50
6.3.3	Povrchová úprava nádob	51
6.4	Kachle v souborech Trauttmansdorffského paláce.....	52
6.5	Keramické fragmenty po roce 1800	53
6.6	Importy v nálezech Trauttmansdorffského paláce	53
7	Shluková analýza	54
7.1	Podobnost kontextů na základě keramických tříd	54
7.2	Podobnost kontextů na základě typologie okrajů	64
8	Relativní datace souboru a přiřazení ke stavebním fázím paláce	69
8.1	Srovnání souboru se Salmovským palácem	71
9	Závěr	72
10	Seznam použitých pramenů	74
11	Literatura.....	74
12	Resumé.....	79
13	Přílohy.....	80

1 Úvod

V popředí zájmu archeologického bádání zůstávají témata předložená předchozím středověkým obdobím. Jedná se tedy o sociální prostředí měst a vesnic a s nimi spojené fortifikace, komunikace, výrobní areály, pohřebiště, sakrální stavby atd. Samozřejmě pro co nejlepší poznání tehdejší lidské společnosti je zapotřebí zkoumat hmotnou kulturu charakteru denního užívání, jakou je například keramické zboží, či jiné vybavení tehdejších „domácností“. Právě hmotnou kulturou, charakteru denního užívání, se zabývá i tato práce. A to konkrétně keramikou z Trauttmansdorffského paláce. Nálezy keramiky nám mohou přiblížit zdejší minulý život a případně přinést datační horizont jejího užití. Keramiku nalezenou pomocí odkyru můžeme v některých případech také spojit s jednotlivými stavebními fázemi paláce.

1.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je vyhodnotit keramický materiál z části výzkumu, který byl proveden v Trauttmansdorffském paláci na Loretánské ulici v Praze, roku 2010. Archeologický výzkum vedl PhDr. Jan Frolík CSc., jenž je zaměstnancem archeologického ústavu v Praze. Keramický materiál zpracovaný v této diplomové práci je uložen v depozitáři na Pražském hradě.

Jak je již výše zmíněno, tak je zde zpracována pouze část výzkumu, a to sondy 18, 19, 22, 23, 25, 27, 29, a 30. Je tak učiněno z důvodu předpokladu souvislosti těchto sondáží se stavebními úpravami, jak paláce, tak renesanční zahrady. Zbýlý výzkum obsahuje spíše keramiku velmi mladou, nebo naopak keramiku středověkého charakteru, tudíž se jeví pro tuto práci jako nevhodná. V diplomové práci jsou definovány základní pojmy týkající se raně novověkého období a novověké archeologie obecně. Součástí je také historický popis a stavební vývoj Trauttmansdorffského paláce a popis samotného výzkumu, který byl proveden v roce 2010. V této části je popsána nálezová situace, která vychází především z nálezové zprávy PhDr. Jana Frolíka CSc.

Přílohou práce je databáze vybraných sond a nálezů. Jak bylo uvedeno již výše, jedná se o výčet sond, které by mohly mít souvislost se stavebními fázemi paláce i renesanční zahrady. Zbývajícím sondám se proto tato práce nevěnuje. Informace z databáze budou následně zpracovány statistickými metodami, konkrétně shlukovou

analýzou. Zdejší keramický soubor bude také porovnán s nejbližším podobným souborem, a to konkrétně se souborem ze Salmovského paláce.

Důležitou součástí práce je i katalog keramických fragmentů z Trauttmansdorffského paláce, pro který bylo zpracováno celkem 2283 keramických fragmentů. Fragmenty jsou zpracovány kombinovanou metodou fotografie a kresby.

2 Vymezení postmedieválního období a studia keramiky

Dodnes používané časové vymezení pro postmedievální archeologii bylo předloženo Z. Smetánkou a J. Žeglitzem v roce 1989 v Českém časopise historickém, v článku pojednávajícím o historii postmedievální archeologie. Co se týká časového vymezení, lze postmedievální archeologii rozdělit na několik horizontů. V podstatě se jedná o období od konce 15. století až do 18. století. Po roce 1800 je období nazváno industriální archeologií. (Smetánka – Žeglitz 1989, 729).

raný novověk	early modern age	15. / 16. století – 1650
novověk	pre - modern age	1650 – 1790 / 1800
industriální období	industrial age	1800 – 1900

Tab. 1: Chronologické rozdělení postmedieválního období (Blažková 2011, 6).

Později se však ukázalo, že toto rozdělení pro takto širokou časovou oblast není plně dostačující. Proto bylo nezbytné zavést konkrétnější dělení a veskrze tyto požadavky vznikl pojem raně novověké vymezení archeologie, které se vztahuje k předmětu studie a tedy i raně novověké keramice. Studium raně novověké keramiky vychází ještě z pozdně středověkých tradic, doplněné o nové a inovativní technologické postupy, které charakterizují dále novověkou keramiku (Blažková 2011, 6). Dodnes však toto období nebylo plně definováno. Co se týče časového vymezení raného novověku, jedná se o období od přelomu 15. a 16. století až do konce třicetileté války, tedy do poloviny 17. století, viz tabulka výše. Pro naši oblast (Čechy, Morava a Slezsko), jej můžeme také nazvat obdobím renesance s přelomem k baroknímu období.

2.1 Archeologie novověku

Postmedievální archeologie je velmi mladá větev této vědní disciplíny a její vymezení je více než složitě. Setkává se zde nejen archeologická metodika práce, ale

společně do ní zasahuje také etnografie, sociologie a neméně také historie. Vše co se odehrávalo před koncem 15. století jednoznačně patřilo pod archeologické badání. S novověkými prameny novověku je to však problém. Pro archeology se může jevit jako příliš mladý, a naopak pro etnografy zase příliš starý. Zde nastává problém jak s tímto pramennou základnou nakládat (Blažková 2011, 9). Byť je však archeologie novověku záležitostí poslední dekad, je přes všechny zmíněné problémy dnes již neopomenutelnou součástí archeologického bádání a nikdo snad již nepochybuje o jejím přínosu, o čemž svědčí velký zájem archeologů o toto období se stále přibývajícím množstvím zájmových okruhů, jako jsou industriální archeologie či archeologie modernity, kterou můžeme bezesporu označit jako nejnovější součást novověké archeologie. Archeologie modernity se snaží pokrýt období, které je archeologicky nedotknuté a prozatím řádně neprozkoumané (Neustupný 2013, 13). Dalo by se definovat jako období navazující na industriální část novověku. Počáteční zájem o archeologii modernity je možné sledovat již na začátku 20. století, který pravděpodobně souvisel s rozvojem stavebních prací v Praze na konci 19. století a pokračoval ve století 20.

2.2 Historie archeologie novověku

Rozvoj postmedievální archeologie však souvisí s archeologickými výzkumy středověku, které probíhaly po druhé světové válce. Zvláště pak v historických jádrech měst (výzkumy jímek, či studní), avšak novověkým hmotným pramenům nebyla věnována valná pozornost, jelikož nebyla v popředí zájmu. Výhodou, pro dnešní archeology zabývající se archeologií novověku, jsou bohaté nálezové celky, uložené v muzejních depozitářích, včetně plné dokumentace (Blažková 2011, 9).

S postupem času přibývalo více prací, která brala novověkou tématu v potaz, avšak bylo to spíše sporadického rázu, jako například práce B. Nechvátala, která pojednává o keramice a hrnčířství 16. století (Nechvátal 1968). Vrcholným vyústěním pak jistě bylo vytvoření skupiny, která se zaměřovala přímo tou tematikou, jejímž vyústěním byl první sborník *Post-Medieval Archeology 1* v roce 1990, pod vedením Archeologického ústavu v Praze (Krajíc 2007, 60). Za další velký posun v tématu novověku, lze považovat iniciativu Z. Smetánky a J. Žegklitze, či P. Vařeky. Důležité je též založení specializovaného periodika *Forum Post-Mediaevalis*. O rozšiřování zájmů

svědčí i vzrůstající počet studentských prací, které se novověku a novověkým pramenům věnují.

Dále by se dalo říci, že dnešní rozvoj novověké archeologie má velkou souvislost především, se záchrannými výzkumy, jenž tvoří podstatnou složku dnešní archeologie. Ne jinak tomu bylo i s materiálem zde zpracovaným. Dnes však již archeologie novověku řeší svá vlastní témata, která nejsou závislá na neustálém rozšiřování pramenné základny prostřednictvím záchranných archeologických výzkumů.

2.3 Novověká keramika

Dalo by se říci, že první postavou, která se zabírala archeologickým hmotnými prameny novověku, byl nejspíše architekt J. Koula, který se jako první snažil o rozčlenění keramiky novověku (Koula 1917 – 1919). Mezi nejstarší studie zabývající se novověkým keramickým materiálem, lze zmínit badatele K. Černohorského (Černohorský 1928, 1935) a H. Landsfelda (Landsfeld 1950, 1953), kteří se zabývali keramikou vesnického prostředí. Na ně později plynule navázal badatel V. Scheuflera (Scheufler 1969, 1972, 1982), který se snažil o sjednocení struktury popisu etnografů a archeologů aplikované na novověkých pramenech. V podobném duchu, jen s mírným rozdílem datace (jednalo se zhruba o půl století), byla vydána práce od V. Nekudy a K. Reichertové (Nekuda – Reichertová 1968, 6). Tito badatelé však pojem raný novověk nepoužívali. Keramiku z období 15./16. století chápali jako přechod od středověké keramiky ke keramice lidové, vesnické (Blažková 2011, 7).

K vymezení pojmu raně novověká keramika došlo až v průběhu 90. let 20. století, kdy se na základě již značného množství zpracovaných dat objevila nutnost tuto charakteristickou keramiku vyčlenit z obecného pojmu novověku. Jako umělý mezník v rozdělení raného novověku lze považovat rok 1650, který je takto používán i v historickém bádání (Petráň a kol. 1995, 30-32). Tento letopočet byl zvolen záměrně z důvodu barokizace, tedy plného rozvinutí barokního stavebního slohu, který se však projevoval nejenom v architektuře, ale také v umění, módě a jistě i smýšlení a způsobu života tehdejšího obyvatelstva. Dalším velmi důležitým faktorem, je objevení nových typů surovin jako bělnina, porcelán a již mnohem větší používání kameniny, která se do

tehdejší doby objevovala jen v malé míře na našem území, převážně jako import (Blažková 2011, 8).

Na základě několika dostupných novověkých pramenných celků je postavená také typologie P. Vařeky, který pracoval převážně s novověkou keramikou z Prahy, z výzkumu na Náměstí míru, nebo artefakty ze stejné lokality nalezené v bývalém kapucínském klášteře (Vařeka 2002, 217 – 248). Vymezení opět přesně koreluje s přelomem 15./16. století a pokračuje do poloviny století 16.

I přes zatím neuspokojivé poznatky, týkající se novověké keramiky, je tato datace přijímána všemi archeology z Čech (M. Dohnal, P. Vařeka, J. Musil), tak na Moravě a ve Slezsku (R. Procházka - J. Pajer - V. Goš; Blažková 2011, 12).

3 Historie objektu Trauttmansdorffského paláce

Trauttmansdorffský palác představuje rozsáhlý palácový komplex v Loretánské ulici číslo 6, který vznikl na původní středověké zástavbě. Zprvu vznikl jako renesanční palác, který byl vybudován v průběhu druhé poloviny 16. století. Barokní úpravy byly provedeny v průběhu 17. století. V počátcích 19. století nabírala stavba charakteru činžovního domu. Dnešní podoba paláce je způsobena rozsáhlou přestavbou v letech 1830 – 1836, kdy je upraven do podoby klasicistní. Dnes je objekt majetkem ministerstva zahraničí.

O historii, zde zkoumaného objektu, podrobněji pojednává část textu z monografie s názvem Umělecké památky Prahy (Vlček a kol. 2000).

3.1 Historie měšťanských domů na původní středověké parcelaci

Stavba vznikla pravděpodobně na původních sedmi středověkých parcelách. Některé původní objekty stojící na těchto parcelách plně zanikly, některé byly pravděpodobně zakomponovány do palácové stavby, dochované z nich jsou však jen pouhé fragmenty.

První dům byl z historického i urbanistického hlediska nezajímavý, a tak brzo splynul se sousedním domem. Tento dům byl pravděpodobně nárožního charakteru a

z pramenů (rok 1371) je určena jeho cena ve stavu spáleniště. Někdy kolem roku 1380 byl pravděpodobně znovu postaven. V pramenech se pak objevuje až v roce 1486. Jeho umístění spadá mezi prázdné domky v okolí. V roce 1527 jej zakoupil kameník Petr z Frankfurtu za velmi nízkou cenu (Pasport SÚRPMO 1981).

Třetí dům v pořadí bezprostředně nesouvisel s domem předchozím, avšak nacházel se v jeho blízkosti. Jeho cena byla nepatrná, jak je uvedeno v pramenech z roku 1361.

Čtvrtý dům teprve disponoval hodnotou, jež běžně odpovídá standardům druhé poloviny 14. století (kolem roku 1373). V roce 1383 jej zakoupil kněz Mikuláš společně se syny Petra Parlěře, Václavem a Janem (Pasport SÚRPMO 1981).

Pátý dům měl hodnotu středního domu. To bylo v roce 1371, kdy byl pravděpodobně ve výstavbě. O šest let později již však disponoval vysokou tržní hodnotou. Jednalo se o stavbu nárožního charakteru. Kolem roku 1390 jej zakoupil Vojtěch ze Švamberka.

Šestá stavba se vynořila v roce 1357, avšak pouze jako prázdné městiště. Další informace o stavbě nejsou známy.

Poslední sedmý dům patřil v letech 1362 – 1380 samotnému Petru Parlěři.

Tyto stavby samozřejmě nebyly v místě dnešní palácové stavby jediné. Byly však jediné středověkého charakteru, o kterých se zmiňují prameny. I přes to však nejsme schopni získat více informací o těchto sedmi stavbách, které by nám ukázaly jejich podobu v 16. století před výstavbou palácového komplexu. Z objektů se dnes dochoval jen dvouprostorový sklep v jihovýchodním nároží paláce (Pasport SÚRPMO 1981).

3.2 Raně novověká historie lokality

Následné zprávy pocházejí z 16. století, kdy postava Václava z Vitenče scelovala místní pozemky. V roce 1525 jím byla zakoupena zahrada jisté Krystyny, která byla vdovou po kameníkovi Hanušovi Hartmannovi. V roce 1529 zakoupil i jednu věž z opevnění Hradčan. Dostal také povolení si v zakoupené zahradě postavit lusthaus, neboli letohrádek.

Pozemky později přecházejí do majetku Šliků z Holiče, kteří jej zakoupili v roce 1569. Po deseti letech vlastnictví přešel dům, zahrada, vinice a věž do majetku Jana Vschynského z Vchynic. V roce 1604 přešel komplex do majetků Lobkowicze. Je pravděpodobné, že v těchto letech právě došlo k první renesanční přestavbě, protože při dalším prodeji v roce 1608 měl notnou cenu. Na základě určitých podvodných akcí se objekt v roce 1613 dostal do vlastnictví Jindřicha Julia, brunšvickeho vévody. Díky této situaci dvorská komora učinila opatření ve formě zvodu do domu, díky němuž víme, že kolem roku 1613 proběhla rozsáhlá přestavba (Vlček a kol. 2000, 407).

V tomto roce byl již také přikoupen druhý objekt ve formě domu zvaného U hroznů, vystavěného kolem roku 1560. V roce 1588 byl dům prodán za velmi vysokou cenu. Další informace se objevují až v roce 1627, kdy již dům nestál. Další přikoupenou stavbou komplexu, byl dům U modrého lva, který byl menší, než předchozí přikoupený. Další přikoupená stavba měla ještě menší charakter, což nám dokazuje její kupní hodnota z roku 1569. Tato stavba byla postavena na prázdném městišti Janem Czykanem, který jej ihned po výstavbě prodal. S největší pravděpodobností se jednalo o stavbu, kterou zakoupili Lobkowiczové od Viléma z Rožmberka. Další dům na městišti měl střední hodnotu, byl vystavěn v roce 1535. V roce 1589 byl přestavěn a tím se také zvýšila jeho cena (Vlček a kol. 2000, 407).

Výše zmíněné menší objekty prodala komora konfiskátů hraběti Karlovi z Harrachu a ten je nechal vložit do zemských desek. I přesto vysokou odhadní cenu, byl objekt prodán v roce 1626. Karel z Harrachu však objekt dlouho nevlastnil a ještě ten rok jej prodal „podnikatelce“ Marii Magdaleně Trčkové, která byla rozená Lobkowiczová. Ta ke komplexu staveb ještě přistavěla další měšťanský dům zvaný U bílého pštrosa. Její následný úmysl tkvěl v rozšíření objektu o další stáje. Po zavraždění Albrechta z Valdštejna v Chebu v roce 1634, propadl její majetek i majetek Trčků fisku (Vlček a kol. 2000, 407).

O dva roky později jej získal hrabě Maxmilián Trauttmansdorf. Lze předpokládat následnou rekonstrukci, která však není doložená prameny. Celkové prameny stavby z Trauttmansdorffské éry jsou velmi skoupé. Z roku 1665 lze doložit naprosto bezvýznamné opravy prováděné Kryštofem Lehnerem společně s kameníkem Hansem Helmem, který v prostoru komplexu dláždil nějaký „plac“. Po roce 1684 se na komplexu opravovali střechy a okna. Konstrukce oken pocházeli s dílny mistra Marka

Nonnenmachera. Díky zaznamenanému sporu mezi Janem Josefem Trauttmansdorffem a jeho sousedem přes uličku hrabětem Martinicem víme, že v roce 1704 byla přistavěna nová stavba na místě zaniklého domu, na zbytku starých konstrukcí. V roce 1706 byla kvůli tomuto incidentu svolána dohadovací komise, jejíž výsledek neznáme (Vlček a kol. 2000, 408).

Informace o vlastním paláci z tehdejší doby jsou dochovány jen jako sporadické zprávy. V roce 1780 v něm stávala kaple a jednotlivé místnosti zdobily tapisérie, textilní i malované papírové tapety. Základní přehled o celkovém rozložení komplexu nám dávají plány z roku 1791, kdy hlavní budova pokračovala pouze k výraznému lomu ulice. Při Loretánské ulici stála sala terenna, východní stranu a zadní severní křídlo pak uzavíraly dvůr (Vlček a kol. 2000, 408).

3.3 Historie v 19. století

Roku 1806 byl palác Trauttmansdorffy prodán, když jej o pět let dříve vyvázali z fideikomisu. Vzápětí po prodeji začíná palác po přestavbách nabírat charakteru činžovního domu. První plány na přestavbu na bytovou jednotku, byly vytvořeny pro zadní stavbu paláce v roce 1804 Františkem Zelinkou. Další plány na přestavbu sály terenny na obytný trakt podal v roce 1818 architekt Johan Christian Witecka. Tato přestavba z části proběhla, což nám dokládá vyřešení dluhů vůči kamenickému mistru Ludwigovi Krannerovi, a také pozdější nařízení k úpravám vyhotovených staveb z roku 1825 (Vlček a kol. 2000, 408).

V roce 1830 zde byly vybudovány donucovací pracovny. Ze stejné doby pochází záznamy pojednávající o špatném stavu objektu, jelikož klenuté místnosti byly omítány na rákos a ten vyhníval. Zmíněna je též zahrada ležící mezi Loretou a palácem, která byla transformována na užitný sad, v němž oproti ostatním plodinám převažovali švestky (Vlček a kol. 2000, 408).

Další stavební úpravy zasahovaly do celé vnitřní dispozice již stávajícího objektu, výstavby nové dvorní budovy a také úpravy zahrady. Při následných zahradních transformacích došlo ke zničení původní terasové úpravy. Hlavní práce na objektu skončily roku 1833, kdy byl také ústav otevřen, ale finální úpravy probíhaly až do roku 1836. Tyto drobné úpravy však měly jen pramalý vliv na dnešní vzhled komplexu.

Donucovací pracovny byly v roce 1837 určeny jako čistě ženské. Dohled nad „svěrenkyněmi“ byl přičten sestrám sv. Karla Boromejského (Vlček a kol. 2000, 408).

Součástí pracoven byla i nemocnice ve formě samostatného objektu. Dle popisu z roku 1850 stála vpravo od donucovací pracovny. Jako čistě ženská fungovala pracovna do roku 1865, kdy byla opět prohlášena za pracovnu smíšenou z důvodu přibývajících delikventů. Současně v této době došlo k drobným úpravám, pod vedením stavbyvedoucího Václava Lásky, který zde působil i v následujících letech. Posledními většími úpravami prošel objekt v roce 1872, kdy byly suterénní prostory změněny na vězení. Další úpravy neměly na vzhled budovy žádný vliv a vzhled komplexu se od té doby nezměnil (Vlček a kol. 2000, 408).

3.4 Dnešní vzhled komplexu a jeho slohový a stavební popis

Komplex paláce má poměrně složitý charakter. Tvoří jej dvojice velkých nádvoří a dvě východní křídla, která uzavírají hospodářský dvůr na východě. Dvůr je sevřen ze severu dalším křídlem komplexu a z jižní strany jej uzavírá stěna. Hlavní dvůr, který ze západní strany lemuje zahrada, je oddělen nízkými novostavbami garáží, které jsou přidružené k ohradní zdi. V tomto místě vbíhá vnitřní křídlo s kaplí, na kterou navazuje zeď původně uzavírající jižní menší dvůr. Severní křídlo je nepravidelné a v jeho části se zachovaly starší konstrukce. Průčelí na jihu je tvořeno dvěma odlišnými celky. Starší a nižší celek se nachází na západní straně a jeho délka činí šest okenních os a jedenáctiosého východního úseku, který pomocí osmi dalších os přechází na hlavní vstupní východní průčelí. Obě části jsou tvořeny rustikovaným přízemím, mají profilované podokenní římsu. Západní budova nemá v druhém patře žádnou podokenní římsu, na rozdíl od východní části. Na této straně jsou i samotná okna jednoduššího rázu. Mají pouze profilované šambrány, které ve druhém patře okna obíhají. Ve východní části jsou vyšší okna doplněna hladkými suprafenestry a přímými nadokenními římsami. Hlavní vstupní průčelí je opatřeno mělkým středovým rizalitem, v přízemí pak dvojicí arkád. Arkáda na levé straně byla vždy slepá a symetrická směrem k hlavnímu vjezdu do budovy. Přízemní okna v dnešní podobě chrání vnější kovové mříže (Vlček a kol. 2000, 408).

Fasáda navazujícího vnějšího křídla má dvě patra. Parter je upraven nově se zbytky pasování, chybí zde však profilace podokenních říms. Okna jsou jednoduchá s lištovými šambránami klasicistního typu. V přízemní části je opět chráněná mříž. Do desáté osy na levé straně je včleněn segmentově uzavřený vjezd.

Na straně severní je východní dvůr uzavřen starší budovou, která má nově upravený bezslohový exteriér. Tato budova je patrová stejně jako její navazující východní strana. Blok zde nalézajících staveb byl rozšířen o novostavby, které nemají architektonický výraz. Okna dvorních fasád jsou někde bez šambrán, někde jsou opatřeny jen lištovým pasováním. V přízemní části se zachovala podokenní římsa. Křídlo, které vystupuje směrem od kaple, je ukončené sanktusovou hranolovou věžičkou, která má trojúhelníkové štíty na všech stranách (Vlček a kol. 2000, 409).

Sklepení tvoří dvě naproti sobě ležící skupiny, které vznikaly nezávazně. Starší skupina se nachází pod jihovýchodním nárožím. Přístupná je po barokním schodišti. Nachází se zde také barokně zaklenutá předsíň, klenutí je valené mající trojúhelníkovou výseč. Zachovaný je i pravoúhlý stuhový portálek, který se nachází při vstupu do další místnosti. Je tvořen eliptickou klenbou z lomového kamene. Z lomového kamene je valená i další přidružená nárožní místnost, nepochybně gotického původu. Tuto klenbu porušil barokní zásah cihelných pásů. Zdejší drobná místnost je nepochybně gotického charakteru a to včetně valené klenby. Z klenby je veden malý pravoúhlý portálek do následné chodby, která je spojena s renesanční místností, která má také valenou klenbu, ale již členěnou pětibokými výsečemi (Vlček a kol. 2000, 409).

Druhá skupina sklepů je podstatně rozsáhlejší a plně navazuje na snížený terén v severovýchodním rohu areálu. Sklepy vznikly pozdější barokní úpravou. Pouze některé stěny lze považovat za renesanční. Je předpoklad, že se zde nacházely koňské stáje. Tato teze je založena na faktu, jednoduchého rozeznání velké místnosti s valenou klenbou a vstřícnými trojúhelníkovými výsečemi. Tato místnost byla později v rámci přestavby klasicistně rozdělena na dva trakty, a to na věžeňské cely. Vstup je veden z vnitřního východního křídla, které je klasicistně upraveno. Pod vnějším východním křídlem mají sklepy typické klasicistní vzduché klenby. Vstup, včetně části ke zlomu ulice je staršího rázu. Jak v klenbách, tak v obvodových zdech lze rozeznat starší konstrukce. Průjezd a přilehlá chodba jsou zaklenuté packami, vytvořené v klasicistním stylu. Jsou zde také kamnová dvířka, u kterých lze předpokládat barokní původ. Klenby sousedního průjezdu

jsou naopak ryze starší. Prvek poloeliptické klenby v sousední místnosti nelze datovat. Klenby v klášterní části mají výseče odsazené z koutů a můžeme je datovat do počátku 18. století. Obě nárožní místnosti mají klenby valené, se vztyčenými výsečemi. Jedná se o klenby barokní, snad ze 17. století. Stejně datované jsou i klenby v místnostech za nárožím a klenba ve střední chodbě. V další čtvercové místnosti se nachází stlačená a valená renesanční klenba s výsečemi polokruhovitěho tvaru. V dalších dvou místnostech se nacházejí klenby s pětibokými výsečemi z 18. století. V zalomení křídla jsou klenební placky klasicistní, jako i při barokním schodišti ve dvorním traktu. V části západního křídla se placky vyskytují jen u prostoru pilířovitého schodiště. Ostatní valené klenby prolamují styčné výseče bez hřebínků (Vlček a kol. 2000, 409).

Ve středním křídle se nalézá kaple, jejíž vstup je osazen kamenným ostěním. Oratorium má podklenutí ve formě placek. Východní vnitřní křídlo je dvoutraktové. Obě části mají valené klenby s lunetovými styčnými výsečemi. Křídlo je uprostřed rozděleno schodištěm a průjezdem, který je zaklenutý valením a na konci jej pak uzavírají přímé schody. Často jsou zde zachovaná kamenná ostění u vstupů, občas i kamnová dvířka. Ve východní části jsou stropy neklenuté a v navazujícím úseku nižšího vnějšího křídla se objevují stropy s fabiony. V prvních patrech se situace nižšího podlaží většinou opakuje. V patře jsou klenuté pouze chodby a prostor kaple, případně pak schodiště. Ploché stropy jsou v některých případech opatřené fabiony. Prostory druhého patra jsou v plném rozsahu neklenuté, kdy se jen u schodišť uplatňují klenební placky z požárních důvodů. V druhých patrech se již nenacházejí ani fabiony a jsou kompletně plohostropé (Vlček a kol. 2000, 409).

4 Archeologický výzkum Trauttmansdorffského paláce

Výzkum probíhal ve třech etapách, a to v roce 2006, 2007 a v roce 2010. Trauttmansdorffský palác zaujímá velkou plochu v Loretánské ulici na Hradčanech s dnešním číslem popisným 180/IV a 314/IV. Situován je na severní straně Loretánské ulice.

Archeologicky zůstával dlouhou dobu nedotčen. První příležitost k zjišťovacímu výzkumu se naskytla až v roce 2006, v souvislosti s rekonstrukcí objektu pro účely ministerstva zahraničních věcí. První dvě etapy přinesly základní informace o rozsahu archeologických terénů (Frolík 2006, 2007). Na základě těchto informací bylo zjištěno,

že nejstarší kulturní horizont spadá do 10. století, což dokládají nálezy keramiky. Ojedinele se vyskytují keramické fragmenty spadající zpětně do 8. století. Lze je však pokládat spíše za výjimečný nález ve formě intruze vrstev. Množství středověké keramiky se stupňuje s postupující dobou, přičemž nejčastěji se vyskytuje keramika od 12. (kde není zachycen sídlištní charakter) do 15. století což dokládá i fakt, že z roku 1361 jsou doloženy z této lokality středověké parcely domů (Swatzina, 2012).

V souvislosti se zjištěnými informacemi a přípravou plánované rekonstrukce, byl navržen požadavek na vyhloubení většího množství sond. Sondáže měly ověřit skutečnost určitých faktorů, které se jeví jako důležité pro následující projekt. Jednalo se zejména o úroveň základových spár a základové poměry, pro zjištění stavebních fází paláce. Po domluvě s investorem bylo dohodnuto, že sondáže budou hloubeny archeologickým způsobem, aby nedošlo ke ztrátě archeologických nálezů a informací (Frolík 2010).

4.1 Průběh výzkumu

Pro svou práci jsem zvolil etapu z roku 2010, na základě informací, které poskytovaly sondáže odkrývající situace s renesanční přestavbou paláce a vznikem renesanční zahrady. Proto bude nadále pozornost věnována pouze výzkumu z roku 2010. Celkem bylo vyměřeno 12 sond a to od čísla 15 po číslo 26. Zjištěná situace v těchto sondách vedla k vyměření dalších tří sond 27 – 29 a jedné sondy za účelem ověření průběhu hradby města Hradčan (sonda 30; Frolík 2010).

Základní rozměry sond byly 2 x 1 m, v místech kde se předpokládala větší mocnost archeologických terénů, byly sondáže zvětšeny na 2 x 2 m. Podle potřeby byly sondáže velikostně upravovány. Číslování sond plynule navazuje na výzkumy z let 2006 a 2007.

Archeologický výzkum probíhal od 19. července 2010 do 1. října 2010. Sondáže byly hloubeny po přirozených vrstvách a současně proběhla kresebná, fotografická, fotogrametrická a geodetická dokumentace. Informace byly zanášeny do standartních formulářů pomocí klíčových slov. Výzkum prováděl Archeologický ústav AV ČR se sídlem na Pražském hradě ve spolupráci s firmou Osina Archeo a firmou Geo.cz (Frolík 2010).

4.2 Popis nálezové situace

V této práci jsou zpracovány sondáže s číslem 18, 19, 22, 23, 25, 27, 29 a 30. Důvodem vybrání zde uvedených sond je jejich souvislost s přestavbami paláce (Frolík 2010).

Sonda 18

Sonda byla vyměřena ve východní části severního dvora paláce. Přiléhala k severní obvodové zdi paláce. Její rozměry činily 2 x 2 m. Situace byla následující:

Pod recentními vrstvami povrchu (kontexty 18100, 18101, 18102, 18103, 18104 a 18105) byla objevena a vypreparována dlažba. V severní polovině sondy byla dlažba z valounů (kontext 18107), v jižní polovině z cihel (kontext 18106). Dlažba směřovala do středu sondy, do stroužky odvádějící vodu do cihlového kanálku, který byl sveden do suterénu přilehlé části budovy na východní straně. Po odstranění této úrovně byla pod vrstvou antropogenních nečistot (kontext 18108) vypreparována další dlažba složená z valounů (kontext 18111). Opět byla směřována do stroužky ve středu sondy. U jižního okraje sondy byl zjištěn fragment dlažby z cihel (kontext 18112). Pod touto úrovní dlažeb byl zjištěn zásyp stavební sutě složený z planýrek (kontexty 18120, 18121, 18123), které vyplňovaly prostor se zbytkem cihlové klenby (kontexty 971, 972 a 973). Ze zasypaného prostoru byl odhalen severozápadní roh místnosti. V západní části stěny byl výklenek, který zabíral celou odhalenou výšku zdiva. V severní stěně byl odhalen opět menší výklenek. Odhalená část dalšího výklenku byla před zasypáním prostoru zazděna. Nad oběma výklenky bylo původně okno, taktéž zazděné.

Zasypaný prostor byl vyhlouben do 4,1 m od současného povrchu. Pomocí geologické sondy bylo možno konstatovat, že po dalších 0,6 m do hloubky pokračuje stejný zásyp. Po odstranění zásypu se ukázalo, že zazdívky předcházely postavení severního křídla paláce a jeho výběžku, který vymezuje východní stranu nádvoří (kontext 952). Po postavení nových zdí byl prostor zasypán a vydlážděn.

Zasypaný prostor je možno ztotožnit s nejzápadnější částí původních, pravděpodobně renesančních koníren, které byly zničeny při přestavbě po roce 1830. Výklenky v severní zdi představovaly žlaby ve stájích pro koně. Podlaha konírny nebyla

nalezena. Všechny zásypy i obě dlažby pocházejí z období přestavby po roce 1830 (Frolík 2010).

Keramické fragmenty zpracované v této práci se nacházely v kontextech: 108 (87 ks), 109 (1 ks), 111 (4 ks), 113 (17 ks), 114 (11 ks), 115 (7 ks), 116 (22 ks), 117 (6 ks), 119 (29 ks), 120 (77 ks), 121 (30 ks), 123 (126 ks). Dohromady 417 fragmentů novověké keramiky.

Sonda 19

Sonda byla vytýčena u západní nádvorní zdi křídla lemujícího stranu východního nádvoří, a to v nejjihnější části. Rozměry činily 2 x 1 m. V povrchové části byl objeven zbytek valounové dlažby (kontext 19102). V jižní části byla dlažba narušena novodobým výkopem (kontext 19584, výplň 19110). Pod dlažbou se nacházelo souvrství navážek o mocnosti až 1,4 m (kontexty 19103 až 19109, 19111, 19113-19118; 101120-19122), které přiléhaly na starší úroveň valounové dlažby (kontext 19119, podklad 19123). Dlažba byla porušena vkopem pro nádvorní zeď budovy. Základová zeď se skládala ze dvou odlišných částí. Část spodní (kontext 1922) byla vyzděna do výkopu, který vyplnila zcela. Líc byl pravidelný. Nad úrovní dlažby z valounů (kontext 19119) se zeď rozšiřovala a byla postupně zděna do volného terénu (kontext 955). Tato zeď byla zděna jako základová a při stavbě se počítalo se zvýšením úrovně terénu.

Pod starou valounovou dlažbou (kontext 19119) bylo objeveno souvrství udusaných navážek (kontexty 19124 až 19127), které vyplňovaly velký zahloubený objekt, u něhož však nebyla zjištěna žádná stěna. Práce v sondě byly ukončeny v hloubce 2,8 m od současného povrchu, jelikož kvůli omezenému prostoru nešlo pokračovat. Základové spáry u zdiva nebylo dosaženo.

Interpretace nálezové situace není složitá. Nejstarší částí je zahloubený prostor, s největší pravděpodobností sklep. Sklep byl zavezen navážkami a plocha nad ním vydlážděna valouny. Dlažba zřejmě souvisí s renesanční úpravou dvora, sklep by měl náležet výstavbě zaniklé při požáru v roce 1541. Dlažba fungovala až do přestavby po roce 1830. Do původního terénu byla nádvorní zeď založena do výkopu, nad ní zděna postupně volně. Po postavení zdi byl terén navýšen na novou úroveň a opět vydlážděn valouny (Frolík 2010).

Keramické fragmenty byly obsaženy v kontextech: 0000 (47 ks), 103 (15 ks), 106 (35 ks), 107 (80 ks), 108 (56 ks), 109 (22 ks), 110 (11 ks), 111 (26 ks), 115 (53 ks), 116 (142 ks), 117 (27ks), 118 (35ks), 120 (75 ks), 124 (23 ks), 125 (3 ks), 126 (1 ks), 127 (14 ks). Celkem 655 fragmentů.

Sonda 22

Sondáž byla vyměřena v severozápadním rohu jihozápadní místnosti a to v suterénu severního křídla. Původní rozměr sondy činil 2 x 2 m, po nálezů staršího zdiva byla sonda rozšířena směrem na východ na rozměr 3 x 2 m. V sondě se nalézala poměrně komplikovaná terénní situace.

Pod betonovou podlahou (kontext 22100) a jejím podkladem, (kontext 22101) byly zjištěny dřevěné fragmenty původní podlahy. V nižší části byla začištěna zdiva se složitým stratigrafickým vztahem. Jako nejmladší se interpretuje základové zdivo západní stěny místnosti (kontext 958), které bylo přidruženo k úseku zdiva pod jihozápadním nárožím místnosti (kontext 960). Zdivo 960 bylo připojeno k masivní zdi z opukových kamenů, která sondu protínala ve směru sever - jih a patří k starší zaniklé zástavbě (kontext 959). Jižní konec zdi byl přezděn základem jižní zdi místnosti (kontext 961). V mezeře mezi zdívou 959 a 958 byla vypreparována úroveň kamenů, spojovaných maltou (kontext 962), u níž není jasné, zda se jedná o pokračování základového zdiva 958 nebo jen zarovnanou vrstvu stavební suti. V každém případě však nebylo možné pokračovat v těchto místech hlouběji. Starší zeď 959 byla pravděpodobně zbytkem zdiva nadzemního, protože směrem dolů se rozšiřovala na obou stranách malými ústupky (označeno jako kontext 963). Zdivo bylo vyzděno na obloukovém základovém pasu. U žádného zdiva bohužel nebylo dosaženo základové spáry.

Východně od zdi 959 + 963 bylo zjištěno souvrství v horní části o mocnosti přibližně 0,4 m mající charakter planýrek (kontexty 22108, 22109, 22111, 22120, 22124). Níže se charakter souvrství výrazně měnil. Vypreparována byla úroveň kontextů s bohatou příměsí opukových kamenů (kontexty 22113, 22117). Pod nimi se nacházely jílovité vrstvy mající charakter přemístěného podloží, některé se stopami ohně a velkou příměsí mazanice (kontext 22118). Síla souvrství činila 2,6 m, bez dosažení podložní vrstvy. Souvrství poskytlo výjimečné fragmenty hradištního charakteru.

Nejstarší částí zkoumané situace je zčásti přemístěné souvrství s příměsí nálezů z 10. až 11. století. Vhloubeno do něho bylo zdivo (kontext 959+963), které náleželo zřejmě k zaniklé zástavbě renesanční zahrady. Ostatní situace souvisí s přestavbou areálu po roce 1830. Starší zástavba byla zbourána do nové úrovně terénu, část zdiva byla použita do nových základů. Místnost měla původně dřevěnou podlahu, která je novodobě nahrazená betonem (Frolík 2010).

Keramika se nacházela v kontextech: 101 (4 ks), 102 (1 ks), 104 (1 ks), 107 (29 ks), 108 (4 ks), 109 (17 ks), 110 (1 ks), 112 (1 ks). Celkem 58 kusů.

Sonda 23

Sonda byla vyměřena v jihozápadním nároží Trauttmansdorffského paláce, a to v jeho jihozápadním rohu. Původní rozměr sondy činil 1 x 2 m, ale díky nekompaktním násypům bylo nutno sondu rozšířit na rozměr 2 x 2 m.

Pod podlahou, tvořenou dlaždicemi a jejím podkladem, bylo v sondě odkryto souvrství planýrek a navážek (kontexty 23103 až 23113, 23115) o celkové síle 1,9 m. Do něj se zahlubovala zeď tvořená opukovými kameny, která byla zděná jako základový pás na plochém vynášecím oblouku (kontext 981). Zeď ubíhala směrem východ - západ a jednalo se o základ zaniklé příčky.

Navážky a planýrky vyplňovaly roh zaniklé místnosti (západní strana, základové zdivo kontext 989; jižní strana, základové zdivo 983, nadzemní zdivo 982). Tato místnost měla podlahu tvořenou z valounů (kontext 23114). Pedologickou sondou bylo zjištěno, že pod dlažbou a jejím podkladem se nachází podloží. Západní strana byla posléze upravena cihlovou obezdívkou (kontext 980).

V sondě byla objevena zaniklá suterénní místnost, zahloubená v nezjištěném rozsahu do podloží. V dalším vývoji byla zavezena (pravděpodobně v souvislosti s přestavbou po roce 1830), čímž byla úroveň podlahy zvýšena na úroveň současnou. Místnost byla rozdělena nejméně jednou příčkou. Ta byla později odstraněna a v místnosti položena podlaha z dlaždic (Frolík, 2010).

Kontexty obsahující novověkou keramiku jsou: 102 (73 ks), 104 (135 ks), 106 (151 ks), 105 (4 ks), 107 (26 ks), 109 (3 ks), 113 (132 ks). Celkem 526 fragmentů keramiky

Sonda 25

Sonda byla založena v chodbě, v severním křídle paláce u její severní zdi, oddělující chodbu od severní části dvora. Přesněji se nacházela ve východní části chodby. Její rozměry činily 2 x 2,6 m a zabírala celou šířku chodby. V sondě byla poměrně složitá stratigrafická situace.

Pod podlahou, složenou z dlaždic a jejím maltovým podkladem (kontext 25100), bylo objeveno souvrství planýrek, které překrývaly základové partie obvodových zdí chodby. Na severní straně to byla zeď z opukových kamenů kladených na maltu (nadzemní část kontext 987, základová část kontexty 1907a, 1907b, 1908). Spodní část zdi byla vyžděna do výkopu, který byl vydřeven (kontext – výkop 596, zdivo 1908). Horní část základu byla vyžděna do výkopu volně a s nepravidelným lícem v několika mikrofázích (kontexty 1907a, 1907b). U zdi bylo dosaženo základové spáry v hloubce 3,35 m od současného povrchu. Na jižní straně měla zeď podobný charakter (nadzemní část kontext 995, horní část základového zdiva 996, spodní část 997). I toto zdivo bylo opět založeno do výkopu (kontext 592) a zděno bylo na základovém pasu. V sondě byla zachycena nejvyšší část oblouku. Piliře, na nichž byl založen, byly posunuty vně zkoumanou plochu, tudíž nejsou zdokumentovány. Z tohoto důvodu se založení v sondě ukazovalo jako mělké, se základovou spárou v hloubce 1,5 m od současného povrchu. Starší situaci v sondě představovalo zdivo ve směru sever - jih (kontexty 988, 1906, 1909), představující základ vyžděný na oblouku. Ve východní části od zdi se nacházel zavážkami (kontext 25105) vyplněný prostor, který byl prozkoumán pouze do hloubky 0,9 m od současného povrchu. Na straně západní se dochovalo souvrství navážek, planýrek a antropogenního odpadu o zkoumané výšce 3,3 m. Podloží nebylo v sondě opět dosaženo.

Prozkoumaná situace zachytila vysoké množství terénních úprav, které jsou ze starší doby než přestavba po roce 1830. Teprve po jejich navršení do nich bylo založeno zdivo (kontext 988), které tvořilo západní zeď renesančního křídla s konírnami. Při přestavbě po roce 1830 bylo zdivo ubouráno. Do takto upravené úrovně byly vyhloubeny výkopy pro zdi nového severního křídla, které byly vybudovány v několika fázích. Výstavba se uzavřela položením podlahy z dlaždic (Frolík 2010).

Keramika se nacházela v kontextech: 0000 (8 ks), 101 (2 ks), 102 (9 ks), 103 (27 ks), 104 (3 ks), 106 (4 ks), 109 (5 ks), 110 (1 ks), 112 (5 ks), 115 (12 ks), 119 (4 ks), 123 (17 ks), 125 (15 ks), 128 (5 ks). Celkem 118 fragmentů.

Sonda 27

Sonda byla vyměřena v místnosti středního křídla jako v jejím severozápadním rohu. Rozměry činily 2 x 2 m.

Pod novodobou podlahou z dřevěných prken (kontext 27100) se nacházelo souvrství stavebních sutí (kontexty), které překrývaly základové části obvodových zdí místnosti (kontext 1903). Planýrky zde také vyplňovaly dva výkopy bez jasného účelu, jejichž hrany ve směru východ-západ (kontexty 598, 599) sahaly nejméně do hloubky 1,1 m od dnešní podlahy. Mezi těmito výkopy se nacházel relikv staršího terénu, krytý valounovou dlažbou (kontext 27114). Pod dlažbou se nacházelo souvrství sídlištního charakteru obsahující kůlovou jamku (kontext 602) a pozůstatek ohniště (kontext 27125). Rozebírání souvrství a hloubení sondy bylo ukončeno v hloubce 1,1 m od dnešní podlahy.

Sonda jako jediná zachytila nesporný relikv sídlištního souvrství z vrcholného středověku, jehož vývoj se ukončil položením valounové dlažby, která zřejmě obklopovala renesanční kašnu, zjištěnou ve vedlejší sondě 20, a jejíž výstavba souvisí s renesančními úpravami areálu. Další vývoj již opět souvisí s přestavbou po roce 1830, a to založení zdiva místnosti a navýšení terénu na novou úroveň (Frolík 2010).

Kontexty obsahující keramiku jsou: 0000 (13 ks), 104 (1 ks), 105 (1 ks), 106 (7 ks), 108 (33), 110 (46 ks), 113 (17 ks), 119 (25 ks), 120 (8 ks), 121 (8 ks), 123 (14 ks), 124 (121 ks), 125 (30 ks), 598 (24 ks). Celkem 350 fragmentů.

Sonda 29

Sondáž byla vytýčena v jihovýchodním rohu suterénní místnosti, podél východní strany východního nádvoří. Jedná se o nejjihnější místnost z části tohoto křídla, která pochází z renesanční etapy. Rozměry sondy byly 2 x 1 m.

V sondě se nacházela poměrně složitá terénní situace. Pod recentními nečistotami byla odkryta podlaha ze čtvercových keramických dlaždic (kontext 29100), která nasedala na souvrství navážek a planýrek o síle 0,4 m (kontexty 29101 až 29103, 29111,

29112, 29115, 29116). Souvrství překrývalo výkop (kontext 603) pro jižní zeď místnosti, především pro založení jihovýchodního nároží. Výkop v této místnosti rozrušil cihlovou štolu staršího charakteru (kontext 1916), kterou z části odstranil či zazdil (kontext 1921) a na jejím místě založil novou základovou zeď (základová část – kontext 1912; nadzemní část – 1911). Cihlová štola byla zahlobena do souvrství planýrek a navážek (kontexty 29106, 29107, 29114, 29117), které překrývalo odbouranou zeď z opukových kamenů (kontext 1917). Do tohoto zdiva byla vložena již zmíněná cihlová štola (kontext 1916). Zároveň na něj byla položena i základová část východní stěny místnosti (kontext 1920) s tím, že toto zdivo bylo pravděpodobně starší než uvedená cihlová štola. Vyšší části východní stěny poukazovaly na další dvě mikro fáze (kontexty 1919 a 1910) a je zřejmé, že mladší z nich (kontext 1910) souvisí až s přestavbou po roce 1830. Práce v sondě byly zastaveny v hloubce 1,7 m, protože její plochu vyplňovala starší zdiva.

Interpretace nálezové situace není jednoduchá, vzhledem k omezené ploše sondy. Nejstarší zdivo (kontexty 1917) s největší pravděpodobností souvisí se zástavbou před požárem v roce 1541. Další etapou je zástavba spojená s renesančními úpravami areálu (kontext 1920, cihlový kanál – kontext 1916) a s touto etapou by však měla souviset i vlastní místnost (tj. kontexty 1910+1919 a 1912+1911). Je, ale možné, že však zčásti mohou být výsledkem úprav po roce 1830 (kontext 1911). S nimi však bezesporu souvisí nejmladší část navážek v sondě a podlaha z keramických dlaždic (Frolík 2010).

Keramiku lze nalézt v kontextech: 0000 (10 ks), 104 (2 ks), 107 (272 ks), 110 (2 ks). Celkem 286 kusů keramiky.

Sonda 30

Sondáž byla vyměřena v přístavku u jihozápadní části Trauttmansdorffského paláce. Její rozměry činily 2 x 1 m.

Pod betonovou podlahou (kontext 30100) a jejím podkladem byla vypreparována dlažba z cihel (kontext 30103) v západní části sondy, a s dlažbou kamennou (kontext 30104) ve východní části sondy. Je možné, že bylo zachyceno rozhraní mezi zastřešeným prostorem (s cihlovou dlažbou) a otevřeným prostorem (s kamennou dlažbou). Pod dlažbou se nacházelo nízké souvrství (max. 0,3 m) navážek, které překrývalo zdivo z opukových kamenů kladených na maltu. Ze zdiva (kontext 1915) byl odhalen východní líc. Zjištěná šířka, která však nebyla úplná, činila 1,15 m a odhalená výška 1,05 m.

Základové spáry nebylo dosaženo. Zeď byla zapuštěna do souvrství kamenitých a jílovitých navážek (kontexty 30109, 30111, 30113, 30117) o mocnosti kolem 1 m. Souvrství neposkytovalo žádné nálezy. Nasedalo přímo na jílovité podloží (kontext 30118) v hloubce až 1,5 m od současného povrchu. Podloží se svažovalo směrem k západu.

Nejstarší je v sondě souvrství planýrek, které pocházejí z období před postavením zjištěné zdi. Zdivo je pozůstatkem hradby města Hradčan, která je datována do 14. století. V pozdějším období byla hradba v tomto místě vybourána a nahrazena stavbou, z níž se dochovaly dva výše zmíněné druhy dlažeb. Zřejmě jde o část renesanční zahrady, doložené písemnými prameny. Mladší vývoj (s výjimkou novodobé betonové podlahy) není doložen (Frolík, 2010).

Keramika se nalézá v kontextech: 102 (1 ks), 104 (2 ks), 108 (5 ks). Celkem 8 kusů keramiky.

4.3 Vyhodnocení nálezové situace výzkumné etapy v roce 2010

Když sečteme poznatky ze všech sondáží obsažených v tomto výzkumu dohromady, je zřejmé, že středověký horizont je zde velmi málo zastoupen. Většina stratifikovaných situací souvisí s renesanční přestavbou paláce a výstavbou renesanční zahrady. Neméně důležité jsou také situace související se zánikovým horizontem výše zmíněné zahrady. Jsou to právě sondáže zpracovávané v této práci tedy 18, 19, 22, 23, 25, 27, 29 a 30.

Výzkum také potvrdil, že povrch terénu zahrady byl značně rozdílný. Ve vlastním paláci se však úroveň terénu nezměnila vůbec. Na východním nádvoří se terén svažoval směrem k severu. V jižní části činí rozdíl mezi starší a mladší úrovní zhruba 1 metr, oproti tomu v severní části nádvoří a na nádvoří severním až o 4 metry. Příprava terénu pro přestavbu po roce 1830 byla důkladně promyšlená. Starší konstrukce byly zbourány na úroveň nových povrchů. Pro nová zdiva byly vyhloubeny hluboké výkopy, ale základové zdivo bylo vyvedeno až do nové úrovně terénu, často tedy nad tehdejší povrch. Po jeho postavení byl terén dorovnan navážkami a planýrkami. Všechny úpravy po přestavbě v 19. století byly jen drobného rázu (opravy podlah apod.) a nijak výrazně neovlivnily vzhled dnešního paláce a jeho okolí (Frolík 2010).

5 Metody práce

Před samotným zpracováním jednotlivých nálezových celků je důležité stanovit si metodiku práce a postupů zpracování. Pro práci s keramickým materiálem je vhodné zvolit deskriptivní systém, který je co nejvíce schopen pojmout informaci, jenž nám fragment zanechává.

V této práci budou nejprve všechny fragmenty zařazeny do keramických tříd. Následně budou samostatně zpracovány okraje. Ke každému z nich bude přiřazen jednotlivý keramický kód. Také výzdoba bude mít svůj daný kód, který bude následně zdobenému fragmentu přidělen. V rámci výzdoby pak ještě bude určen typ glazury.

Z této deskripce budou vynechány kachle a keramické fragmenty související s produkcí po roce 1800, z důvodu zkreslení výsledků.

V této práci bude také provedena shluková analýza, která náleží mezi tzv. formalizované metody vektorové syntézy (srov. Neustupný 2007). Shlukování je založeno na podobnostech mezi objekty a pracuje tedy (jako většina těchto metod) na základě matice podobností či vzdáleností (Neustupný 2007, 135).

5.1 Databáze

Součástí práce je také relační databáze sond, která byla vytvořena v programu Microsoft Office Access 2010. Tato databáze se skládá ze dvou tabulek, které jsou mezi sebou propjené relací 1:N. Nejvýše postavena tabulka má název Sonda a obsahuje základní údaje od jednotlivých studovaných sondách. Deskriptory v této tabulce jsou číslo sondy, rozměry v metrech, lokalizace (kde byla sonda situována), povrch terénu a nejnižší dosažená úroveň (oba tyto deskriptory jsou uváděny v metrech nad mořem). Druhá tabulka má název Střep a jsou zde popsány nalezené fragmenty. Nachází se zde inventární číslo střepu, číslo sáčku, kontext, ve kterém se fragmenty našly, dále číslo sondy, rozměry, váha, keramická třída, typ okraje, výzdoba, glazura a tvarová skupina. Jednotlivé položky, jako keramická třída, typologie okrajů, výzdoba, jsou později popisovány v jednotlivých kapitolách.

Celkem databáze obsahuje 8 sond, 28 kontextů a 2283 keramických fragmentů, jejichž fotografická a kresebná dokumentace je přílohou této práce.

5.2 Deskriptivní systémy pro studium keramiky

Pro keramiku středověkou je typické členění na základě okrajů nádob, které jsou chronologicky citlivé. Avšak toto není zcela platné pro keramiku novověkou. V keramice novověké je velká variabilita okrajů, které se vyskytují napříč různými obdobími.

Z důvodu dalšího studia keramiky vznikl systém keramických tříd, který keramiku studuje na základě technologického pohledu (keramická hmota, ostřívo, výzdoba) a pohledu morfologického (okraje, tvarové indexy nádob). Na základě těchto aspektů jsou pak jednotlivé fragmenty přiřazovány k určitému kódu. První detailnější studii předložil P. Vařeka v roce 1998 (Vařeka 1998, 128).

Podobným systémem jsou keramické skupiny. Ve své podstatě se jedná o zjednodušený systém postavený na keramických třídách. Skupiny bývají označovány nejčastěji pomocí písmen (Peroutková-Matějková 2008), nebo celých čísel (Vařeka 2002). Byť je systém keramických skupin hojně využíván zahraničními badateli (např. Fryer, Selley 1998; Lange 1996; Thompson, Grew, Schofield 1984), neshledal jsem jej vhodný pro využití ve své práci. Hlavním důvodem je jejich výše zmíněná zjednodušenost oproti keramickým třídám.

Jeden z možných způsobů, pro následné studium, přinesla databáze KLASIFIK, a to v roce 1995 (Břeň – Kašpar – Vařeka 1995, 40 - 41). Tato databáze pracuje na principu alfanumerického a alfabetského kódu. Pomocí něj se každé vlastnosti keramického fragmentu přiřadilo číslo, které bylo následně zpracováno. Výsledkem pak byla kategorická databáze různých variant a typů keramických fragmentů (Břeň – Kašpar – Vařeka 1995, 43 - 45).

Rozvinutějším a propracovanějším systémem, jehož pomocí bylo možno zpracovaný materiál jednoduše a přehledně vy publikovat (Blažková 2011, 68), se poté stal právě systém keramických tříd, se kterým pracuje také systém KLASIFIK.

Při bližším pohledu na systém keramických tříd, badatel nejčastěji přihlíží k různým množstvím faktorů. Lze mezi ně zařadit barvu střepu či barvu lomu střepu, modelace povrchu, strukturu keramické hmoty a obsah plastických či neplastických složek, tedy ostřiva. Můžeme nalézt také typologii okrajů či glazury (Blažková 2011, 81).

Výslednými daty jsou pak různé druhy grafů, které poukazují na zastoupení daných keramických tříd, nejčastěji procentuálně vyjádřené, výjimečněji v podobě kusového zastoupení. Dalším pohledem studia může být dělení keramiky dle profilace okrajů (Dohnal – Vařeka 2002).

Lze tedy říci, že tento deskriptivní systém je pro zpracování novověké keramiky pravděpodobně nejvhodnější, a to hlavně z důvodu jeho komplexnosti a přehlednosti. Přináší též velmi důležité informace o změně složení keramické hmoty. Jeho prostřednictvím je možné také porovnávat keramiku z Čech Moravy a Slezska.

5.2.1 Tvarové skupiny

Dalo by se říci, že se jedná o inovativní způsob na poli deskripce novověké keramiky, pro jehož vytvoření je potřeba relativně reprezentativní nálezový celek celých, nebo rekonstruovaných nádob. Nevýhodou je však velká variabilita morfologických tvarů v závislosti na geografické poloze a povaze daného hrncíře. Není tedy možné vytvořit pro všechny oblasti platné typologické řady a to přes velké množství archeologického materiálu.

Výhodou Pražského hradu a Hradčan obecně je jejich jistá „odstupnost“ od ostatních částí města. V tomto případě se nabízí předpoklad několika málo hrncířských dílen, které produkovaly pro tuto oblast keramické zboží (Žegklitz 1990). Tvarové skupiny novověké keramiky byly vytvořeny G. Blažkovou v její disertační práci. Práce čerpá informace z 680 celých nebo lepených keramických nádob, které byly nalezeny v 8 jímkách na Pražském hradě. Lze tedy předpokládat, že materiál z Pražského hradu bude shodný nebo velmi podobný novověkému materiálu Trauttmansdorffského paláce v Praze.

Celé keramické tvary se v souboru z Trauttmansdorffského paláce nevyskytují, proto jim nadále nebude věnována pozornost. Avšak některé fragmenty nesou znaky, které je mohou zařadit k určitému tvaru dané nádoby, jedná se především o typy okrajů. Tvary nádob (v podobě okrajů) jsou k těmto fragmentům přiřazeny pouze v databázi, v samotné analýze se s tímto deskriptorem dále nepracuje.

5.2.2 Typologie Okrajů

Okraje u novověké keramiky nejsou již tak chronologicky vázány na časové změny, jako v předešlém období středověku. Největší chronologická citlivost novověkého zboží se nachází v keramickém materiálu, který byl vybrán pro jeho výrobu, popřípadě pak v metodě použité glazury či malby.

Většina studií se podrobněji nezabývá typologií jednotlivých okrajů. Jedná se především o výčet skupin a podskupin, které se v daném souboru nachází a nebývají již nadále statisticky zpracovávány. Z tohoto důvodu je v této práci vytvořen typář nejčastěji se vyskytujícími okrajů novověké keramiky pro jednotlivé tvarové skupiny v prostředí Prahy.

Typář vychází z několika prací zabývajících se středověkou a novověkou keramikou v Praze a na Hradčanech. Především se jedná o práce badatelů G. Blažkové (Blažková 2011) a její zpracování jímek na Pražském hradě, dále pak N. Skalické (Skalická 2010), která svůj zájem zaměřila na keramické soubory Salmovského paláce a v neposlední řadě výzkum Náměstí Republiky, který zpracoval P. Vařeka a M. Dohnal, kdy v potaz byl samozřejmě vzat i výzkum Kapucínského kláštera na Náměstí Republiky, který zpracovali opět badatelé M. Dohnal a P. Vařeka (Dohnal - Vařeka 2002).

Pro každý typ okraje je vyčleněn specifický kód, který jej přiřazuje do tabulky. Kód je tvořen kombinací písmen a římských číslic, kdy první písmeno vždy označuje okraj, druhé písmeno je typ daných nádob, pro který je kód vyčleněn. Následující římské číslo označuje již typ samotného okraje a doplňující malé písmeno pak jeho podtyp. Uvedeno na příkladu, kdy kód **OH. I.** označuje ovalený typ okraje pro skupinu hrnců a kód **OH. I. a** poté označuje určitou modifikaci ovaleného okraje, kdy v tomto případě se jedná o ovalený okraj s malým ovalením a vykloněním směrem ven, opatřený trojitou rýhou.

Tento systém okrajů je nadále zachován i pro ostatní tvarové skupiny.

5.2.3 Výzdoba keramiky

S příchodem nových technologických postupů, přejímaných především ze zahraničních výrobních okruhů, nabývá výzdoba na novověké keramice velké variability

a složitosti (Himmelová – Procházka 1990, 130). V celku se nejvíce vyskytuje plastická a malovaná výzdoba doplněná o radélko či různé druhy linek.

Výzdoba je důležité hledisko při vyhodnocování keramických souborů. Nejenom, že vyjadřuje tehdejší moderní trendy v keramické produkci, ale je také použitelná pro následné třídění. Zde zvolená metodika práce s výzdobou je založena na keramickém kódu zpracovaném v mé bakalářské práci (Swatzina 2012) a jeho následné modifikaci pro použitelnost v novověkých souborech. Přešlá tabulka kódu byla opatřena novými skupinami a byly odstraněny již nevyskytující se typy výzdoby, jakou je např. vlnovka. Je vytvořeno sedm skupin, které jsou značené čtyřmístným číslem, např. 0001 pro označení jednoduchých úzkých rýh. Následné modifikace jednotlivých skupin jsou pak označeny velkým písmenem (např. 0001 B). Ke keramické výzdobě je dotačně přidružená povrchová úprava nádob.

6 Vyhodnocení deskripce keramických fragmentů

6.1 Keramické třídy

Keramické třídy byly převzaty z práce M. Dohnala a P. Vařeky (Dohnal – Vařeka 2002). Keramické třídy byly vypracovány v systému KLASIFIK, na základě již existujících, které jsou určeny pro středověkou keramiku. Písmeno P je přiřazení k Pražské keramice, po kterém následuje čtyřčíslí (500X), které označuje přidruženost k chronologickému zařazení k raně novověké keramice (převážně glazované; Dohnal – Vařeka 2002). Následně jsou k jednotlivým třídám přiřazeny fragmenty.

6.1.1 Popis keramických tříd

Vlastnosti, které třídy popisují, jsou:

B – Barva

M – materiál, technologie výroby (hrnčířská hmota, neplastické a plastické složky, struktura, vytváření nádob, úprava povrchu)

V – výpal, jeho kvalita a charakter

G – glazura, její typ, umístění a barva

Jednotlivé třídy:

P5001

B – bílá až šedobílá

M – kvalitní kompaktní střep, malé množství makroskopických neplastických složek, jako např. slída (cca. 1 mm), povrch nese stopy po vytáčení a je také leštěný či hlazený

V – oxidační tvrdý výpal

G – vnitřní transparentní nebo vnější či oboustranná. Barva je čirá, světle nebo sytě zelená, žlutá, modrá, oranžová a hnědá

P5002

B – cihlově červená

M – zrnitý střep, husté pokrytí neplastických složek do 1 mm, nevýrazná drobná slída, lehce krupičkovitý povrch, stopy po vytáčení.

V – oxidační tvrdý výpal

G – Vnitřní nebo oboustranná transparentní, barva je čirá nebo zelená

P5003

B – okrová, světlešedá nebo šedohnědá

M – velmi jemnozrný střep, nevýrazné neplastické složky do 1 mm, obsah drobné slídy, hladký povrch, stopy po vytáčení

V – oxidační tvrdý výpal

G – vnitřní, vnější a oboustranná transparentní glazura, barva je čirá, hnědá nebo zelená či žlutá

P5004

B – krémově bílá, nebo šedobílá

M – hrubozrnný střep, velké množství neplastických složek do 2 mm, povrch je hrubý, stopy po vytáčení

V – oxidační tvrdý výpal

G – vnitřní nebo oboustranná transparentní glazura zelené barvy

P5005

B – šedá

M – jemnozrnný střep, makroskopické neplastické složky do velikosti 1 mm, četná drobná slída, povrch je jemný a hladký, výrazné stopy po leštění, stopy po vytáčení

V – redukční tvrdý výpal

P5006

B – šedá

M – jemnozrnný střep, makroskopické neplastické složky do velikosti 1 mm, četná drobná slída, hladký jemný povrch nesoucí stopy po leštění, stopy po vytáčení

V – redukční tvrdý výpal

G – vnitřní nebo oboustranná

P5007 (majolika a fajáns)

B – okrová

M – bez výskytu neplastických složek, v případě fajánsové keramiky bylo užito kompozitních hmot, stopy po vytáčení

V – oxidační velmi tvrdý výpal

G – oboustranná netransparentní glazura bílé až krémové barvy

Fragmenty s inv. číslem: 681, 1089, 1138, 1371, 1388, 1453, 1503.

P5008

B – šedobílá až šedá, jádro střepu bývá odlišně zbarveno

M – hrubozrnný střep, neplastické složky do 2 mm, stopy po vytáčení

V – oxidační tvrdý výpal

G – transparentní zelená či žlutá pokrývají vnitřek

Fragmenty s inv. číslem: 1003, 1004, 1005, 1006.

P5009 (kamenina)

B – šedá, povrch světle hnědý, hnědočervený

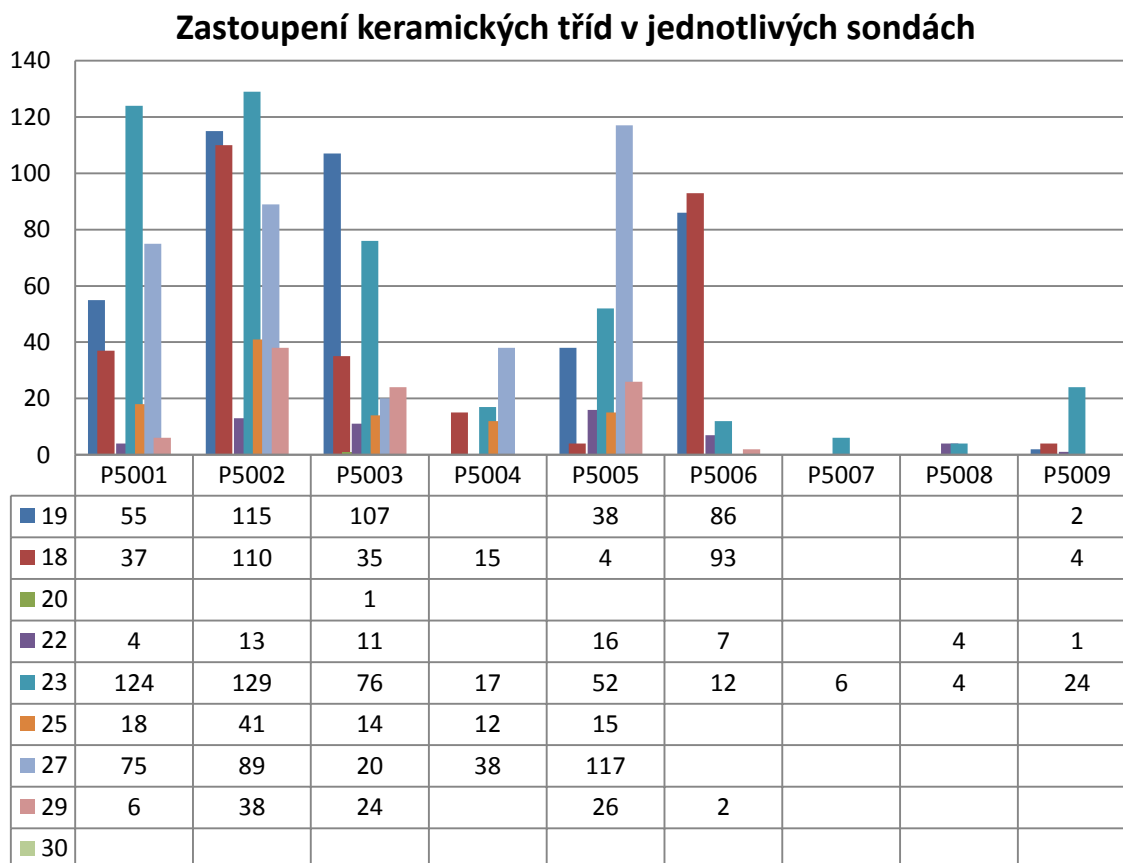
M – slinutý solený povrch

V – oxidační i redukční výpal nad 1000 °C

G – transparentní glazury různých barev

6.1.2 Zastoupení keramických tříd v sondách

Pro keramické třídy byl také vygenerován příslušný graf, který znázorňuje jejich početní výskyt v jednotlivých sondách. Ukázalo se, že majoritní zastoupení má třída P5002, a to konkrétně v sondě 23 (129 ks). Dále pak v sondách 19 (115 ks) a 18 (110 ks). Keramická třída P5001 je druhou nejčastější třídou nalézanou na lokalitě. Nejvyššího počtu dosahuje v sondě 23 (124 ks), poté dále v sondě 27 (75 ks). Stejně jako keramická třída P5002 není zastoupená v sondách 20 a 30. V sondě číslo 30 není zastoupena žádná keramická třída, jelikož tato sonda obsahovala pouze fragmenty kachlů. Sonda 20 obsahuje pouze keramickou třídu P5003, avšak je zde zastoupena jen jedním fragmentem. Přesto je tato třída třetí nejčastější. Největší množství je zastoupeno v sondě 19 (107 ks). Následuje třída P5005, která je ve většině zastoupena v sondě 27 (117 ks). Ostatní třídy nejsou již reprezentovány v takovém množství. Třída P5007 se dokonce vyskytuje pouze v sondě 23 a jen v 6 fragmentech.

Graf č.1: Početní zastoupení keramických tříd pro jednotlivé sondy

6.2 Okraje

Následně jsou rozpracovány okraje nádob, dle jednotlivých morfologických skupin. Vynechána je pouze skupina šálů a šálků společně s dózičkami, jelikož jsou okraje shodné s okraji hrnců, s rozdílem menšího provedení.

6.2.1 Okraje hrnců

Jedná se o nejpočetnější skupinu keramických tvarů, která je také zastoupena největším množstvím variant okrajových typů. Jedná se především o okraje ovalené, přehnuté, prožlabené a šikmo ven vyhnuté okruží, esovitě prohnuté a s náznakem esovité profilace, skupinu pak zakončují ven vyhnuté okraje. Následuje přehled jednotlivých okrajů, společně s přiřazenými fragmenty keramiky. Přehled okrajů vychází ze studie badatelky G. Blažkové, kdy jsou následně přidruženy okraje další.

OH. I. : Jedná se o okraje ovalené, typickým zástupcem je ovalený okraj ven vyhnutý s výrazným ovalením.

OH. I. a : Okraj s menším ovalením a menším vyhnutím směrem ven. V podhrdlí se vyskytují trojitě rýhy.

OH. I. b : Ovalení je výrazné bez odsazení. V podhrdlí se vyskytuje plastická lišta oddělená rýhami.

OH. I. c : Široké ven vyhnuté ovalené okraje.

OH. I. d : Esovitě profilovaný okraj, s ovalením stočeným směrem dolů.

OH. I. e : Charakteristika stejná jako u okrajů **OH. I. c**, avšak v podhrdlí se objevuje jednoduchá rýha.

OH. II. : Jde o okraje přehnuté, jehož typickým zástupcem je esovitě prohnutý okraj s malým přehnutím a jednoduchou rýhou v podhrdlí.

OH. II. a : Ven vyhnuté přehnutí, šikmo seříznuté s trojicí rýh v podhrdlí.

OH. II. b : Jednoduchý esovitě profilovaný okraj s přehnutím.

OH. II. c : Okraj s rovným a výrazně odsazeným přehnutím.

OH. II. d : Esovitě prohnutý okraj s malým přehnutím, které nabývá charakteru „háku“.

OH. III. : Skupina okrajů s prožlabeným okružím, typickým zástupcem je prožlabené okruží se zúženým koncem okraje a jednoduchou rýhou v podhrdlí.

OH. III. a : Okraj menšího charakteru, se zduřením na konci okruží a několikanásobnou rýhou v podhrdlí.

OH. III. b : Esovitě prohnuté prožlabené okruží.

OH. III. c : Subtilní okraj s krátkým prožlabením okraje.

OH. III. d : Krátký okraj s masivním prožlabením.

OH. IV. : Skupina šikmo ven vyhnutým okružím, jehož typickým zástupcem je okraj šikmo ven vyhnutý s krátkým zakončením a dvojitou rýhou v podokrají.

OH. IV. a : Charakteristika okraje je shodná jako u předchozího typu, avšak okruží je více protažené a subtilní.

OH. V. : Skupina esovitě profilovaných okrajů. Typickým zástupcem je okraj silně esovitě profilovaný, který je na konci rovně seříznut.

OH. V. a : Esovitá profilace je nižší, masivní, rovně seříznutá. Pod okrajem se nachází dvojice rýh.

OH. V. b : Masivní šikmo seříznutý okraj, na konci zduřelý.

OH. V. c : Charakteristika je podobná jako u skupiny **OH. V. a**, avšak prohnutí je delší. Konec okraje je lehce dovnitř vyhnutý.

OH. V. d : Tvar je podobný jako u skupiny **OH. V.**, zakončení je kratší a pod okrajem se nachází široká rýha.

OH. VI. : Skupina okrajů s naznačenou esovitou profilací. Typickým zástupcem je okraj na konci silně zduřelý, trojúhelníkového tvaru.

OH. VI. a : Drobné okraje s malým vyhnutím a rovně seříznutou horní plochou.

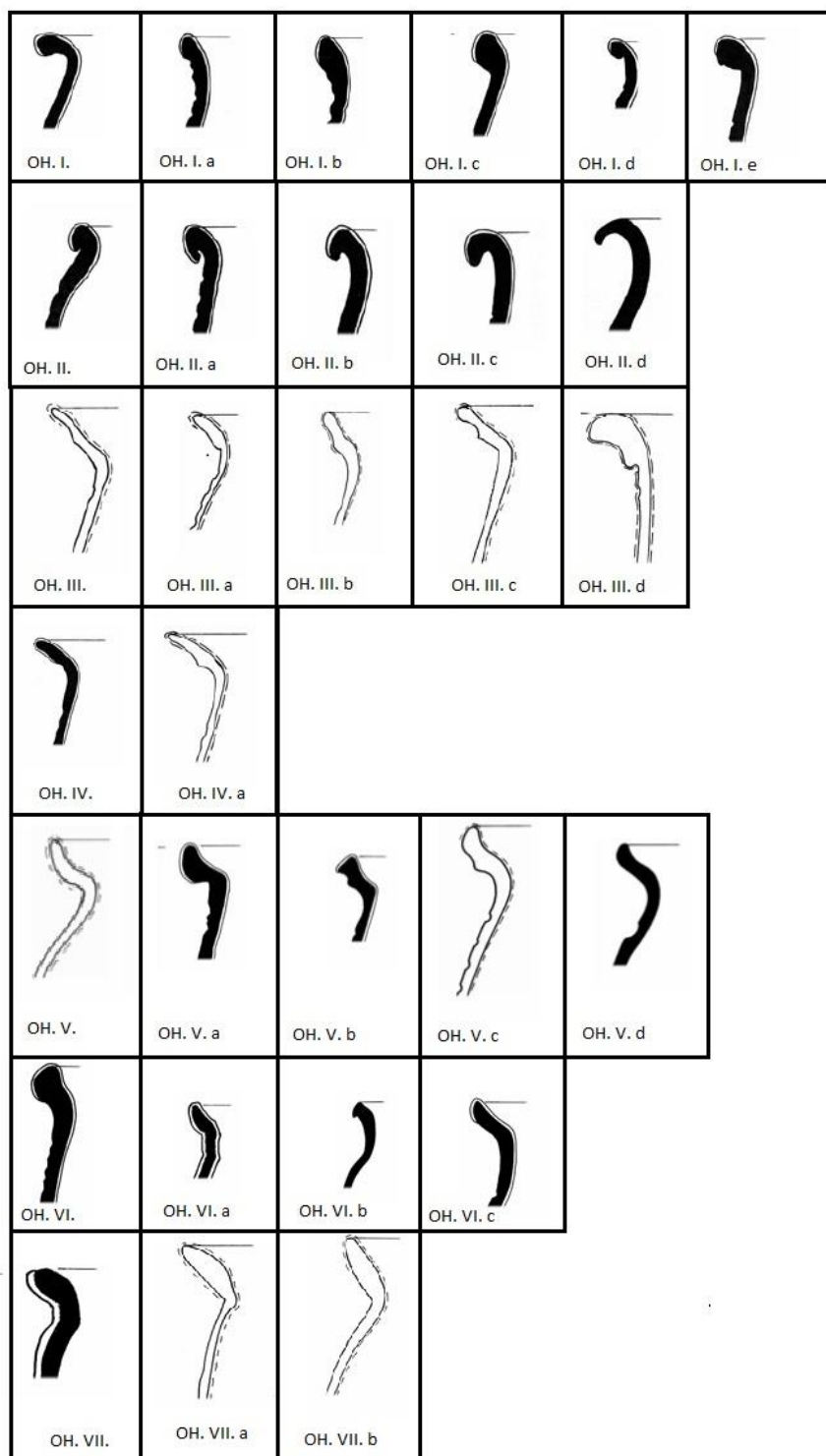
OH. VI. b : Esovitá profilace je výrazná, avšak zakončení okraje je krátké a rozšířené do stran.

OH. VI. c : Esovitá profilace není příliš výrazná, lomení okraje je však velmi patrné.

OH. VII. : Skupina ven vyhnutých okrajů. Typickým zástupcem je menší, masivní ven vyhnutý okraj.

OH. VII. a : Okraj, jehož tělo je až do přechodu k vyhnutí subtilní. Vyhnutí je masivní, čočkovitého tvaru se šikmým seříznutím.

OH. VII. b : Esovitě profilovaný okraj s čočkovitým vyhnutím a rovným seříznutím.

Tab. 4. Přehled okrajů skupiny OH.

6.2.2 Okraje džbánů

Co se typologie tvarů týče, tato tvarová skupina by se dala určit jako druhá nejpočetnější. Je tvořena čtyřmi skupinami zahrnující okraje jednoduše prožlabené a směrem ven vyhnuté, okraje s dvojitým prožlabením, jednoduše ven vyhnuté okraje a okrajem ovalením a rýhou pod okrajem. V následném přehledu jsou uvedeny zástupci ze souborů keramiky.

OD. I. : jde o okraje s jednoduchým okružím a jedním prožlabením, typickým zástupcem je jednoduše prožlabený okraj, mající vystupující žebro pod prožlabením. Zakončen je lehkým ovalením.

OD. I. a : esovitě prohnutý okraj, podobný jako předchozí typ, avšak je celkově delší s větším prožlabením a velmi nevýrazným žebrem.

OD. I. b : prožlabení je nízké a ostré, je zde náznak esovité profilace, okraj je celkově masivní. Zakončen je šikmým seříznutím směrem k vnitřní části nádoby.

OD. I. c : okraj nízký a rovný, prožlabení je skoro neznatelné, masivní vnější lišta pod okrajem. Okraj je rovně seříznut.

OD. I. d : charakteristika je v podstatě stejná jako u typu **OD. I.**, ale prožlabení není tak masivní.

OD. I. e : okraj rovného tvaru se širokou lištou pod okrajem, která má rovnou horní plochu. Okraj se směrem dovnitř nádoby rozšiřuje.

OD. I. f : okraj jednoduché profilace s náznakem esovitého prohnutí a nevýraznou lištou pod prožlabením.

OD. I. g : masivní okraj s nízkým prožlabením a výraznou ostrou lištou pod okrajem.

OD. I. h : charakteristika je shodná s okrajem **OD. I. g**, avšak celkově je okraj subtilnější.

OD. II. : Jde o okraje mající dvojitě prožlabené okruží, typickým zástupcem je okraj mající z vnější strany dvojitě prožlabení a ze strany vnitřní pak jedno s výraznou dolní patkou. Zakončen je šikmým vyhnutím směrem ven.

OD. II. a : okraj je celkově více vyhnut směrem ven, prožlabení se na vnitřní straně neprojevuje. Vnější stranu pokrývá nepravidelné dvojité prožlabení. Okraj je rovně seříznut.

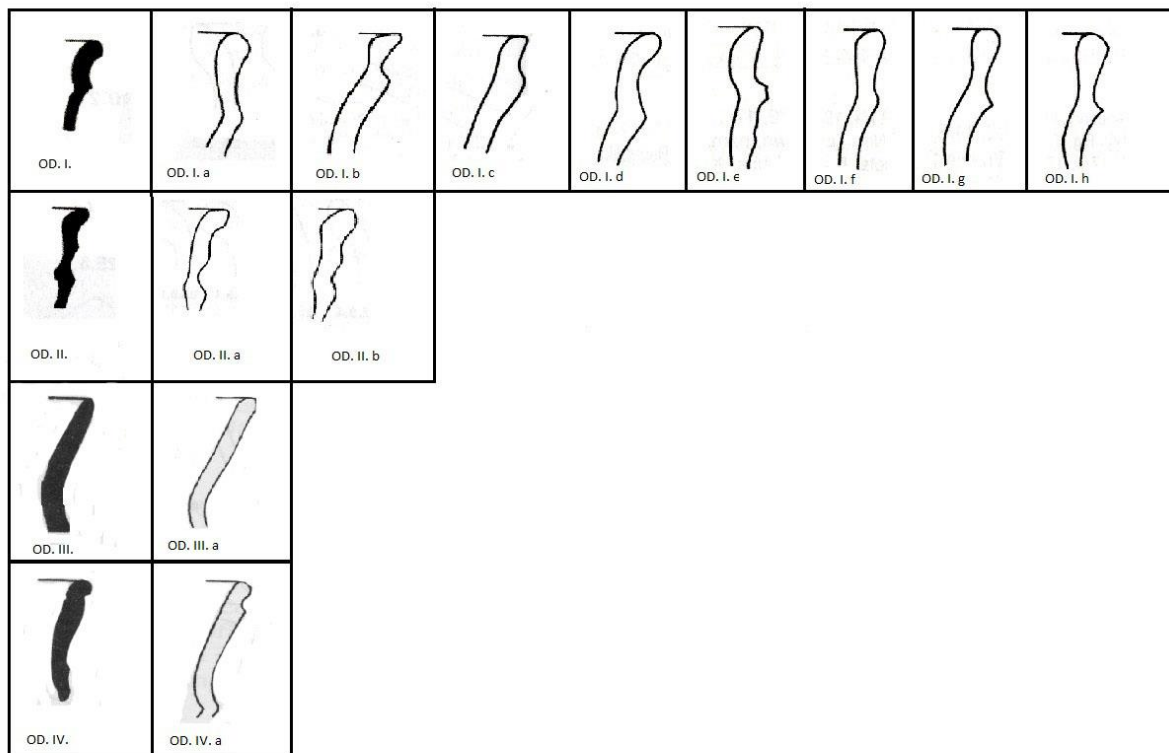
OD. II. b : charakteristika je podobná typu **OD. II.**, ale okraj je celkově masivnější a přechází v tenkou stěnu, kdežto síla stěny je u typu **OD. II.** v podstatě kontinuální.

OD. III. : jedná se okraje jednoduché, přímo vytažené s náznakem esovité profilace. Hlavní zástupcem je okraj kontinuální šíře s mírným esovitým prohnutím.

OD. III. a : okraj je celkově delší a esovité prohnutí je markantněji vytáhnuté směrem ven.

OD. IV. : skupina příčně vytažených okrajů zakončená ovalením s jednoduchou drážkou. Hlavní skupina má vytažené ovalení směrem ven, tělo okraje je lehce vypouklé a zakončené nevýraznou lištou.

OD. IV. a : okraj má náznak esovité profilace, ovalení je zmenšeno a posunuto směrem dovnitř a ustupuje rýze, která zakončení okraje dělí.

Tab. 5. Přehled okrajů skupiny OD.

6.2.3 Okraje mís

Jedná se především o masivnější typy nízkých okrajů často s velmi jednoduchým zpracováním. Okraje byly rozděleny do šesti skupin zastupující okraje zobáčkované s konkávní zakončením, okraje ovalené, okrajem směrem dovnitř zatažené, okraje směrem vzhůru vytažené s jednoduchou rýhou pod okrajem a okraje jednoduché vzhůru vytažené. V následném přehledu jsou uvedeny zástupci ze souborů keramiky.

OM. I. : jedná se okraje zobáčkovitěho tvaru, který je vytažen směrem ven od těla. Celkově je okraj masivní, zakončený konkávním obloučkem.

OM. I. a : okraj je pod zobáčkem oproti předchozí skupině členěn drobnou patkou.

OM. II. : okraje nízké ovalené, kde hlavním zástupcem je okraj s klasickým ovalením, které je rovné a rovně zakončené.

OM. II. a : charakteristika je shodná s typem **OM. II.**, ale okraj je vytočen směrem ven a ovalení a zakončení okraje je šikmé.

OM. III. : skupina okrajů směrem dovnitř zatažená, kde typickým zástupcem je okraj mající zatažení ve tvaru písmena „C“ a na konci je rovně seříznut.

OM. III. a : okraje jsou masivnější a zalomení směrem dovnitř je ostřejší a krátké. Na okraji se lze setkat s nevýraznými dvojitými rýhami.

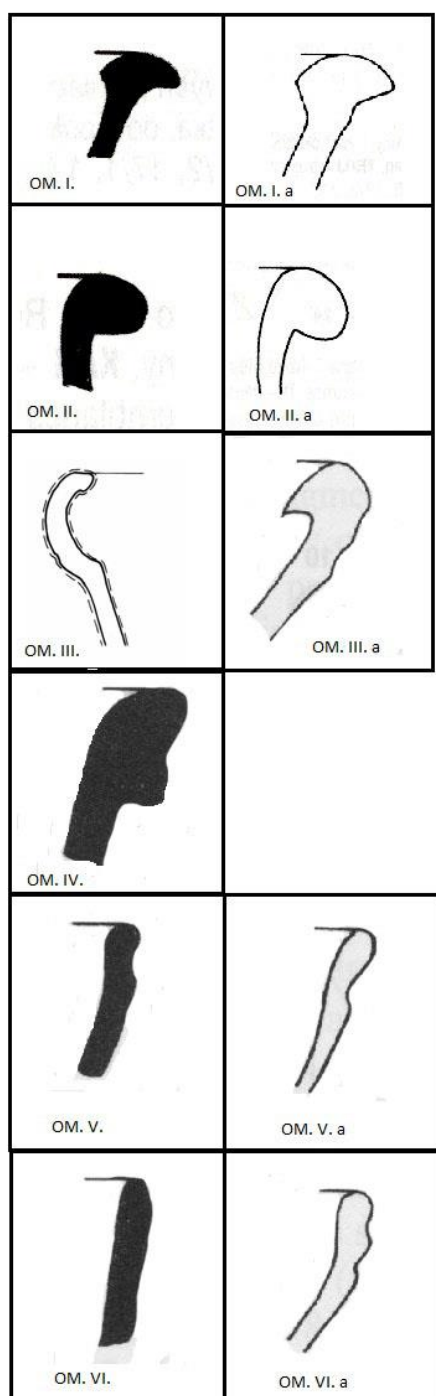
OM. IV. : Okraje mající podobný charakter jako ovalené, ale jsou v půli členěny žlábkem vzniklým po vytáčení.

OM. V. : okraje vzhůru vytažené s rýhou, která dělí horní část okraje. Hlavním zástupcem je okraj rovně seříznutý a jednoduchou rýhou pod horní částí okraje, která vybíhá v malé žebro.

OM. V. a : okraje subtilnější, s delší druhou polovinou a užší rýhou, která je posunuta níže než u předchozího typu. Žebro je zde nevýrazné.

OM. VI. : skupina jednoduše vzhůru vytažených okrajů.

OM. VI. a : modifikace spočívá ve dvou rýhách nacházející se bezprostředně pod horní částí okraje.

Tab. 6. Přehled skupiny OM.

6.2.4 Okraje pánví

Tvarovou skupinu pánví a trojnožek zastupují okraje kyjovitých ven vyhnutých okrajů s prožlabením, okraje zobáčkovité, ovalené okraje a okraje vzhůru vytažené. Následuje přehled jednotlivých okrajů, společně z přiřazených fragmentů keramiky.

OP. I. : skupina okrajů ven vyhnutých s kyjovitým zakončením a prožlabením. Hlavním zástupcem je drobnější okraj se znatelným kyjovitým zakončením a prožlabením na obou stranách.

OP. I. a : charakteristika je shodná s předchozím typem, ale okraj je celkově větší a subtilnější. Kyjovité zakončení není tak výrazné.

OP. II. : skupina okrajů mající jednoduchou profilaci a zobáčkovité zakončení vyhnuté směrem ven. Okraj má rovné zakončení.

OP. II. a : jediným rozdílem oproti předchozímu typu je kratší a menší zobáček s rovným zakončením.

OP. III. : jedná se o skupinu s ovaleným okrajem. Typickým zástupcem je okraj jednoduché profilace mající ovalení z přední části ploché a ostře zkosené směrem dolů.

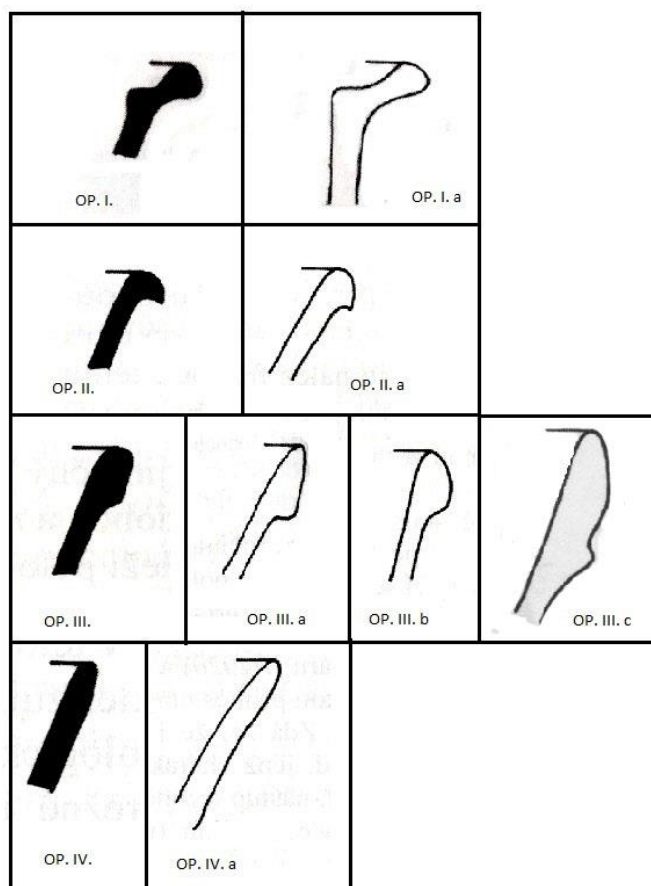
OP. III. a : ovalení okraje má trojúhelníkovitý tvar.

OP. III. b : ovalení je zakončené ostřeji na horní části a je celkově kulatější bez ostrého lomu jako je tomu u typu **OP. III.**

OP. III. c : úzké vytažené ovalení je ve spodní části členěno drobným plastickým žebrem.

OP. IV. : skupina jednoduchých vzhůru vytažených okrajů, kde hlavním zástupcem je rovný prostý vzhůru vytažený okraj.

OP. IV. a : charakteristika je shodná s předchozím typem, ale okraj je směrem ven vyhnutý.

Tab. 7. Přehled skupiny OP.

6.2.5 Okraje pokliček

Pro tuto tvarovou skupinu je prezentováno sedm skupin okrajů zahrnující rovné jednoduché zaoblené okraje, okraje ven vyhnuté, okraj se zobákovitým zalomením ve vnitřní ploše, okraje kyjovitě rozšířené šikmým nasednutím, rovně seříznuté okraje, esovitě prohnuté a ovalené okraje s vnitřním žlábkem. Dále jsou jednotlivé fragmenty přiřazeny k daným typům.

OPO. I. : skupina jednoduše profilovaných okrajů se zaoblením na konci.

OPO. II. : okraje mající ven vyhnutou nasedající plochu.

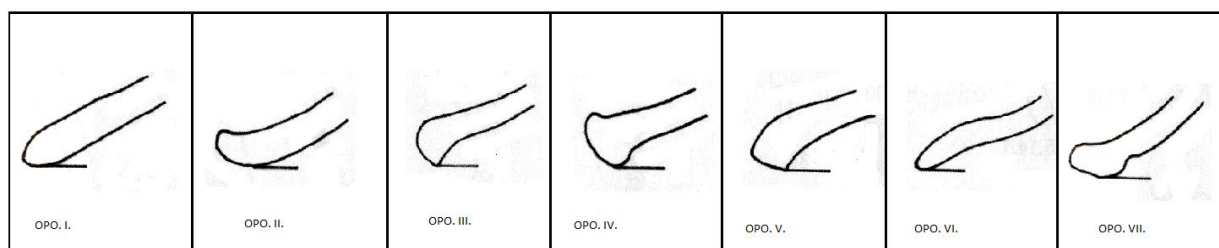
OPO. III. : zobákovité okraje zahnuté do vnitřní plochy poklice.

OPO. IV. : skupina kyjovitě rozšířených okrajů na obou stranách se šikmou nesedací plochou.

OPO. V. : okraje rovně seříznuté s masívním rozšířením okraje.

OPO. VI. : okraje s esovitou profilací a oválovým zakončením.

OPO. VII. : ovalené okraje, s ovalením na vnější straně pokličky a jednoduchou rýhou uvnitř.

Tab. 8. Přehled okrajů skupiny OPO.

6.2.6 Okraje talířů

Tuto tvarovou skupinu zastupují především okraje ovalené, ploché s dolním obloukovým zduřením a okraje prosté bez složitější modelace. Nakonec jsou ke každé skupině přiřazeny jednotlivé keramické fragmenty.

OT. I. : jedná se o skupinu ovalených okrajů, kde typickým zástupcem je ovalený okraj směrem nahoru vyhnutý a rovně seříznutý.

OT. I. a : okraje rovnějšího charakteru, mající menší ovalení a háčkovité zakončení v dolní části okraje.

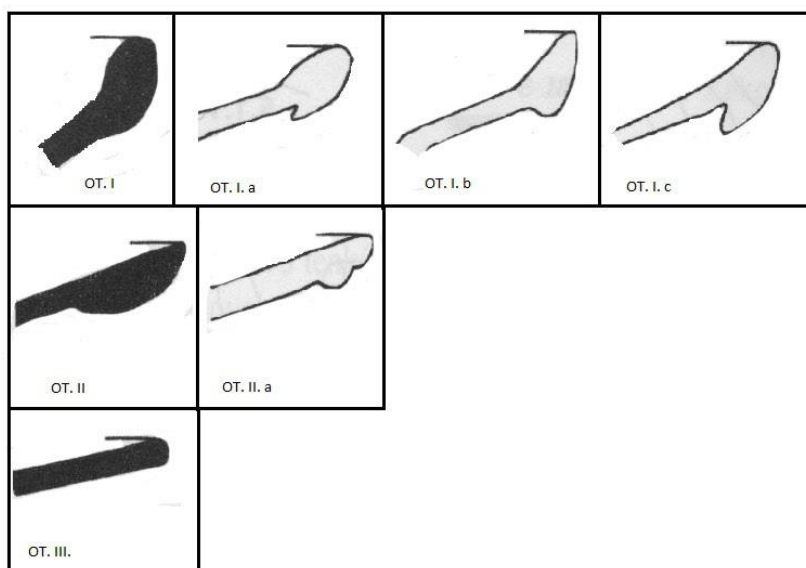
OT. I. b : směrem nahoru vyhnutý okraj s ovalením trojúhelníkovitého tvaru.

OT. I. c : rovný okraj s trojúhelníkovitým ovalením a háčkovitým zakončením v dolní části.

OT. II. : skupina svrchu plochých okrajů, které jsou ze spodní části zduřelé. Základním typem je okraj mající čočkovité zduření.

OT. II. a : zduření spodní části je menší a je předěleno jednoduchou rýhou, která okraj rozděluje na dvě části.

OT. III. : skupina jednoduchých plochých okrajů bez složitější modelace.

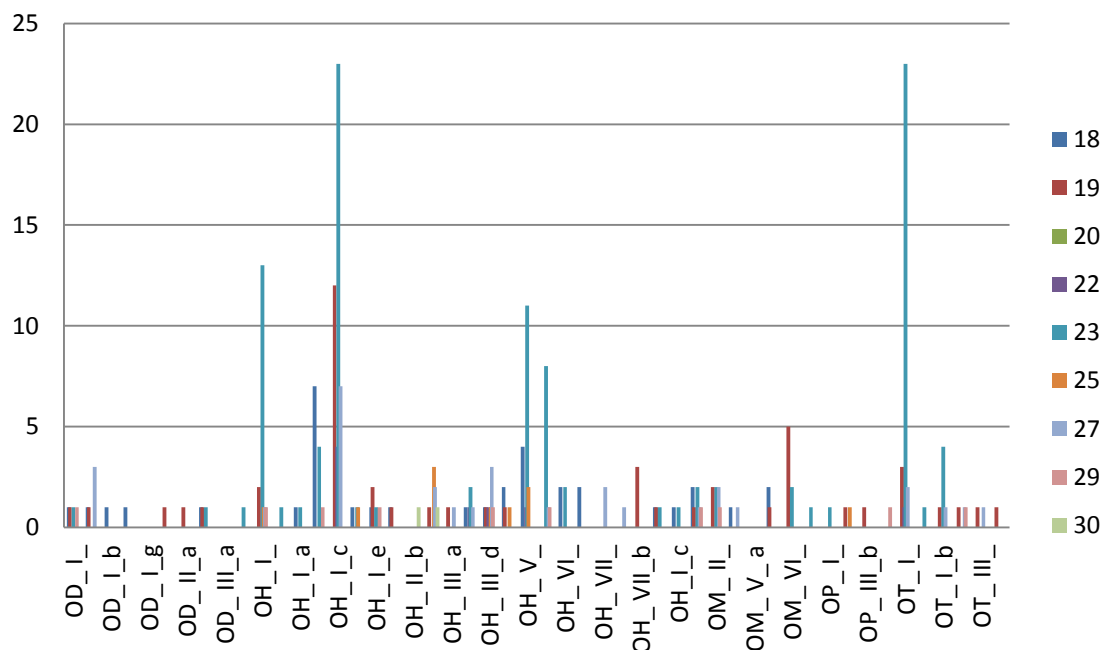

Tab. 9. Přehled okrajů skupiny OT.

6.2.7 Zastoupení okrajů v sondách

Příslušný graf byl vygenerován i pro sledování zastoupení jednotlivých typů okrajů v sondách. V případě okrajů se již nejedná o velká početní zastoupení. Nejvíce zastoupeným okrajem je okraj typu OH.I.c. Tento typ okraje je nejvíce obsažen v sondě 23 (23 ks), dále pak v sondě 19 (12 ks). Druhým nejpočetnějším typem okraje je okraj OT.I., který je také nejvíce zastoupen v sondě 23 (23 ks). Ostatní typy okraje nedosahují velké četnosti. Jejich obsah se v jednotlivých sondách pohybuje nejčastěji kolem 1 až 3 exemplářích. Výjimečně poté najdeme 5 a více kusů. Avšak sonda číslo 23 obsahuje nejvíce okrajů z celé lokality. Jedná se o poměrně velké rozdíly v počtu okrajů oproti ostatním sondám.

Zastoupení okrajů v jednotlivých sondách

Graf č.2: Zastoupení okrajů v jednotlivých sondách

6.3 Výzdoba

Výzdoba novověké keramiky v poloze Trauttmasendorffského paláce, jež je předmětem této práce, je poměrně členitá a složitá. Nejčastěji se vyskytují vodorovné rýhy v různých obměnách, vývalková šroubovice, plastická výzdoba a výzdoba malovaná.

Výzdobou na keramice se zabývá velká řada badatelů a existuje i velké množství publikací. Za jednu z prvních studií lze zmínit práci, která postihuje výzdobu keramiky na přelomu středověku a novověku, „Středověká keramika v Čechách i na Moravě“ od V. Nekudy a K. Richterové, dále pak různé zahraniční syntézy novověké keramiky (Smolnik 2012, Endres 2005, Boschetti – Maradi 2006). Na základě zde zpracovaného souboru a práci s publikacemi, zabývající se touto tematikou, byla výzdoba rozdělaná do osmi skupin, které se dle dané modifikace dělí do podskupin.

1. Vodorovné rýhy

2. Hřebenová výzdoba
3. Vrypy
4. Rádelkování
5. Jiné kombinace
6. Vývalková šroubovice
7. Malovaná výzdoba
8. Plastická výzdoba

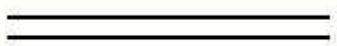
6.3.1 Numerický kód výzdoby na keramice

Jedná se o keramický kód primárně vytvořený pro středověkou keramiku Prahy a Hradčan uvedený v mé bakalářské práci (Swatzina 2012). U kódu byly provedené modifikace pro jeho platnou aplikaci na výzdobu na novověké keramice.

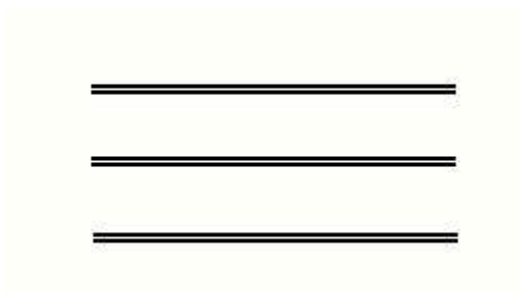
Vodorovné rýhy – úzké (2mm) – Kód 0001

Dělí se na čtyři podskupiny.

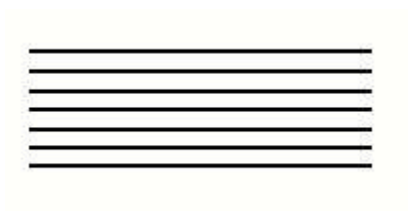
A. Samostatné

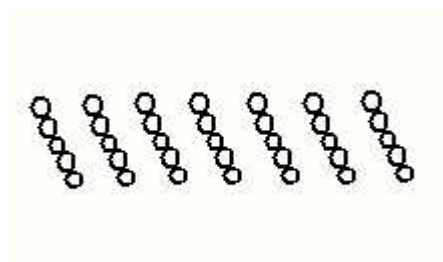

B. Vzdálené nad 10mm

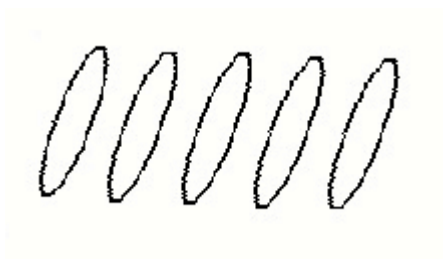
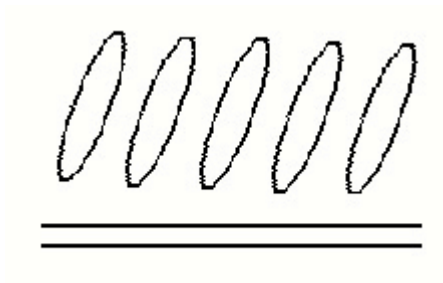
C. Oddělené ploškami**D. Hustý pás rýh****Hřebenová výzdoba – Kód 0002**

Dělí se na dvě podskupiny.

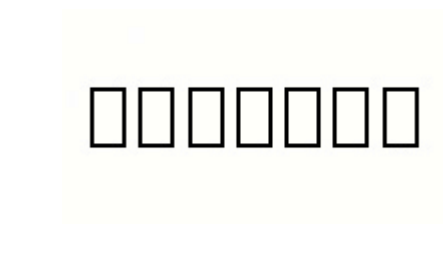
A. Vodorovné**B. Vpichy**

Vrypy - Kód 0003

Dělí se na dvě podskupiny.

A. Samostatné**B. S vodorovnou rýhou****Radělkování - Kód 0004**

Dělí se na tři podskupiny.

A. Samostatné radělkování

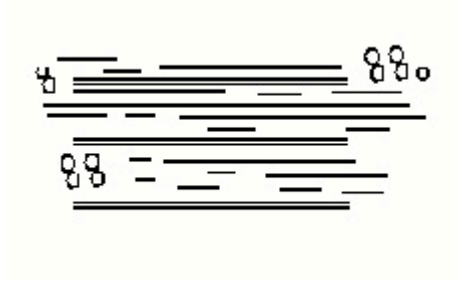
B. Radélkování v kombinaci s rytou linkou**C. Vícečetné radélko****Jiné kombinace – Kód 0005**

Dělí se na šest podskupin.

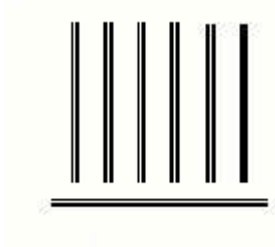
A. Ryté ornamenty**B. Ryté kruhové linie**

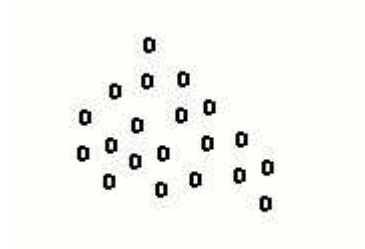
C. Kombinace šroubovice a vpichů

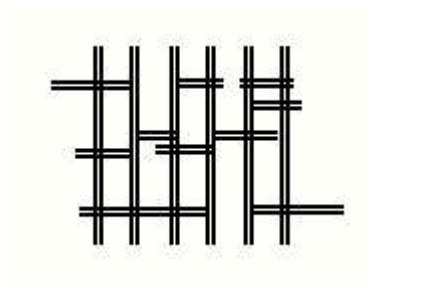
D. Kombinace příčných rýh a samostatných rýh

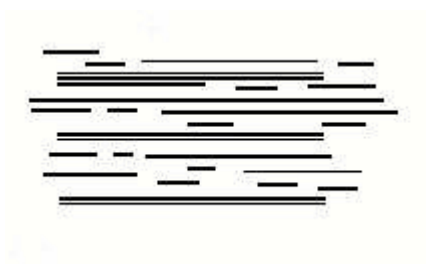
E. Plastické puchýřky

F. Přesekávané linie

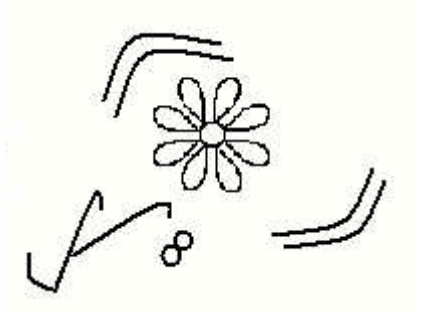

Vývalková šroubovice – Kód 0006

Malovaná výzdoba – Kód 0007

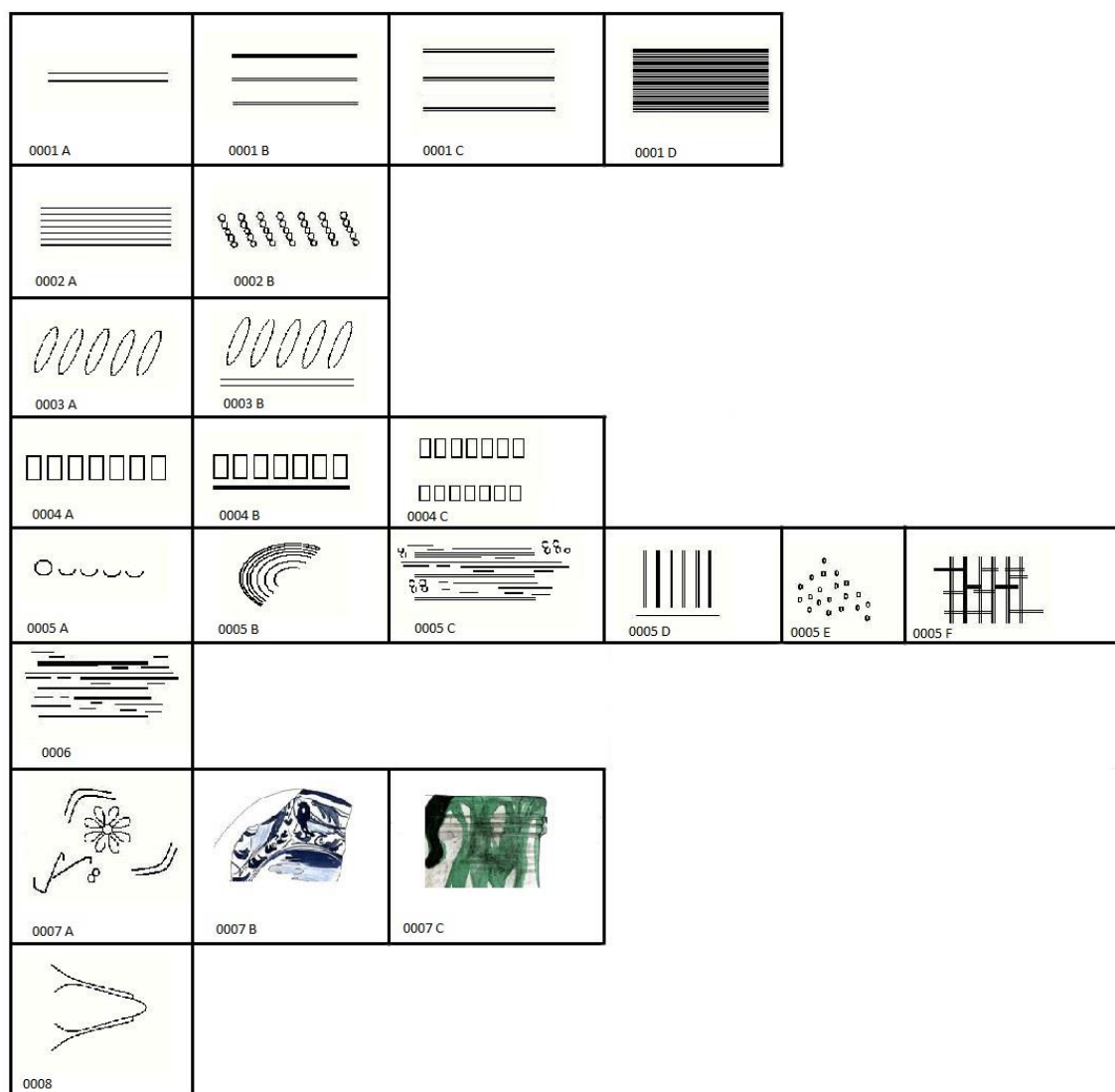
A. Červené malování a jiné malování

B. Majoliková úprava

C. Malba glazurou**Plastická výzdoba - Kód 0008**

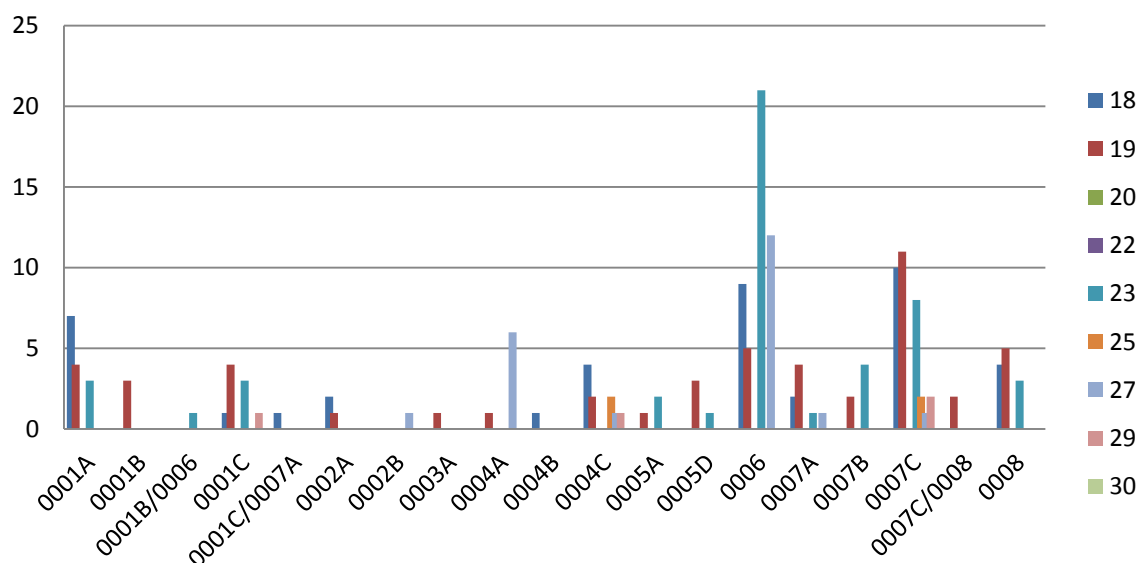

Tab. 10. Přehled jednotlivých výzdobných variant.

6.3.2 Zastoupení výzdoby v sondách

Graf pro sledování výskytu výzdoby poukázal především na zastoupení výzdoby s kódem 0006 v sondě 23 (21 ks). Výzdoba 0006 má celkově nejvyšší míru výskytu na lokalitě, avšak je zastoupena pouze ve 4 sondách (18, 19, 23 a 27). Druhou nejpočetnější výzdobou je výzdoba 0007C, a to především díky sondám 18 (10 ks) a 19 (11 ks). Stejně jako v předchozím případě, tak ani zde se nesečkáme s velkou četností ostatních typů výzdoby. Různé typy výzdoby jsou ve velké míře v sondách zastoupeny do 5 fragmentů, jen výjimečně ve větším množství.

Zastoupení výzdoby v jednotlivých sondách

Graf č.3: Zastoupení typů výzdoby pro jednotlivé sondy

6.3.3 Povrchová úprava nádob

Glazura by se dala definovat spíše jako povrchová úprava, tedy kategorie spadající do technologického hlediska. Při přihlédnutí některých faktorů ji lze však zařadit také k výzdobné technice, jelikož plní nejen hledisko technologické, ale také hledisko estetické. Proto je tato kategorie zařazena ke kapitole o výzdobě.

Glazurou rozumíme povrchovou úpravu nádob, která zabraňuje „nasákání“ keramického materiálu. Ten se pak stává nepropustným. Nelze ani opomenout její estetické vlastnosti. Často se také používala k celkovému zlepšení vzhledu kachlů (zvláště pak zelená glazura). Na vzhledu glazury se podílí přísada, ze které je glazura tvořena a také výpal. Glazura se začala používat na přelomu 10. a 11. století a její obliba postupně stoupala a již kolem století 14. byla hojně využívána (Skalická 2010, 69).

Glazuru dělíme tedy dle přísady, která ji tvoří:

1. Olovnatá glazura, kterou tvoří oxidy olova. Nejčastěji používaná díky svému jednoduchému použití a vysoké efektivitě. Tato glazura je transparentní (průhledná). Do olovnaté glazury se také přidávají různé kysličníky, které určují jejich barvu (např.

zelenou barvu tvoří kysličník mědi, červenou pak kysličník železa a kysličník manganu ji barví do hněda).

2. Cínčitá glazura je tvořena oxidy cínu a je netransparentní (neprůhledná). Její vzhled je až mléčně bílý a často sloužila jako podklad pro malování. Ve středověku se však nepoužívala. Její užití je známo až od 16. století s příchodem Habánů.

3. Solná glazura se požívala převážně na kameninu. Před koncem výpalu keramiky se do pece vhodila sůl, která na povrchu nádoby vytvořila průhledný film.

Do povrchové úpravy lze také zařadit engobu. Jedná se o tenkou vrstvu jemné hlínky, která se nanášela na povrch nádoby (Swatzina 2012, 72).

Glazura je v databázi vyznačena pomocí písmen, kdy první velké písmeno **T** nebo **N** označuje zda se jedná o transparentní, nebo netransparentní glazuru. Následující malé písmeno označuje zbarvení glazury (z – zelená, o – oranžová, ž – žlutá, h – hnědá, če – červená, m - modrá). Pokud je glazura oboustranná, jsou od sebe v tabulce oddělené lomítkem, kdy první hodnota označuje glazuru vnější a druhá barvu glazury vnitřní, pokud se jedná jen o vnitřní glazuru, je první znakem lomítko (např. /Tž).

V kresebné dokumentaci není glazura vyznačena klasickým způsobem (tedy přerušovanou, nebo plnou tenkou linkou před či za profilací střepu), jelikož je dostačující samotné fotografické zpracování kresebné dokumentace v kombinaci s katalogem.

6.4 Kachle v souborech Trauttmansdorffského paláce

Nálezový celek fragmentů komorových kachlů je vcelku početný, avšak není náplní této práce. Jedná se především o komorové kachle se zelenou nebo hnědou glazurou. Výjimečně se objevuje bílá nebo žlutá. Nejčastější motivy jsou florální, antropomorfní či kachle medailonové nebo s rosetou.

6.5 Keramické fragmenty po roce 1800

Jedná se o soubory novověkých hmotných pramenů, převážně s lesklou netransparentní hnědou glazurou s různými modifikacemi okrajů. Keramika je subtilního charakteru, velmi jemně plavená s šedou až bílou barvou. Z důvodů zkreslení výsledků je tato keramika vyčleněna a následně vypsána pouze v podobě inventárních čísel. Její výskyt pravděpodobně souvisí s přestavbou paláce na donucovací pracovnu kolem roku 1830.

6.6 Importy v nálezech Trauttmansdorffského paláce

Vyhodnocení otázky ohledně provenience importů v pražské keramické produkci není jednoduchou záležitostí. Je pravděpodobné, že většina kuchyňské a stolní keramiky pocházela nejčastěji z domácí produkce, tedy z pražských hrnčířských dílen. Z pramenů víme, že většina importované keramiky v pražských keramických celcích pochází nejčastěji z Berouna. Jedná se o keramické zboží pocházející z 16. a počátku 17. století, kdy Praha udržovala čilé obchodní styky s Berounem (Žegklitz 2002, 95).

Berounská keramická produkce je charakteristická především svým stylem výzdoby, a to převážně malováním. Produkována byla v poslední čtvrtině 16. století a v první třetině století 17. Poprvé ji studoval a rozčlenil badatel J. Koula (Koula 1917-1919, 257). Hlavní pozornosti se berounskému zboží dostalo v 70. a 80. letech 20. století při archeologických výzkumech Berouna (Matoušek – Scheufler 1980, 56). Tato keramická produkce se v podstatě uplatnila v renesančním celoevropském měřítku, tedy od druhé poloviny 16. století po první polovinu století 17. (Stephan 1987). Jedná se tedy o malovanou keramiku, nejčastěji cihlově červené barvy, kdy jsou k malbě použity především barvy jako béžová a zelená. Tato skupina je standardně označována jako „červená skupina“. V keramických tvarech jsou pak nejčastěji zastoupeny džbány, mísy, hrnky, hrnce a také miniaturní tvary (Blažková 2011, 440).

Druhá tzv. „bílá skupina“ je charakterizována béžovým a bílo béžovým střepelem, kdy malba je provedena červenou, zelenou nebo modrou linkou. U tvarových skupin se nejčastěji vyskytují mělké mísy (Blažková 2011, 440). Nelze však přímo operovat s předpokladem, že každý fragment této skupiny je import. Několikrát již byl vyřčen

názor, že se může jednat i o pražskou keramickou produkci. Tento předpoklad byl potvrzen výzkumem na Náměstí Republiky v Praze, kdy byly nalezeny nedokončené polotovary malované hrnčiny, a to již před rokem 1572. Je tedy velmi obtížné určit z jaké dílny zboží pochází (Blažková 2011, 442).

Fragmenty s inv. číslem: 76, 130, 158, 200, 550, 551, 944, 1029, 1469, 1517, 1518, 1519, 1520, 1650, 2156.

7 Shluková analýza

Jak bylo uvedeno již výše, v této práci bylo také využito vícerozměrných statistických metod, konkrétně shlukové analýzy (clustering). Tato analýza byla provedena z důvodu zjištění podobnosti mezi kontexty v rámci prostoru zkoumané plochy. Podobnost kontextů byla zkoumána z hlediska přítomnosti různých keramických tříd a z hlediska typologie okrajů. V archeologii je tato metoda hojně využívána pro řešení úkolů z oblasti typologie (Macháček 2001, 31). Podstatou této metody je, že objekty definované určitými deskriptory se vyskytují v multidimenzionálním prostoru a jejich lineární eukleidovskou vzdálenost lze metricky určit. Objekty, které leží v blízkosti vedle sebe vytvářejí prostorvé shluky na základě podobnosti znaků a zároveň se vyskytují objekty, které jsou vzdálené od objektů jiných skupin (Čapek 2013, 138-139).

Shluková analýza byla provedena v programu Statistica 10. K samotné analýze byly poté použity data z přiložené databáze. Prvním krokem shlukové analýzy je vhodný výběr deskriptorů, které je nutné standardizovat. Zároveň je nutné vyloučit deskriptory, které by mohly způsobit vytvoření falešných shluků. Ideální je tedy zvolit takové deskriptory, které jsou na sebe nezávislé (Čapek 2013, 139).

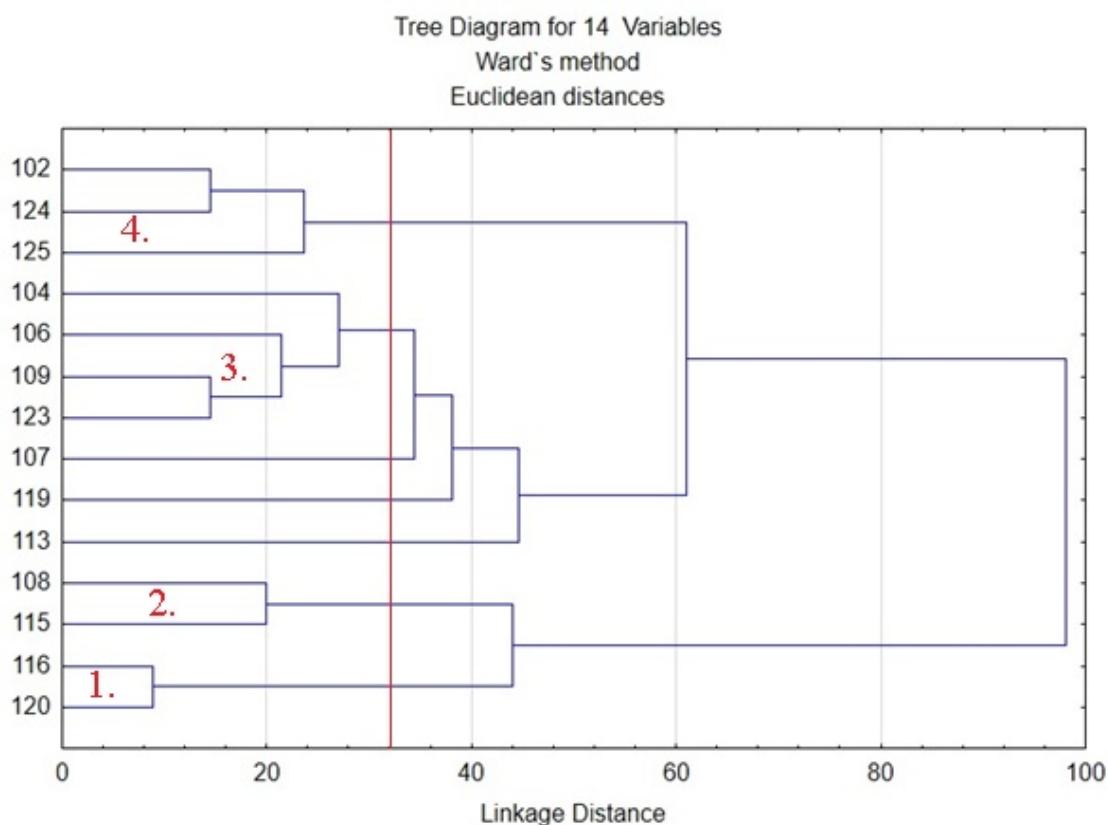
7.1 Podobnost kontextů na základě keramických tříd

V prvním případě, jak je uvedeno výše, byla podobnost kontextů zkoumána na základě keramických tříd. Vstupem je v tomto případě matice deskriptivního systému (Neustupný 2007, 135). Do analýzy zde bylo vybráno celkem 14 kontextů, jejichž nálezový inventář obsahoval více jak 50 keramických fragmentů. Ostatní kontexty nebyly

do statistiky zahrnutý z důvodu možného zkreslení výsledků. Některé kontexty obsahují fragmenty, u kterých nebyla určena keramická třída. Takovéto střepy nebyly přičítány k celkovému počtu fragmentů v kontextu. Početní hodnotu keramických tříd v kontextu bylo také nutné převést na procentuální hodnoty, kvůli statistické korektnosti.

Kontexty použité do analýzy: 102 (81), 104 (134), 106 (158), 107 (123), 108 (131), 109 (105), 113 (148), 115 (51), 116 (100), 119 (58), 120 (86), 123 (126), 124 (166), 125 (52).

Výpočet eukleidovské vzdálenosti byl proveden pomocí hierarchické aglomerativní metody podle Warda, která vychází z analýzy rozptylu (Čapek 2013, 139). Výsledkem analýzy je tzv. dendrogram, což je graf v podobě hierarchického aglomerativního stromu, který znázorňuje vznik hierarchické struktury shluků (Macháček 2001, 32). Avšak je třeba si uvědomit, že objektivnější vyčlenění shluků bývá často problematické (Neustupný 2007, 135).

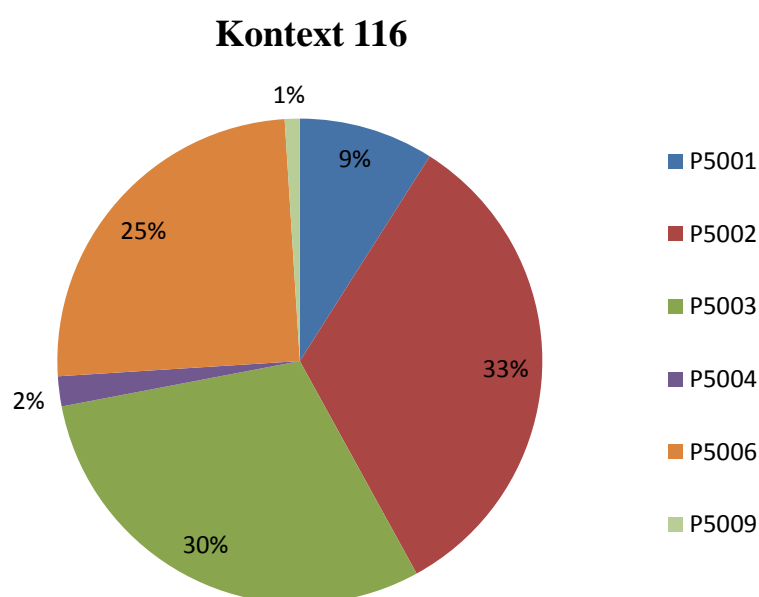

Graf č.4: Dendrogram shlukové analýzy. Podobnost kontextů na základě keramických tříd

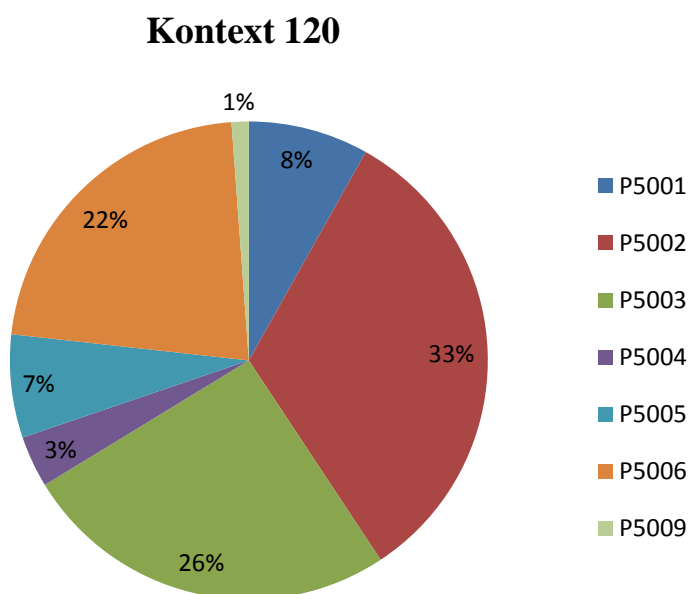
Ve výsledném dendrogramu byla zvolena pomyslná hranice za účelem vyčlenění skupin shluků s nejvyšší statistickou významností. Tato hranice byla zvolena mezi eukleidovskými vzdálenostmi 20 a 40. Na základě dendrogramu shlukové analýzy se podařilo vyčlenit celkem 4 shluky.

První shluk tvoří kontexty s číslem 116 a 120. Tento shluk je statisticky nejsilnější, jelikož eukleidovská vzdálenost je v této skupině nejkratší. Kontext 116 a kontext 120 jsou si vzájemně podobné především na základě keramických tříd P5001 (116 – 9%; 120 – 8,14%), P5002 (116 – 33%; 120 – 32,56%) a P5009 (116 – 1%; 120 – 1,16%). Oba tyto kontexty pochází ze sond 18 a 19. Jen kontext 120, který je interpretován jako planýrka, se vyskytuje také v sondě s číslem 27. V kontextu 120 je navíc zastoupena i keramická třída P5005 (6,98%), která v kontextu 116 zastoupení nemá.

Co se týče datace, již zmíněné třídy P5001 a P5002 se vyskytují v širokém časovém úseku, avšak na základě výskytu kameninové produkce (P5009) lze předpokládat jejich dataci k první polovině 17. století, kdy se kamenina začala vyskytovat v hojnější míře. Kontexty lze tedy na základě těchto informací vztáhnout k rozsáhlé přestavbě počínající v první polovině 17. století.

Graf č.5: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 116

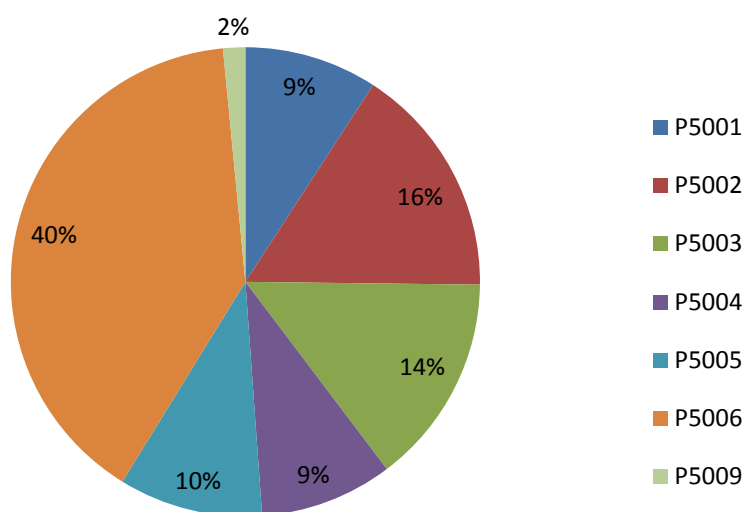

Graf č.6: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 120

Druhý shluk tvoří kontexty 115 a 108. Zde už je vzdálenost o něco vyšší, než v předchozím případě. Opět v obou kontextech chybí keramické třídy P5007 a P5008. Nejvyšší podobnost zde můžeme sledovat například u keramické třídy P5002 (108 – 16,03%; 115 – 23,53%). Oba tyto kontexty se společně nalézaly v sondách 18 a 19. Kontext 108 se dále vyskytoval v sondách 22, 27 a 30. Kontext 115 se poté nalézal v sondě 25. Kontext 108 navíc obsahoval keramickou třídu P5009 (kamenina), avšak jen v malém zastoupení (1,53%).

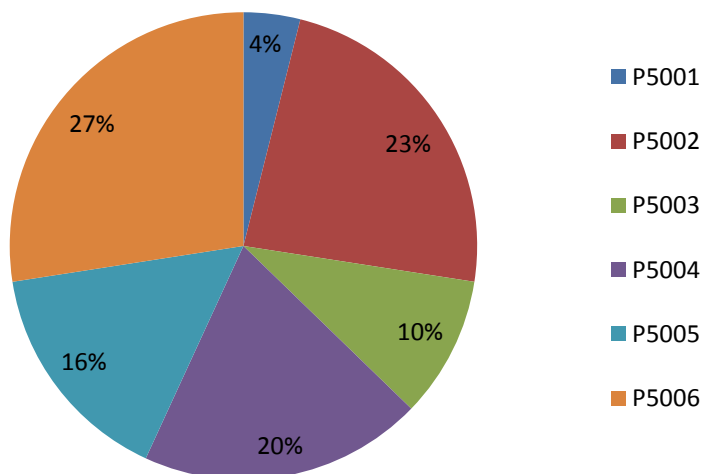
Shluk číslo 2 určuje tedy obdobnou situaci, jako shluk předchozí. Sdružuje kontexty 115 a 118 v sondách 18, 19, 22, 27, 30. Spojuje je převážně výskyt keramické třídy P5002 a P5009. Jezde tedy stejná situace jako u předchozího shluku. Kontexty opět mohly patřit k přestavbě paláce počínající v první polovině 17. století.

Kontext 108

Graf č.7: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 108

Kontext 115

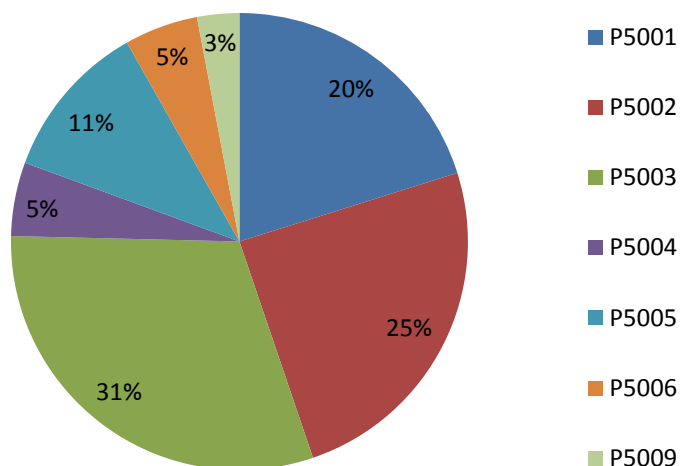
Graf č.8: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 115

Třetí shluk nám indikuje určité podobnosti mezi kontexty 104, 106, 109, 123. Přičemž nejvyšší podobnost náleží kontextu 109 a 123, a to především díky keramické

třídě P5003 (109 – 15,24%; 123 – 15,08%). Kontext 106 je nejvíce podobný s kontextem 109 keramickou třídou P5002 (106 – 35,44%; 109 – 34,28%) a s kontextem 123 keramickou třídou P5006 (106 – 6,96%; 123 – 7,94%). Kontext s číslem 106 má také největší zastoupení keramické třídy P5009 (kamenina; 8,86%). Na tyto kontexty navazuje poté kontext s číslem 104. Nejvyšší podobnost můžeme sledovat u keramické třídy P5004 s kontextem 106 (104 – 5,22%; 106 – 5,06%). Ve všech zdejších kontextech také chybí keramická třída P5008 a, až na jeden případ (106 – 1,9%), i keramická třída P5007. Kontexty z tohoto shluku se vyskytují pospolu jen v sondě 25. Kontext 104 se vyskytuje společně s kontextem 109 v sondě 22, s kontextem 106 poté v sondě 23. Dále se samostatně vyskytuje v sondách 29 a 30. Kontext 106 se společně navíc vyskytuje s kontextem 109 v sondě 19. Kontext 123 se samostatně vyskytuje v sondách 18 a 27.

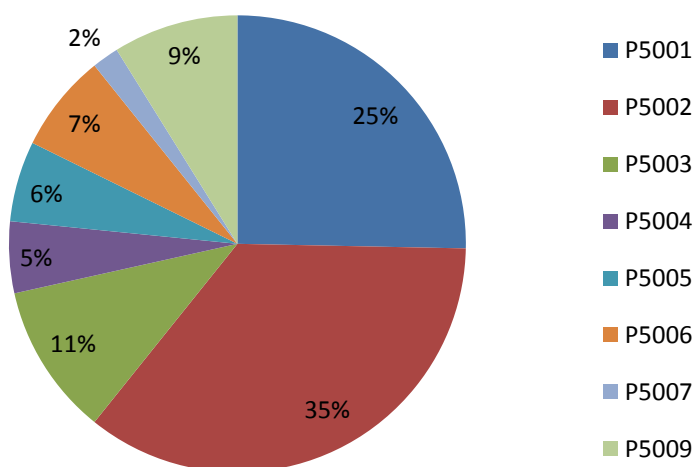
Největší podobnost byla tedy zjištěna mezi kontexty 109 a 123, které spojuje četnost keramické třídy P5003. Keramika této třídy je velmi jemná a kvalitně pálená, proto bych ji přidrůžil k produkci pozdější, tedy k počátku 18. století. Další nejvíce podobné jsou 106 a 109, které spojuje třída P5002. Kontext 106 obsahuje také nejvíce kameninové produkce P5009, což potvrzuje předešlé výsledky, kdy je třída P5002 vázána společně s třídou P5009 a určuje pravděpodobně přestavby z první poloviny 17. století. Třída 5004 je potoé charakteristická hrubým střepem s velkou četností plastických složek. Tato definice indikuje spíše keramiku určenou k „hrubšímu“ zacházení a dle mého názoru se jedná o přechodový stupeň mezi keramikou středověkou a typicky novověkou (P5001 a 5002). Euklidovská vzdálenost mezi těmito kontexty a různé rozložení keramických tříd potvrzuje, porušení původností vrstev. Tudíž není zcela vhodné typologicky přiřadit kontexty k stavebním fázím. Zachován však zde zůstal vztah mezi třídami P5002 a P5009 související s přestavbou v první polovině 17. století.

Kontext 104

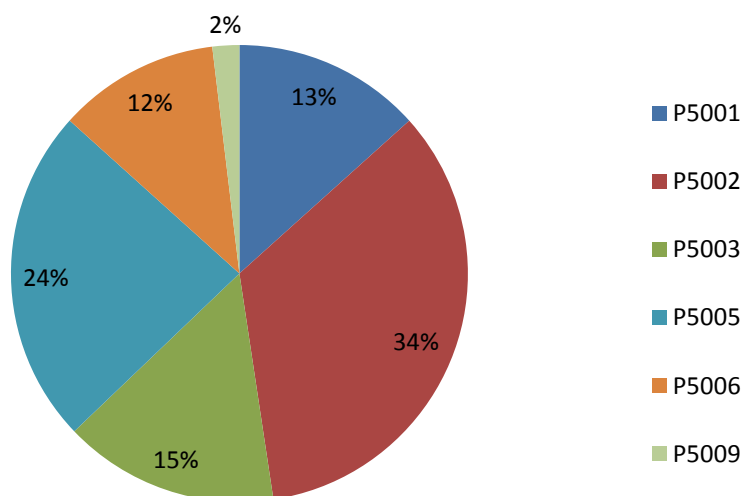
Graf č.9: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 104

Kontext 106

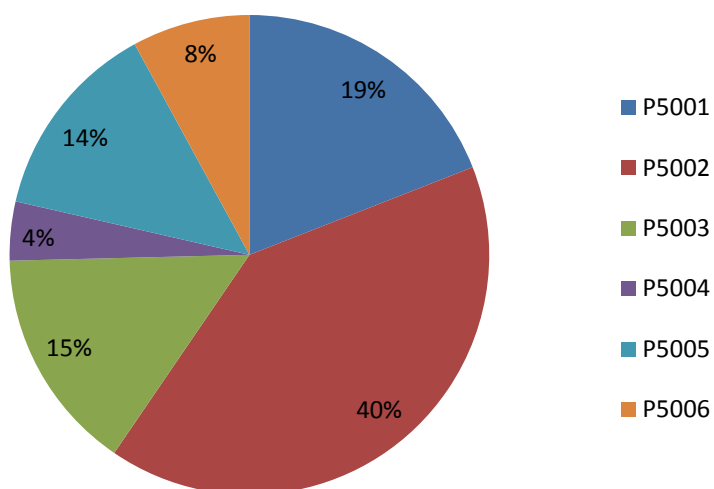
Graf č.10: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 106

Kontext 109

Graf č.11: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 109

Kontext 123

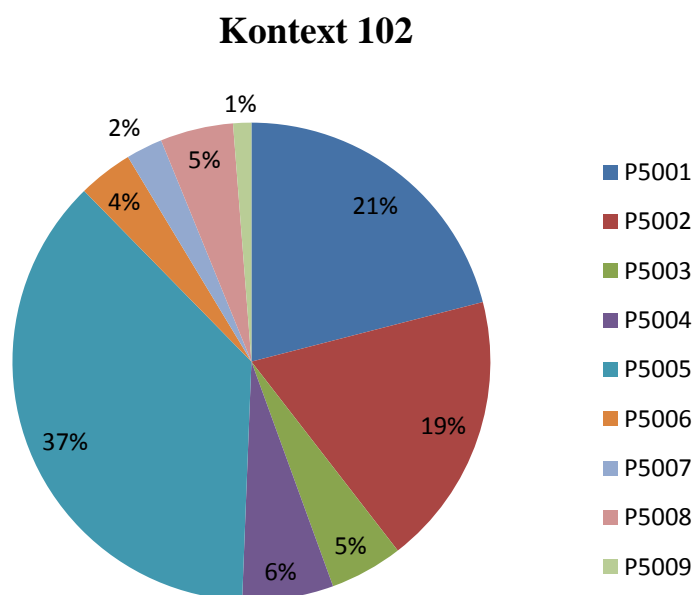

Graf č.12: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 123

Čtvrtý shluk reprezentují kontexty 102, 124 a 125. Vyšší míra podobnosti v tomto shluku náleží kontextům 102 a 124. Tyto dva kontexty spojuje především keramická třída P5005 (102 – 37,04%; 124 – 33,73%). Kontext 125, který se na tyto dva v dendrogramu

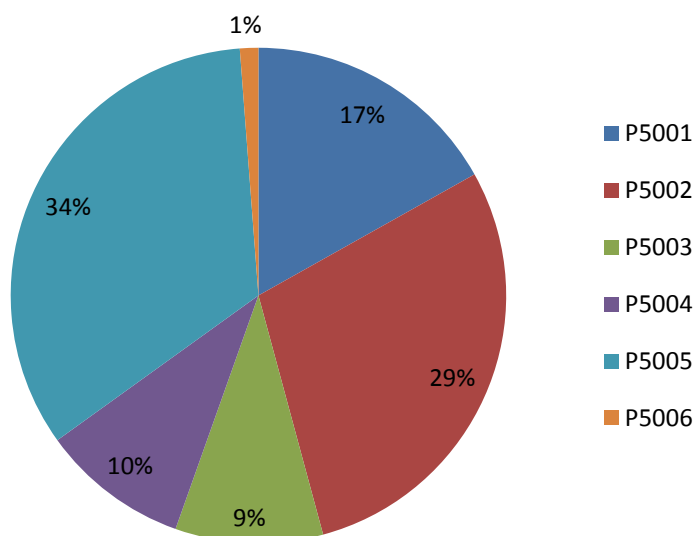
napojuje, má určitou podobnost především s kontextem 124, a to konkrétně keramickou třídou P5006 (124 – 1,20%; 125 – 1,92%). V obou těchto kontextech nejsou zároveň zastoupeny keramické třídy P5007, P5008 a P5009. V kontextu 125 není navíc zastoupena ani třída P5003. Tyto tři kontexty se nevyskytují pospolu v žádné sondě. V sondě 25 se společně vyskytuje kontext 102 a 125. Kontext 125 se také nachází společně s kontextem 124 v sondě 27 a 19. Kontext 102 se poté ještě nachází v sondě s číslem 23.

Kontext 102 je také jediným kontextem v tomto studovaném souboru, který obsahuje všechny keramické třídy. Tento fakt příklání jeho dataci k nejmladší přestavbě na donucovací pracovnu. To z části potvrzuje i výskyt třídy P5005, která je dle struktury z mladší keramické produkce. Třída P5006 také spadá k mladší keramické produkci. Tento fakt opět potvrzuje přiřazení k nejmladší přestavbě paláce na donucovací pracovnu, přinejmenším jejím narušením původnosti kontextů.

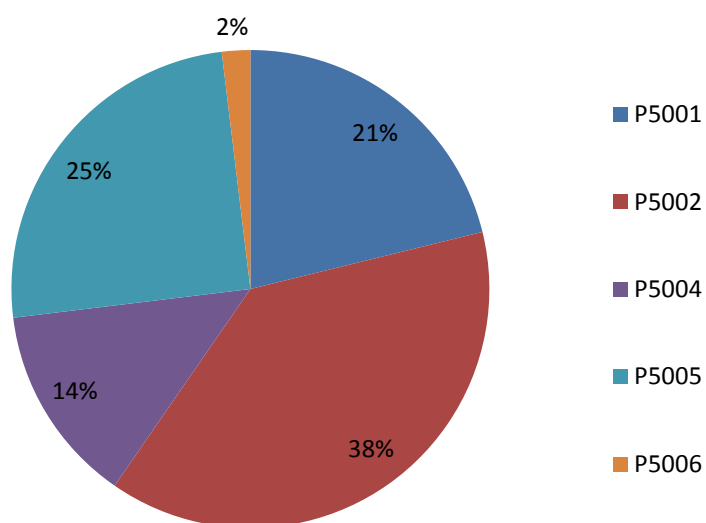
Graf č.13: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 102

Kontext 124

Graf č.14: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 124

Kontext 125

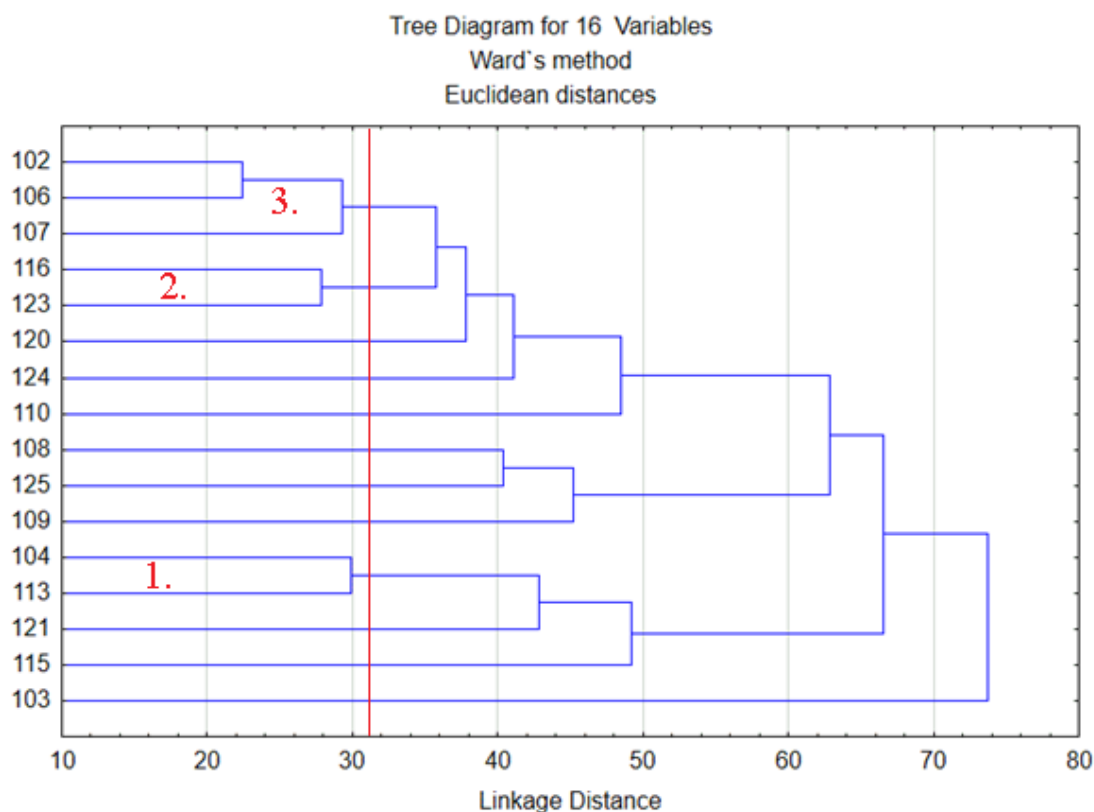
Graf č.15: Procentuální zastoupení keramických tříd v kontextu 125

7.2 Podobnost kontextů na základě typologie okrajů

Podobnost kontextů byla také zkoumána na základě typologie okrajů. Stejně jako v předchozím případě, tak i zde je vstupem matice deskriptivního systému a výstupem je dendrogram. Výpočet vzdálenosti byl opět proveden pomocí hierarchické aglomerativní metody podle Warda.

Do shlukové analýzy byly zahrnuty jen ty kontexty, které obsahovaly 5 a více okrajů, u kterých byla provedena typologie. Do analýzy nebyl zahrnut ani kontext s označením 0 – povrchový sběr, z důvodu možného zkreslení výsledků. I přes jeho důležitou výpovědní a informační hodnotu, nemá povrchový sběr provedený na lokalitě přímý vztah s kontexty, které byly pokryty pomocí sond. Početní hodnoty byly i zde převedeny na hodnoty procentuální.

Kontexty použité do analýzy: 102 (25), 103 (5), 104 (35), 106 (39), 107 (14), 108 (14), 109 (7), 110 (10), 113 (19), 115 (6), 116 (14), 120 (10), 121 (6), 123 (17), 124 (11), 125 (7).

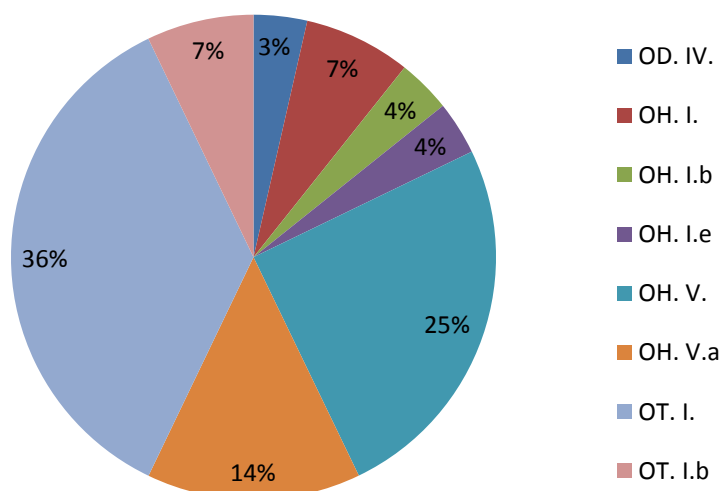

Graf č.16: Dendrogram shlukové analýzy. Podobnost kontextů na základě typologie okrajů

Ve výsledném dendrogramu byla opět zvolena pomyslná hranice za účelem vyčlenění takových shluků, které mají nejkratší eukleidovskou délku a tvoří tak nejsilnější (nejvýznamnější) shluky. Tato hranice byla tentokrát zvolena na vzdálenosti 30. Tímto se podařilo na dendrogramu shlukové analýzy vyčlenit 3 shluky. Avšak je třeba upozornit na stále trvajícím a poměrně velkou eukleidovskou vzdálenost mezi těmito vyčleněnými shluky. To nám indikuje v celku malou možnou podobnost mezi kontexty, kterých se tyto shluky týkají.

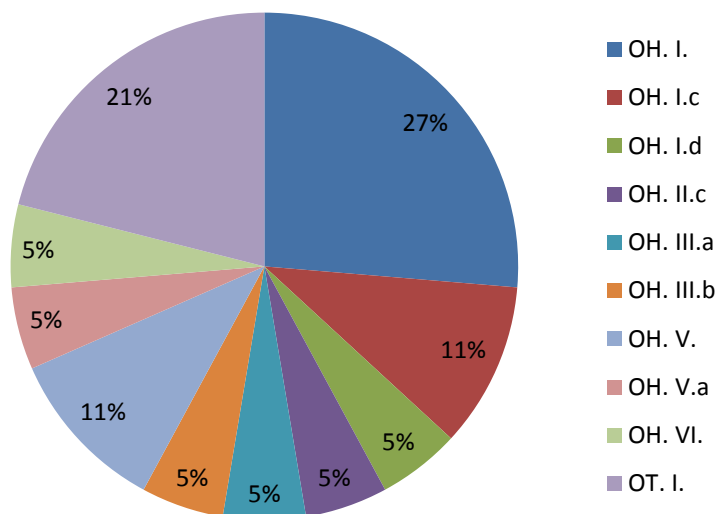
První shluk je na hranici pomyslné vzdálenosti a tvoří ho kontexty 104 a 113. Jejich podobnost závisí především na okraji typu OT.I. (104 – 28,57%; 113 – 21,05%). Kontexty se vyskytují pospolu v sondách 23 a 25. Kontext 104 se dále vyskytuje v sondách 22, 29 a 30. Kontext 113 se vyskytuje v sondě 18 a 27.

Kontext 104

Graf č.17: Procentuální zastoupení typů okrajů v kontextu 104

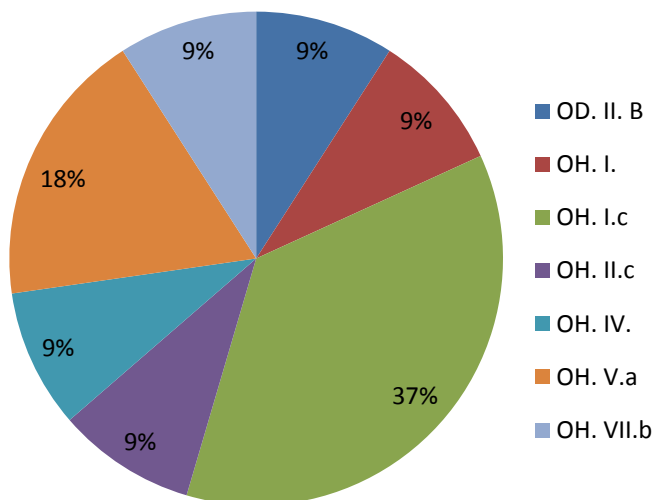
Kontext 113

Graf č.18: Procentuální zastoupení typů okrajů v kontextu 113

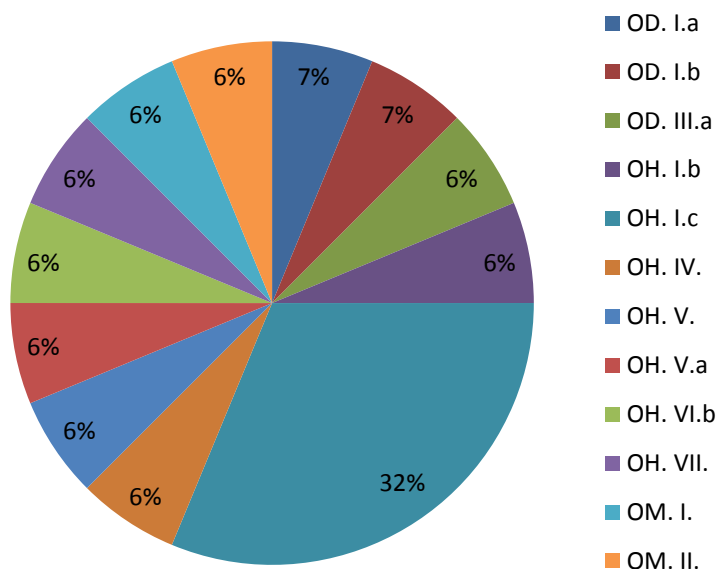
Druhý shluk tvoří kontexty 116 a 123. Můžeme zde sledovat podobnost jen na základě typu OH.I.c (116 – 28,57%; 123 – 29,41%). Ostatní podobnosti nejsou natolik významné. Je tu velká variabilita obsahu různých typů okrajů. Kontext 116 má ve svém inventáři typy okrajů, které v kontextu 123 nejsou zastoupené vůbec a naopak. Tyto dva kontexty se vyskytují společně v sondě s číslem 18. Kontext 116 se dále vyskytuje v sondě 19 a kontext 123 poté ještě v sondách 25 a 27.

Kontext 116

Graf č.19: Procentuální zastoupení typů okrajů v kontextu 116

Kontext 123

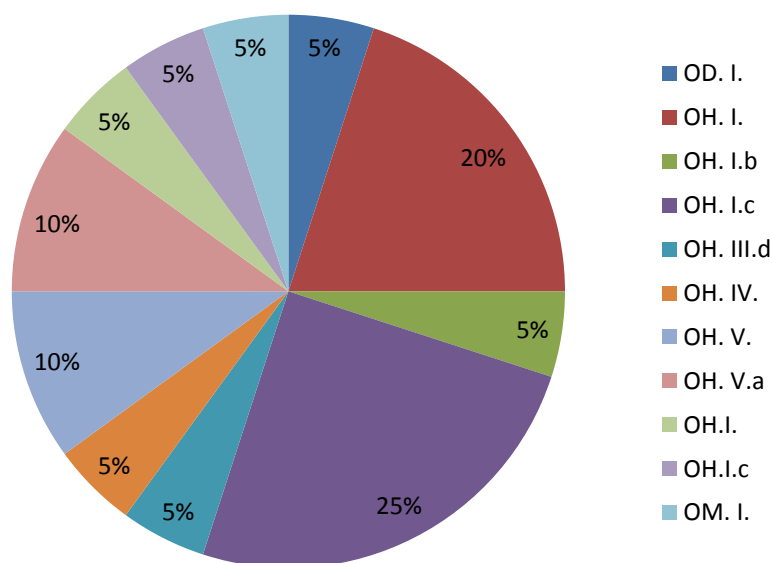

Graf č.20: Procentuální zastoupení typů okrajů v kontextu 123

Třetí a poslední shluk je reprezentován kontexty 102, 106 a 107. Přičemž shluk kontextu 102 a 106 tvoří nejsilnější podobnost v této shlukové analýze. Jsou si především podobné na základě typu okraje OT.I. (102 – 12%; 106 – 15,38%). Je zde i menší variabilita v zastoupení typů okrajů než v předchozím případě. Tento shluk poté dotváří

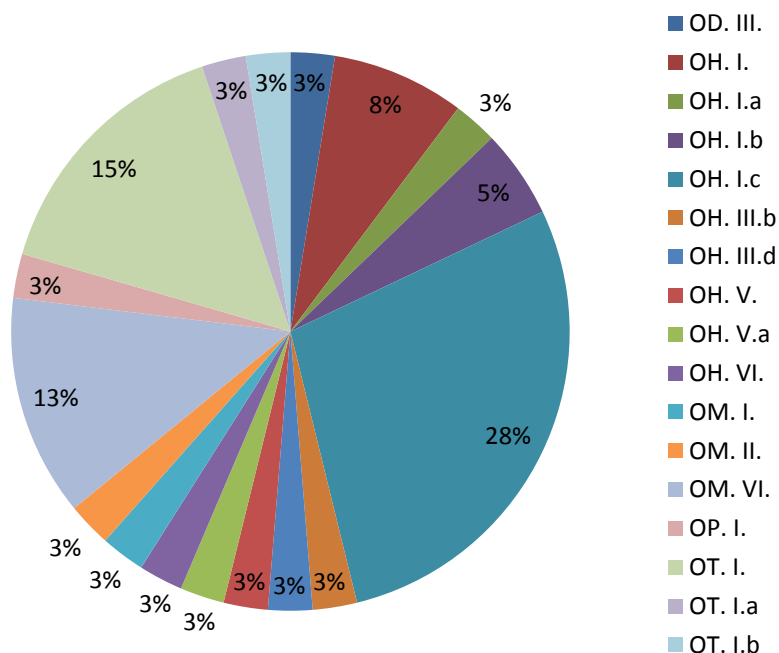
kontext s číslem 107. Jeho podobnost můžeme sledovat na základě typů OH.V.a (102 – 8%; 107 – 7,14 %) a OH.I. (106 – 7,69%; 107 – 7,14%). Tyto kontexty byly společně odkryty v sondě 23. Kontext 102 se dále vyskytuje v sondě 25, společně i s kontextem 106. Kontext s označením 106 se dále vyskytuje v sondě 19, kde byl odkryt i kontext 107. Kontext 107 se poté nalézá v sondách 22 a 29.

Kontext 102

Graf č.21: Procentuální zastoupení typů okrajů v kontextu 107

Kontext 106

Graf č.22: Procentuální zastoupení typů okrajů v kontextu 106

8 Relativní datace souboru a přiřazení ke stavebním fázím paláce

Relativní datace, či přidružení novověkých hmotných pramenů k jednotlivým stavebním fázím paláce, není jednoduchý úkol a jeho výsledky mohou být velmi sporné. Z pramenů a literatury jsme schopni zachytit v jakém období k stavebním úpravám docházelo, ale keramika v tomto případě není potvrzujícím vztažným důkazem pro potvrzení stavebních fází. V podstatě každá kontextová jednotka byla narušena rozsáhlými stavebními úpravami provedenými v polovině 19. století, které byly uskutečněny pro přestavbu na donucovací pracovnu.

Novověké keramické soubory z Trauttmansdorffského paláce nabírají charakter, který je datovatelný v rozmezí počátku 16. století až zhruba po konec století 19. Mladší fragmenty nesoucí charakteristické znaky produkce 19. století (kvalitně ostřené, světlá keramická hmota s hnědou netransparentní glazurou) se nacházela i v kontextech obsahující keramiku rezolutně staršího charakteru (např. sonda 19 kontext 19120 atd.).

Kontexty mají navíc především charakter planýrek a navážek, jejichž obsah je značně promíchaný, včetně kachlů a jiného nekeramického materiálu, převážně stavební sutě.

Dle výsledků z provedené shlukové analýzy, na základě kontextů rozmístěných v ploše výzkumu, bylo zjištěno následující. První shluk lze na základě výskytu keramických tříd P5001, P5002 a P5009 kontextech 115 a 108, přiřadit ke stavební přestavbě v první polovině 17. století. Lze zde také sledovat spojitost výskytu mezi třídami P5002 a P5009, která se také projevuje ve druhém a třetím shluku, potvrzující výše zmíněné datování (výskyt kameniny společně s typickou novověkou keramikou). Druhý shluk spojuje kontexty 115 a 108 v sondách 18, 19, 22, 27 a 30. Spojené jsou prostřednictvím třídy P5002 a P5009. Interpretačně se jedná o stejnou situaci jako u předchozího shluku, tedy přidružení k stavební přestavbě v první polovině 17. století. Třetí shluk tvoří kontexty 104, 106, 109 a 123 v sondách 18, 22, 23, 27, 29 a 30. Eukleidovská vzdálenost jen potvrzuje narušení původnosti kontextů a jejich značné promísení, což je patrné i ze vztahů mezi jednotlivými kontexty. Není tedy možné kontexty relativně datovat. Shluk číslo čtyři tvořen kontexty 102, 124 a 125 v sondách 19, 23 a 27 byl přiřazen k přestavbě komplexu na donucovací pracovnu, na základě keramických tříd P5005 a P5006 a výskytu keramiky z produkce po roce 1800.

Jak je již výše zmíněno, datace a přiřazení ke stavebním fázím je pouze orientační a je založeno na statistických metodách, které určují pouze podobnost jednotlivých kontextů. Deponování keramických fragmentů může být silně ovlivněno různými přestavbami, které v komplexu proběhly.

K bližší dataci nepřispívají ani okraje nádob, které jsou velmi variabilní a tudíž chronologicky necitlivé. Shluková analýza nám však poskytla informaci ohledně výskytu jednotlivých typů okrajů pospolu. Při provedení shlukové analýzy, vytvořené na základě výskytu jednotlivých typů okrajů v kontextech veskrze zkoumanou plochu, byly zjištěny následující souvislosti. Shluk 1 sdružuje kontexty 104 a 113 mezi nimiž je nejkratší eukleidovská vzdálenost. Kontexty se nalézaly v sondách 22, 23, 25, 29, 30. Kontexty spojuje typ okrajů talířů OT.I., který je nejčetnější. Dále se zde vyskytují okraje hrnců a okraje džbánů. Druhý shluk charakterizují kontexty 116 a 123 v sondách 18, 19, 25, 27. Spojuje je četnost okrajů hrnců (OH.I.c). Dále se vyskytují okraje džbánů a mís. Třetí shluk reprezentují kontexty 102, 106 a 107 v sondách 19, 22, 25, 29. Nejblíže jsou kontexty 102 a 106 spojené četností okrajů talířů OT.I. Na ně navazuje kontext 107

s největší četností okrajů hrnců (OH.V.a , OH.I). Celkově lze tedy říci, že nejčastěji se spolu vyskytují okraje hrnců a talířů, následují džbány, mísy a nakonec pánve. Tento model nasvědčuje nejčastějšímu využití kuchyňské a stolní keramiky v prostoru Trauttmansdorffského paláce.

8.1 Srovnání souboru se Salmovským palácem

V blízkosti Trauttmansdorffského paláce se nachází palác Salmovský, jehož keramický soubor byl zpracován, v rámci diplomové práce, badatelkou Nikolou Skalickou (Skalická 2010). Tato práce může posloužit jako srovnávací materiál pro keramický soubor, který je předmětem této práce. Avšak je třeba upozornit, že badatelka ne zvolila zcela vhodnou deskripci keramiky. Celkový počet fragmentů sumarizovala a rozdělila podle typu okrajů výzdoby, glazury a keramického materiálu použitého při výrobě keramiky. Popis keramiky pak rozdělila pro samostatné sondy. Jelikož nepoužila metodu práce pomocí keramických tříd, na které je tato práce postavena, byl jsem nucen porovnání provést pomocí prosté vizuální metody a porovnání typů okrajů a druhů výzdoby. Také byly soubory vyhodnoceny společně se středověkou keramikou, což v kombinaci s keramikou novověkou není vhodné, z hlediska metodiky práce a následných výstupů.

Nejčetněji jsou v Salmovském paláci zastoupeny keramické fragmenty jemně ostřené, bílé až šedobílé barvy, s občasným výskytem barvy okrové (Skalická 2010). Dle tříd by se mohlo jednat o třídy s označením P5001, P5002 a P5003. Což koreluje s četností těchto fragmentů i v mé práci. Tedy, že nejčastěji se na těchto lokalitách vyskytuje keramika z období kolem poloviny 17. století. Nahodile je zde zastoupena i starší hrubozrnná, oxidačně pálená keramika, která by mohla spadat pod třídu P5004. Výjimečně se v obou souborech vyskytuje kameninová produkce, častěji však zastoupena v prostoru Trauttmansdorffského paláce. Při vyhodnocování keramického souboru ze Salmovského paláce nebyla pravděpodobně brána v potaz majoliková a fajánsová produkce. V prostoru Trauttmansdorffského paláce se však podařilo několik fragmentů této produkce identifikovat, avšak byly zařazeny k importovanému zboží.

Na základě porovnání okrajů, byla zjištěna největší četnost okrajů hrnců, džbánů a mís. Jako nejméně četné se ukázaly okraje pánví. Opět toto zjištění koreluje se situací

zjištěnou v Trauttmansdorffském paláci. Nejčastěji se pospolu vyskytovala keramika stolní a kuchyňská.

Výzdobu zde tvořily nejčastěji jednoduché linky, plastické lišty, občas se také vyskytovalo radélko a prstování. Výzdoba byla provedena velmi obdobným způsobem jako u keramiky z Trauttmansdorffského paláce.

Na základě těchto informací, lze předpokládat, že raně novověká keramická produkce v prostoru Hradčan mohla pocházet ze stejných keramických dílen určených badatelem J. Žegklitzem (Žegklitz 1990).

9 Závěr

Cílem této práce bylo vyhodnocení keramického materiálu z části výzkumu, který byl proveden v Trauttmansdorffském paláci na Loretánské ulici v Praze, roku 2010. Bylo zdokumentováno a vyhodnoceno celkem 2283 keramických fragmentů z 8 sond. Tyto informace byly sjednoceny do databáze, která je přílohou této práce. Byl zde také proveden pokus o přiřazení jednotlivých kontextů ke stavebním fázím paláce, právě na základě keramického inventáře. Keramický materiál byl také srovnán s materiálem ze Salmovského paláce. Tento soubor byl sice zpracován jiným metodickým systémem, než je provedeno v této práci, nicméně i přes to se jevil díky svému umístění, jako nejvhodnější pro porovnání. Porovnávané keramické celky nesou soubory společných znaků, nasvědčující jejich pravděpodobnému společnému původu.

V této práci byl zpracován keramický soubor formou deskripce, ale i pomocí statistických operací. Na základě toho se podařilo dosáhnout výsledků a informací, které nám přibližují stavební vývoj paláce.

Na základě zvolené metodiky práce byly keramickým fragmentům přiřazeny jednotlivé keramické třídy. Okrajům byl přiřazen příslušný kód, stejným způsobem byla deskripce provedena u keramiky nesoucí znaky po výzdobě a glazuře. Z výsledků shlukové analýzy lze poté s jistou určitostí říci, že se keramické fragmenty a kontexty nejčastěji vztahují k přestavbě paláce počínající v první polovině 17. století. Avšak přestavba paláce na donucovací pracovnu z počátku 19. století narušila původnost většiny stratigrafických jednotek. To mělo za následek porušení autenticity kontextů a jejich

přemístění. Je tedy nutné tento fakt brát na vědomí při interpretaci situace a především při přiřazení jednotlivých kontextů ke stavebním fázím paláce.

Závěrem mohu konstatovat, že se, dle mého názoru, podařilo naplnit cíle této práce, které byly stanoveny na začátku. Podařila se zde vyčlenit relativní datace přestavby paláce, a to na základě keramického souboru. Jak jsem již zmínil, nálezový celek se vztahuje zejména k přestavbě ze 17. století. Na této lokalitě se naráží na poměrně velký problém, v podobě přestavby paláce na donucovací pracovnu z 19. století. Nebýt tohoto zásahu, je možné konstatovat, že by se nejspíše podařilo relativně datovat celý stavební vývoj paláce. Tuto metodu je tedy možno doporučit i na jiných novověkých lokalitách podobného charakteru. Je vhodné zpracovávat a více se věnovat kontextům na základě keramických tříd pro určení jednotlivých fází či relativní datace stavebního vývoje stavby i pro novověké lokality a neomezovat tuto metodiku jen na lokality středověkého a staršího rázu.

10 Seznam použitých pramenů

Frolík, J. 2006: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na lokalitě Praha - Hradčany, Loretánská ulice, Trauttmansdorffský palác, Praha.

Frolík, J. 2010: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na lokalitě Praha - Hradčany, Loretánská ulice, Trauttmansdorffský palác, Praha.

Pasport SÚRPMO, Vílímková M., Doušková, N., Pínová, R. 1981, Praha.

Vařeka, P.: Deskriptivní systém - databáze KLASIFIK/KERAMIK (rkp., nedat.). Plzeň.

11 Literatura

Blažková, G. 2011: Hmotná kultura Pražského hradu raného novověku ve světle archeologických nálezů, disertační práce, Praha.

Blažková, T. - Matoušek, V. 2013: Česká krajina 19. a 20. století ve světle industriální archeologie – stav bádání. In: Vařeka, P. (ed.), Archeologie 19. a 20. století, Přístupy - Metody – Témata, Plzeň, 17–22.

Boschetti–Maradi, A. 2006: Gefasskeramik und Hafnensi in der fruhen neuzeit in kanton Bent, Bent.

Břeň, D. - Kašpar, V. - Vařeka, P. 1995: K problematice počítačového zpracování středověké keramiky (Databáze KLASIFIK), Archeologické fórum, č. 4, Praha, 36–41.

Čapek, L. 2013: Archeologické transformace v městském prostředí. Disertační práce na katedře Archeologie ZČU. Plzeň.

Dohnal, M. - Vařeka, P. 2002: Keramika pozdního středověku až počátku novověku z areálu bývalých kasáren Jiřího z Poděbrad na Náměstí Republiky v Praze 1 (zjišťovací výzkum v letech 1998–1999), Archaeologica Pragensia 16, Praha, 217–248.

Dohnal, M. - Vařeka, P. 2002: Novověké artefakty z bývalého kapucínského kláštera v areálu někdejších kasáren Jiřího z Poděbrad na náměstí Republiky v Praze 1 (zjišťovací výzkum v letech 1998–1999) – Early modern artefacts from the former capuchin monastery in the area of the former George of Poděbrady barracks on nám. Republiky in Prague 1 (Test trenching in 1998–1999), Archaeologica Pragensia 16, Praha, 251–294.

Endres, W. 2005: Straubinger renaissancekeramik, Straubing.

Fryer, K. - Selley, A. 1998: Excavation of a pit at 16 Tunsgate Guildford, Surrey 1991, Post-medieval archaeology 31, 139–230.

Himmelová, Z. - Procházka, R. 1990: On the characteristic of some componets of materiál culture and public, health care of the town of Brno in the 16. – 17. century, Studies of Post – Medieval Archeology 1, 127 – 168).

Koula, J. 1917–1919: Co nám vyprávějí pražské střepy 17. století., Památky archeologické 29 / 1917, 12–16, 123–129, 176–184, 250–257; 30 / 1918, 27–34, 101–108; 31 / 1919, 25–27, Praha.

Krajíc, R. 2007: Gotické a renesanční sklo v jižních Čechách – Südböhmisches Glas aus der Zeit der Gotik und Renaissance, Historické sklo 4, Praha, 67–76.

Landsfeld, H. 1950: Lidové hrnčířství a džbánkářství, Praha.

Landsfeld, H. 1953: Výroba habánské keramiky ve světle vykopávek, Český lid 40, Praha, 205–212.

Lange, D. 1996: Frühneuzeitliche Keramik aus dem ehemaligen Benediktinerkloster Chemnitz, Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 38, 201–252.

Macháček, J. 2001: Studie k velkomoravské keramice. Metody, analýzy a syntézy, modely. Brno.

Matoušek, V. – Scheufler, V. 1980: Nálezy novověké keramiky v Berouně – Funde der neuzeitlichen Keramik in Beroun, Vlastivědný sborník Podbrdská 19, 53–57.

Nechvátal, B. 1968: Studie o hrnčířství a keramice 16. století v Čechách, Strojopis kandidátské práce, Archeologický ústav AV ČR Praha, v.v.i.

Nekuda, V. – Reichertová, K. 1968: Středověká keramika v Čechách a na Moravě – Mittelalterliche Keramik in Böhmen und Mähren – Medieval Ceramics in Bohemia and Moravia, Brno.

Nechvátal, B. 1968: Studie o hrnčířství a keramice 16. století v Čechách, Strojopis kandidátské práce, Archeologický ústav AV ČR Praha, v.v.i.

Neustupný, E. 2007: Metoda archeologie. Plzeň.

Neustupný, E. 2013: Archeologie modernity – teoretický kontext. In: Vařeka, P. (ed.), Archeologie 19. a 20. století, Přístupy - Metody – Témata, Plzeň, 13–17.

Peroutková-Matějková, K. 2008: Středověký a novověký Jičín ve světle archeologických nálezů a aspekt dobového hrnčířství, nepublikovaná diplomová práce, Masarykova univerzita, filozofická fakulta, ústav archeologie a muzeologie, Brno.

Petráň, J. a kol. 1995: Dějiny hmotné kultury II 1, 2, Kultura každodenního života od 16. do 18. století, Praha.

Scheufler, V. 1969: Metodologické a metodické problémy českého lidového hrnčířství, Český lid 56, Praha, 155–177.

Scheufler, V. 1972: Lidové hrnčířství v českých zemích – Volkstümliche Töpferei in den böhmischen Ländern, Praha.

Scheufler, V. 1982: Lidová keramika, Nástin technické a kulturněhistorické specifikace, Studie Muzea Kroměřížska, Kroměříž, 59-70.

Skalická, N. 2010: Středověká a novověká keramika z Prahy – Hradčan, poloha – Salmovský palác. Diplomová práce na katedře Archeologie SLU. Opava.

Smetánka, Z. - Žegklitz, J. 1989: Historie a postmedievální archeologie, Český časopis historický 37, Praha, 728-738.

Smetánka, Z. - Žegklitz, J. 1990: Post-mediaeval archaeology in Bohemia and its problems – Postmedievální archeologie v Čechách a její problémy, Studies in Post-Medieval Archeology 1, Praha, 7-22.

Smolnik, R. (ed.) 2012: Keramik in Mitteleutschland stand der forschung und perspektiven, Dresden.

Stephan, H. G. 1987: Die bemalte Irdeware der Renaissance in Mitteleuropa. Ausstrahlungen und Verbindungen der Produktionszentren im gesamteuropäischen Rahmen, München.

Swatzina, M. 2012: Raně a vrcholně středověká keramika z Trauttmansdorffského paláce Praha – Hradčany. Bakalářská práce na katedře Archeologie SLU. Opava.

Thompson, A. - Grew, F. - Schofield, J. 1984: Excavation at Aldgate, Post-medieval archaeology 18, 1-148.

Vařeka, P. 1998: Proměny keramické produkce vrcholného a pozdního středověku v Čechách – The erratic character of ceramic production in the High and Later Middle Ages in Bohemia, AR 50, Praha, 123-137.

Vlček, P. a kol. 2000: Umělecké památky Prahy, Praha, 407-409.

Žegklitz, J. 1990: Topografie pražských hrnčířských dílen a jejich podoba v 16. – poč. 17. století. The topography and outlook of pottery workshop of Prague in the 16th and incipient 17th century. *Studies in Postmediaeval archeology* 1. Praha.

Žegklitz, J. 2002: Obchod se středočeskými hrnčířskými výrobky v předbělohorské Praze (1488–1620), *Documenta Pragensia* 20, 85-99.

12 Resumé

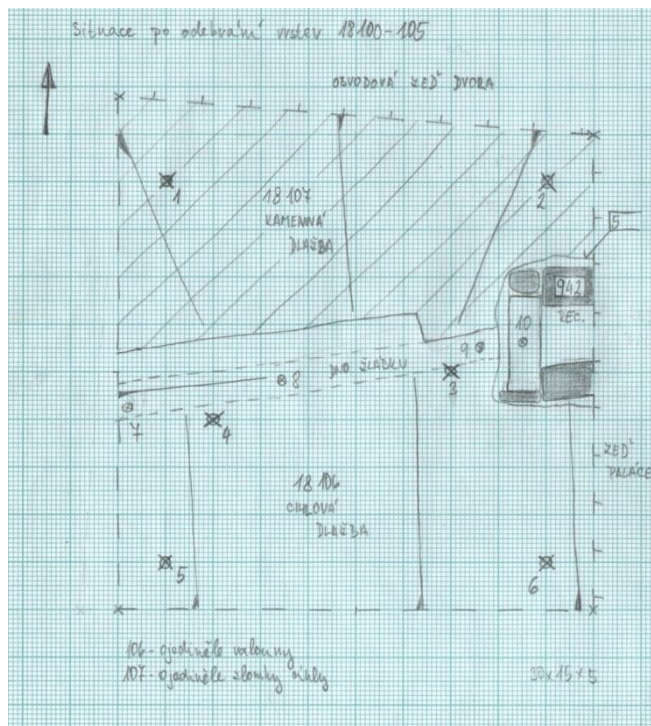
The main objectives of those work was evaluation ceramics fragments from parts research, that has been effected in Trauttmansdorff palace on Loretta street in Prague in year 2010. Was documented and evaluation on the whole 2283 ceramic fragments from 8 probes. Was here also effected attempt at assignment single contexts to building phases of palace, just on the grounds ceramic inventories. Ceramics was also flattened with material from Salmovského palace. This set was though processed other methodical system, till they effected in those work, nevertheless and through that show thanks his placing, like optimal for comparison. Collation ceramic units carry files common feature, indicate their probable common origin.

On the grounds elect methodists work were to be ceramic fragments associated individual ceramic classes. Margins was associated appropriate code, same way was make a description of effected near ceramics wearing characters after decoration plus glaze.

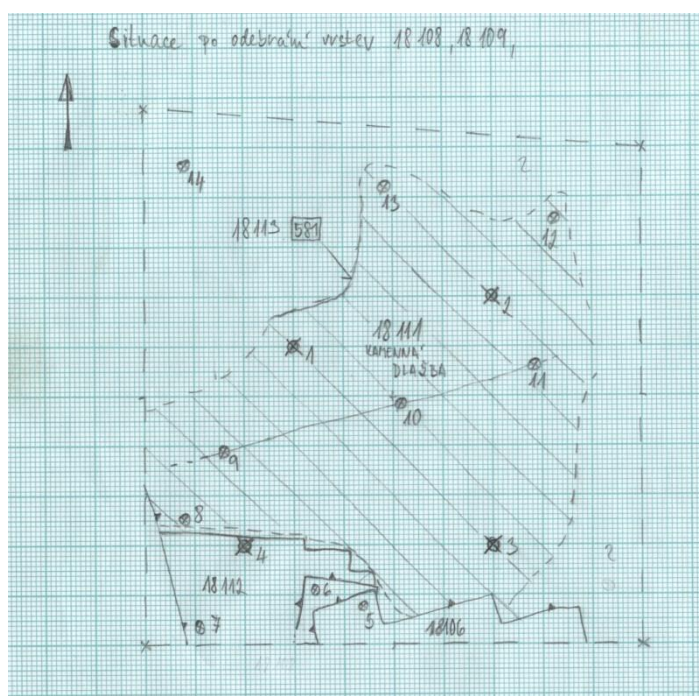
To resulting analyses were to be choice contexts across surveyed flat containing over most 50 ceramic fragments. To the analyses wasn't included fragments with production imbedded after a year 1800 plus ceramic tile. Choice contexts were to be submitteds clustering analysis. First were to be those analysis submitteds contexts plus ceramic classes plus after it also individual print margins. However clustering analysis, fulfilment on ceramic margins, provided information on occurrence single types margins together, no however about their relative data.

On the grounds results of clustering analyses is it possible with certain certainty tell, that the most often ceramic fragments plus contexts relate to reconstruction palaces beginning in the first half of 17. century. However reconstruction palaces on coercive study at first 19. century affect originality most stratigraphic periods. It result failure authenticity contexts plus their translocation. Is then necessary this fact take due note of at reading situation plus above all at assignment single contexts to building phases palaces.

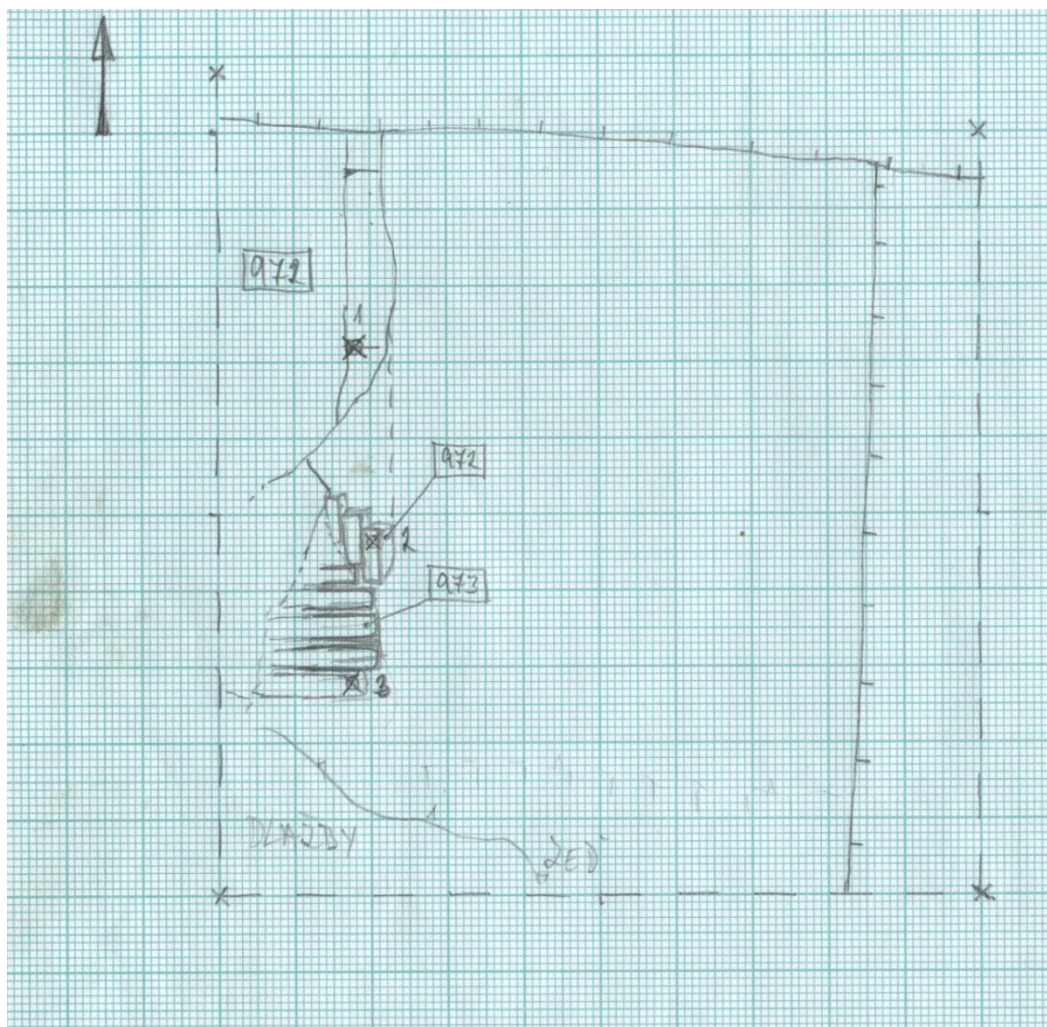
13 Přílohy

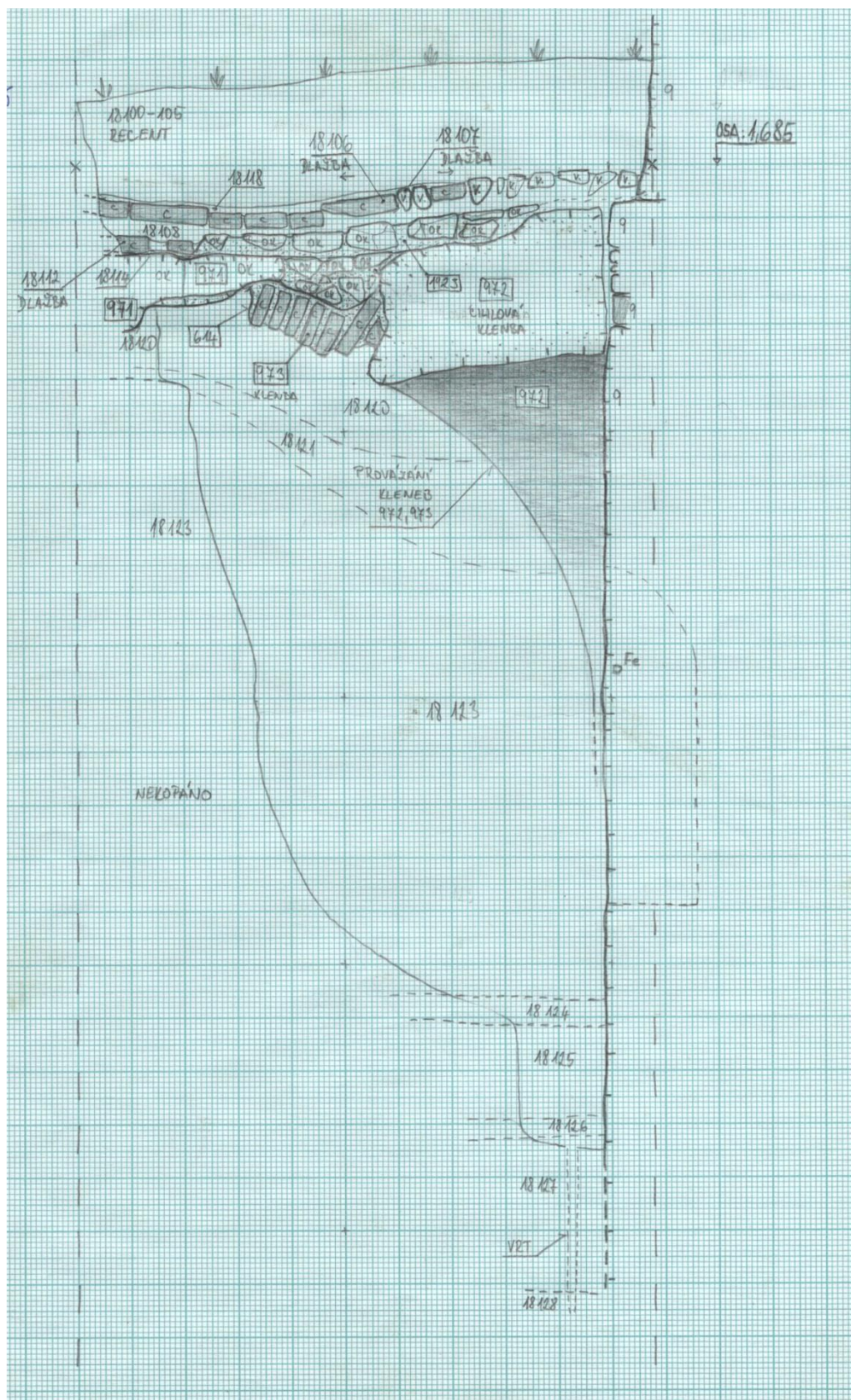
Plán č. 1 Vyobrazení nálezné situace sondy 18, situace po odebrání vrstev 18100 - 105 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

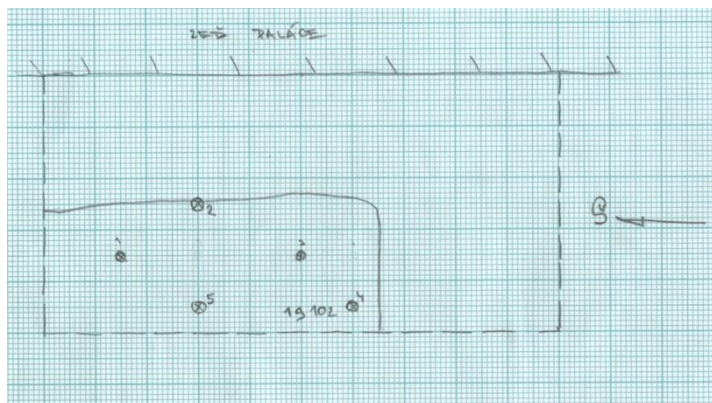
Plán č. 2 Vyobrazení nálezkové situace sondy 18, situace po odebrání vrstev 18108, 18109 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

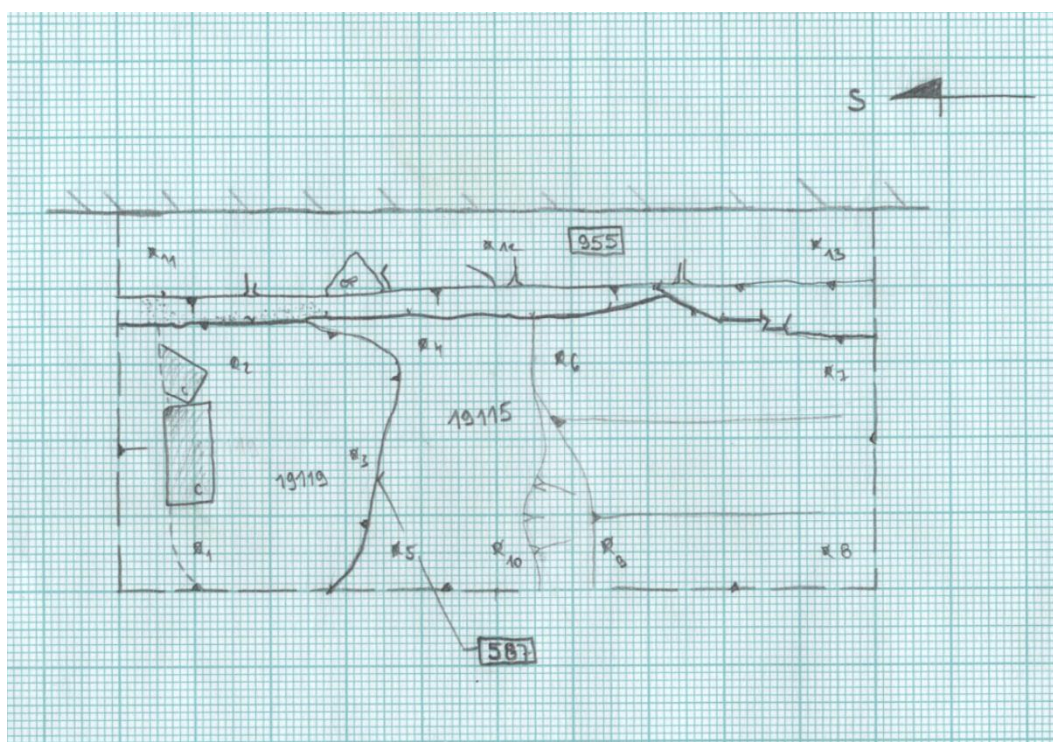
Plán č. 3 Vyobrazení nálezkové situace sondy 18, skica pro fotogrametrii (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

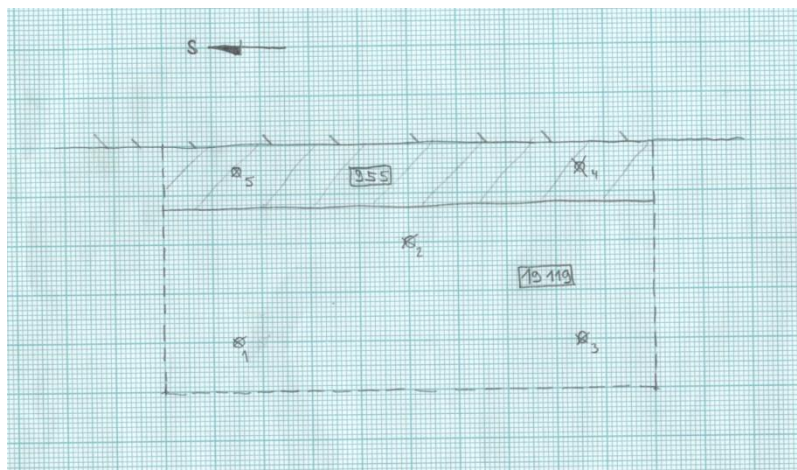
Plán č. 4 Vyobrazení nálezové situace sondy 18, západní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

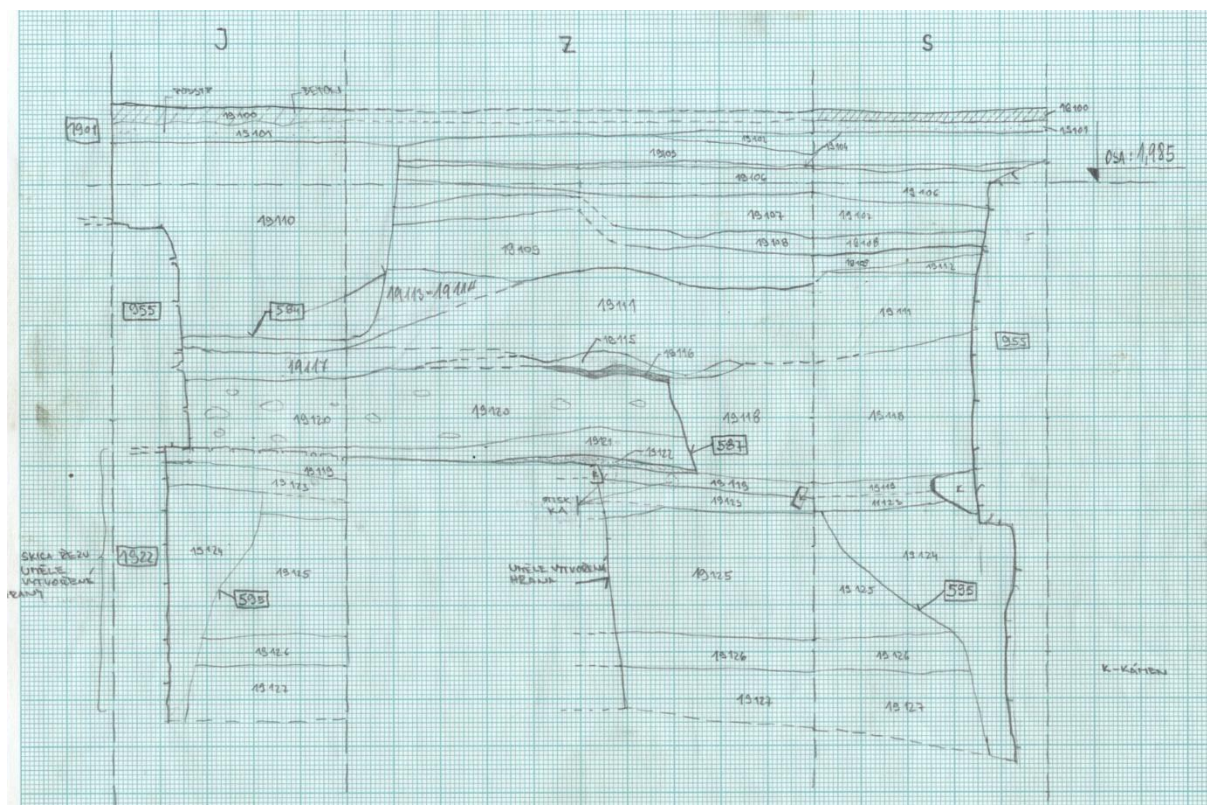
Plán č. 5 Vyobrazení nálezové situace sondy 19, skica pro fotogrametrii (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

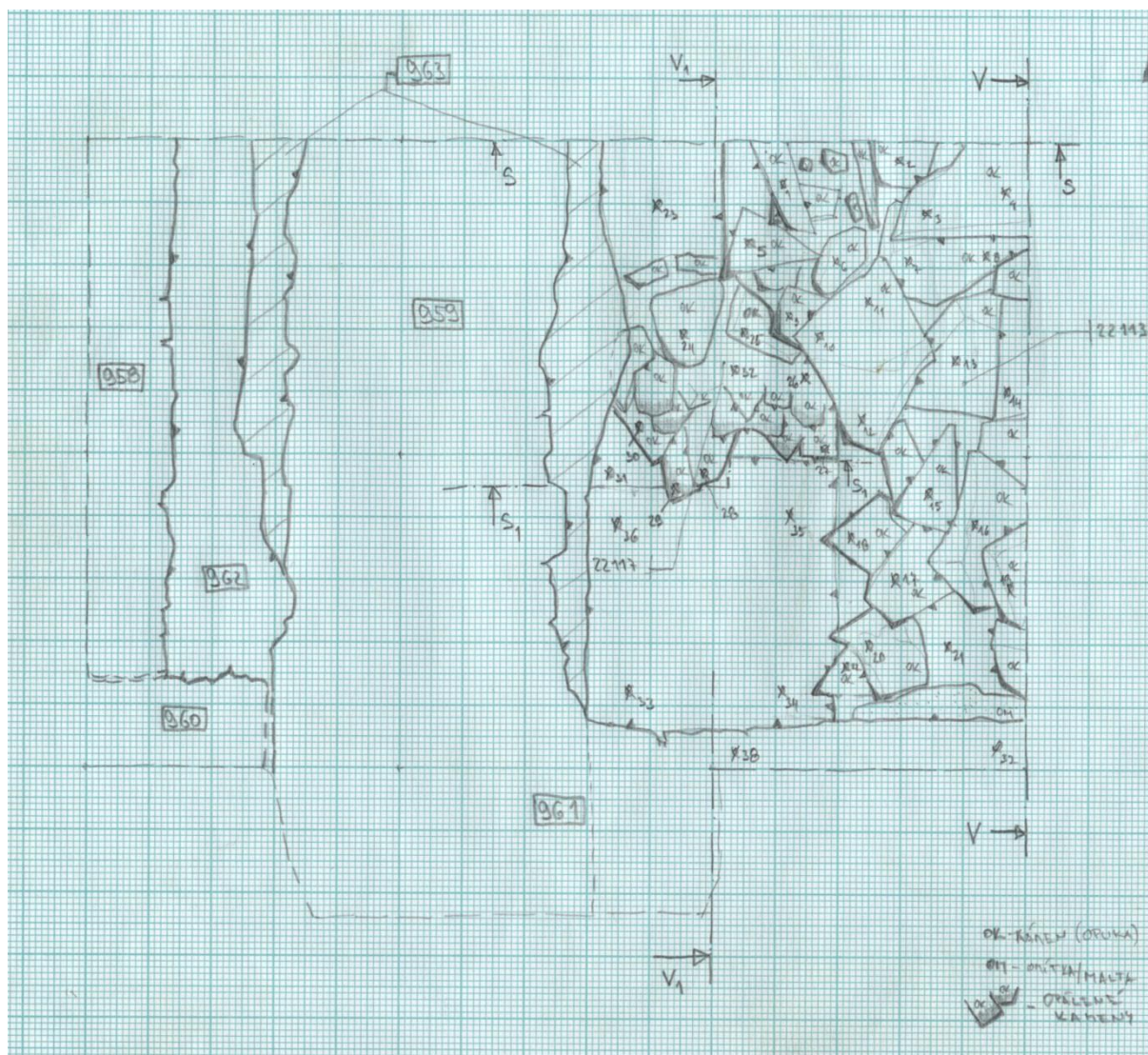
Plán č. 6 Vyobrazení nálezové situace sondy 19, situace po odebrání vrstvy 19118, půdorys vkopu 587 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

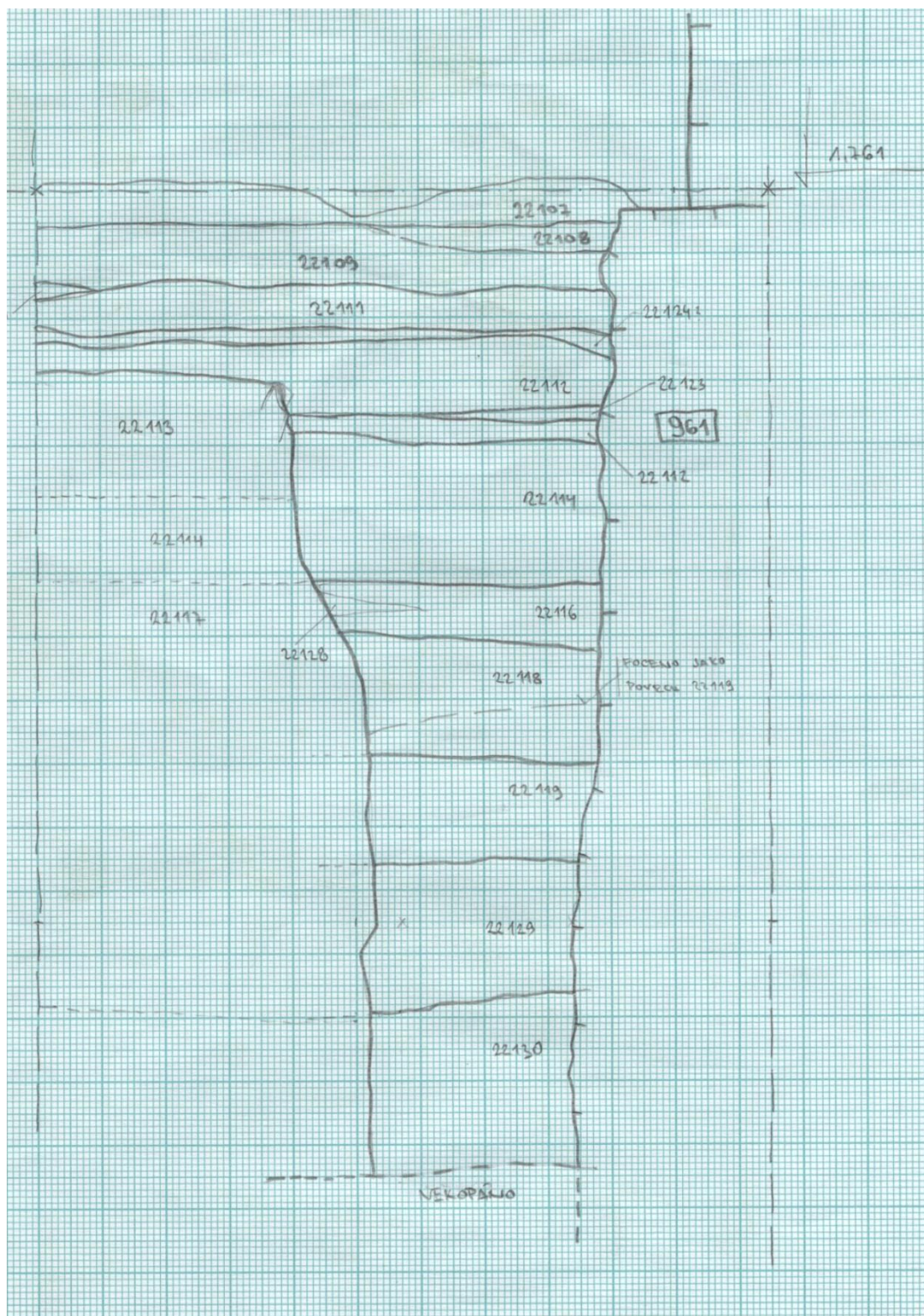
Plán č. 7 Vyobrazení nálezové situace sondy 19, skica pro fotogrametrii vrstvy 19119 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

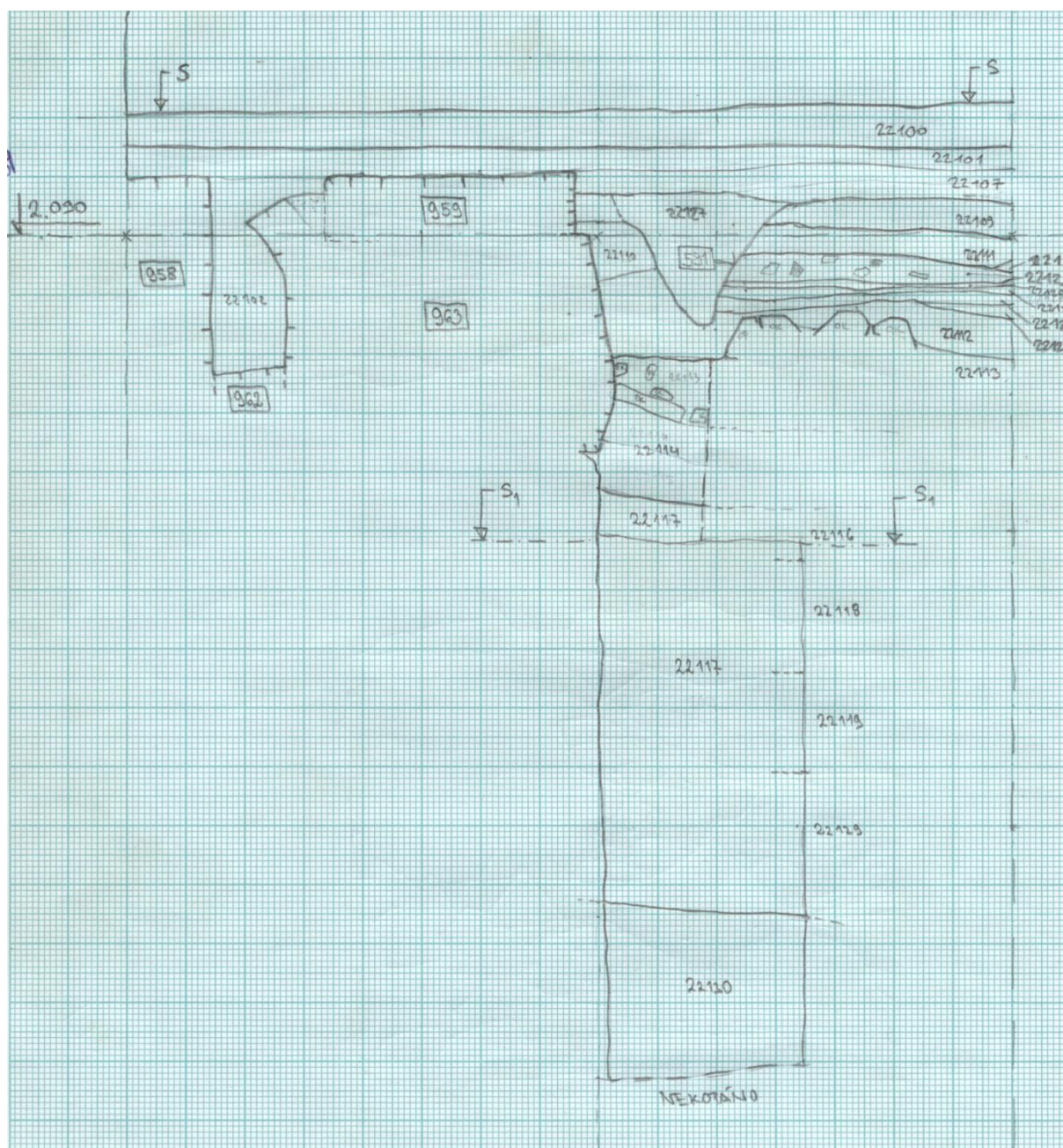
Plán č. 8 Vyobrazení nálezové situace sondy 19, řez jižním, západním a severním profilem (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

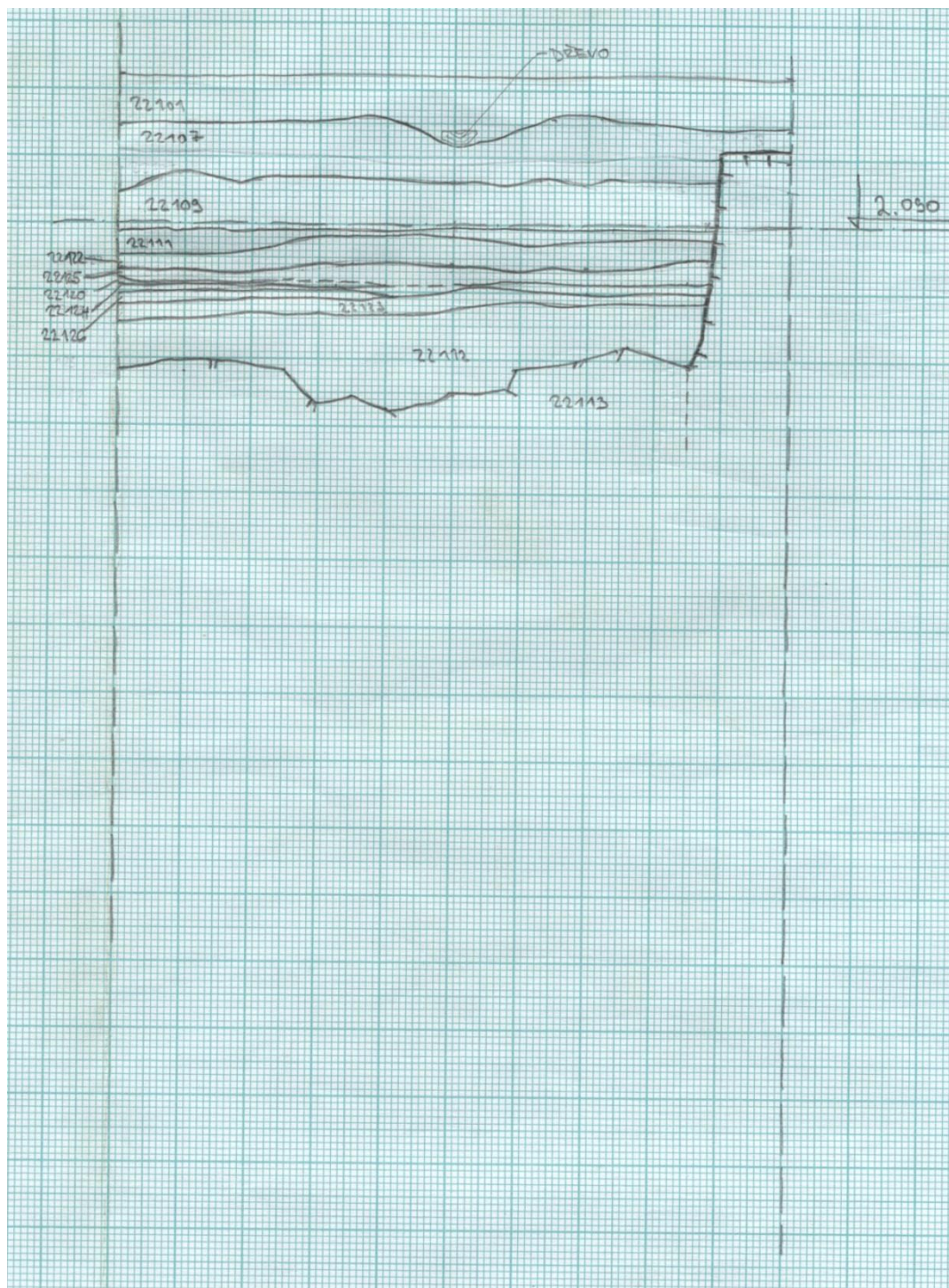
Plán č. 9 Vyobrazení nálezové situace sondy 22, půdorys konečné situace (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

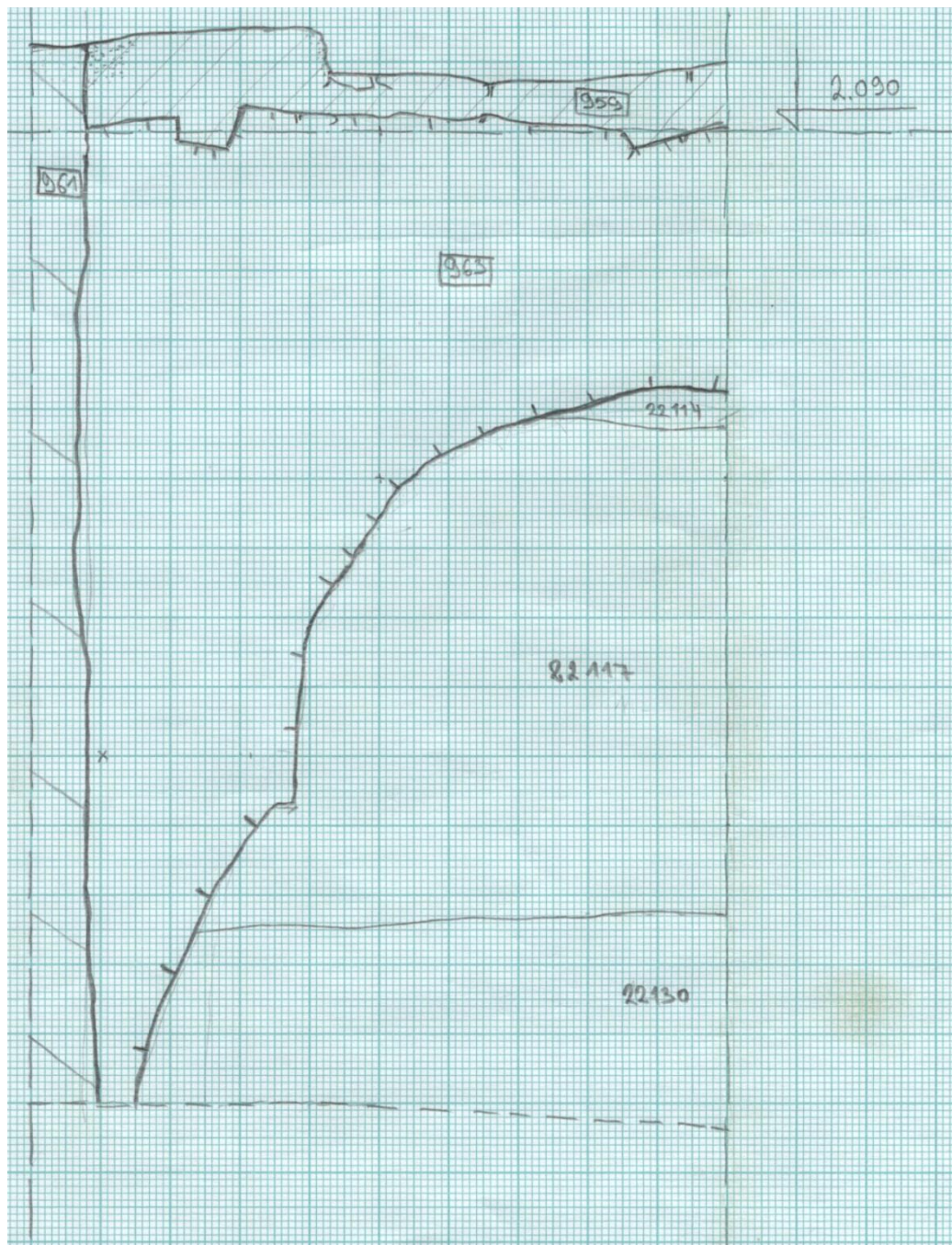
Plán č. 10 Vyobrazení nálezové situace sondy 22, východní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

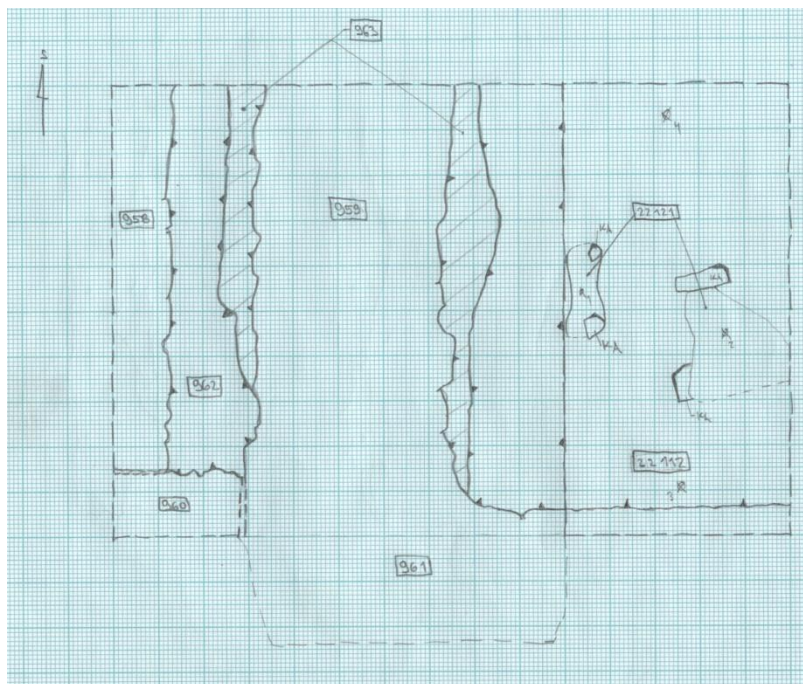
Plán č. 11 Vyobrazení nálezné situace sondy 22, severní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

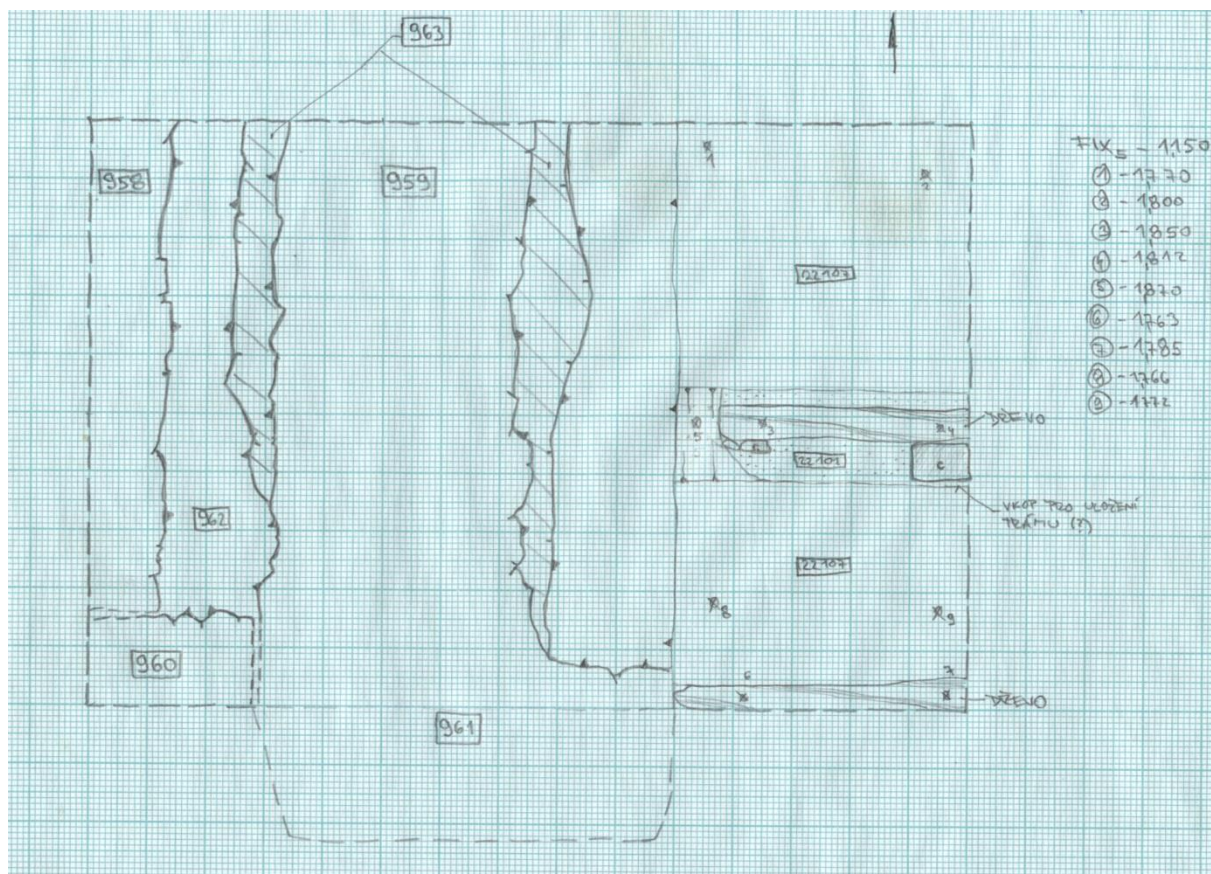
Plán č. 12 Vyobrazení nálezové situace sondy 22, východní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

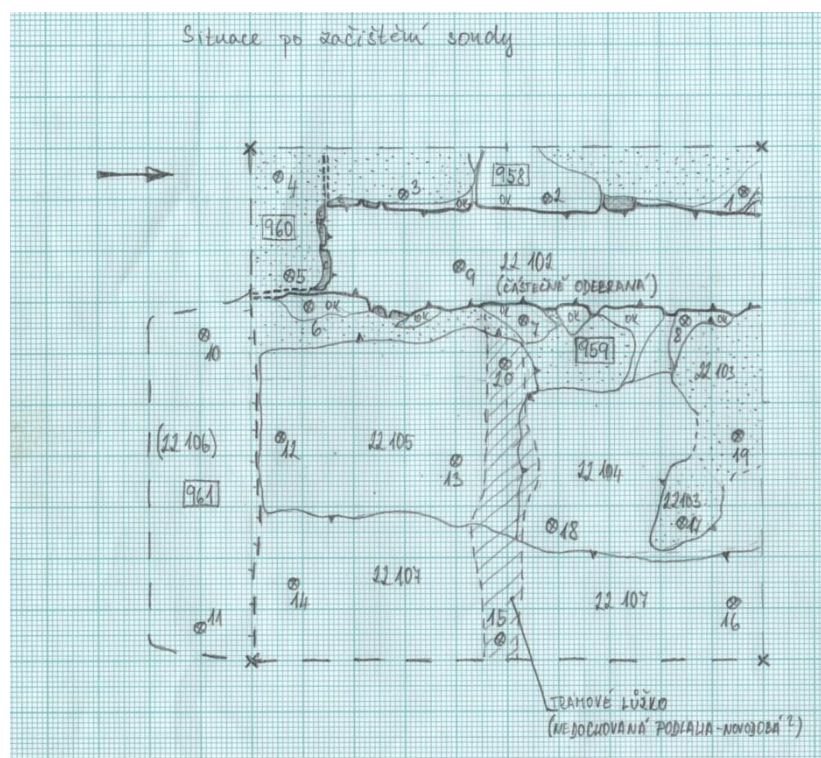
Plán č. 13 Vyobrazení nálezové situace sondy 22, západní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

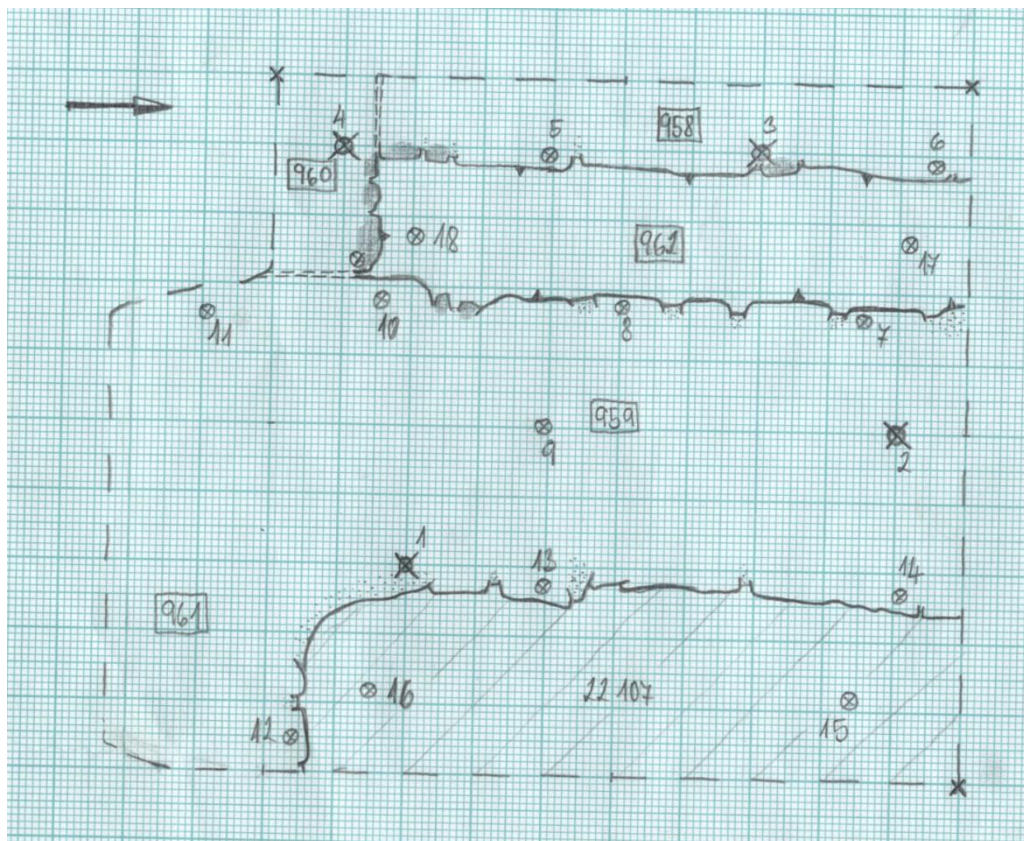
Plán č. 14 Vyobrazení nálezové situace sondy 22, situace po odebrání vrstvy 22111 v rozšíření sondy (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

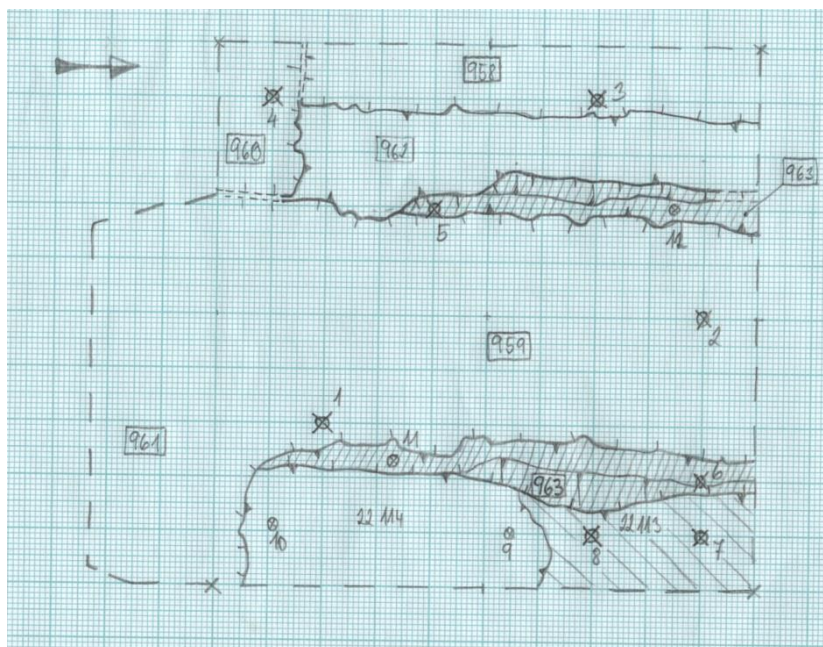
Plán č. 15 Vyobrazení nálezné situace sondy 22, situace po odebrání vrstvy 22101 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

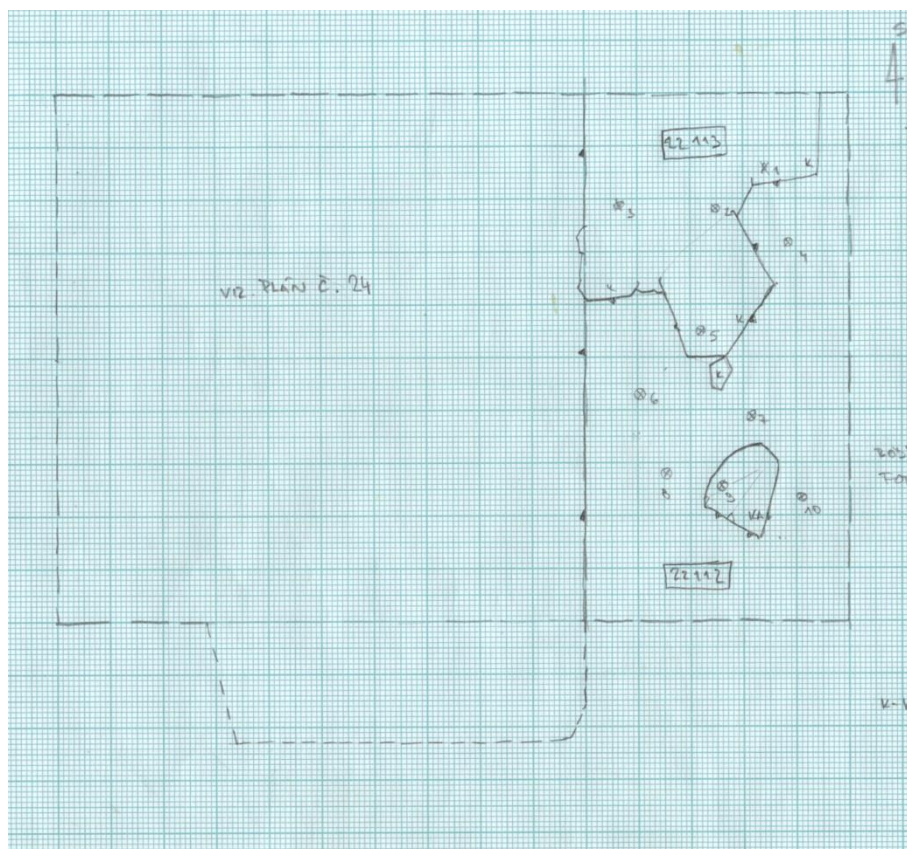
Plán č. 16 Vyobrazení nálezné situace sondy 22 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

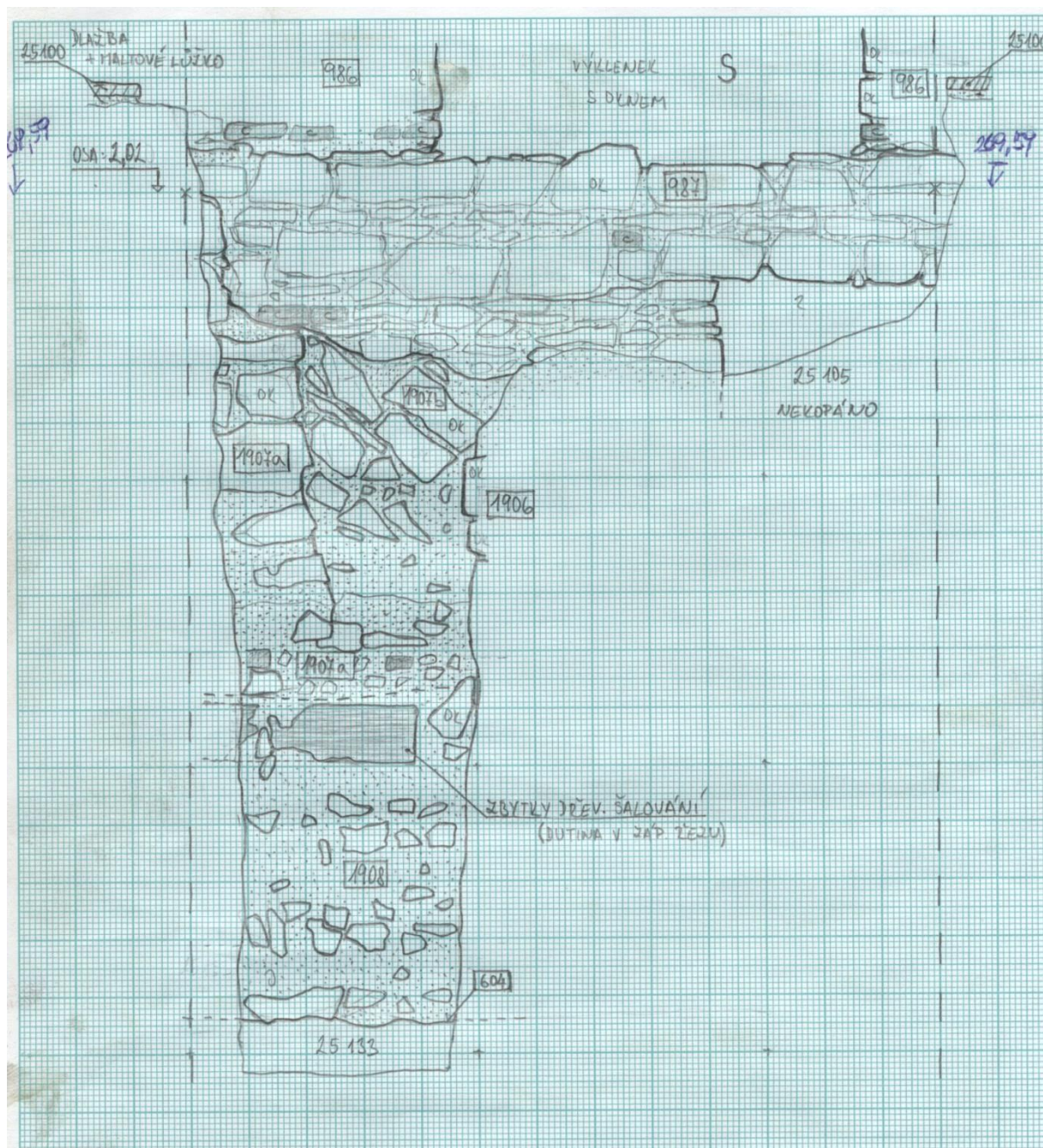
Plán č. 17 Vyobrazení nálezné situace sondy 22, situace po odebrání vrstev 22102 - 22105 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

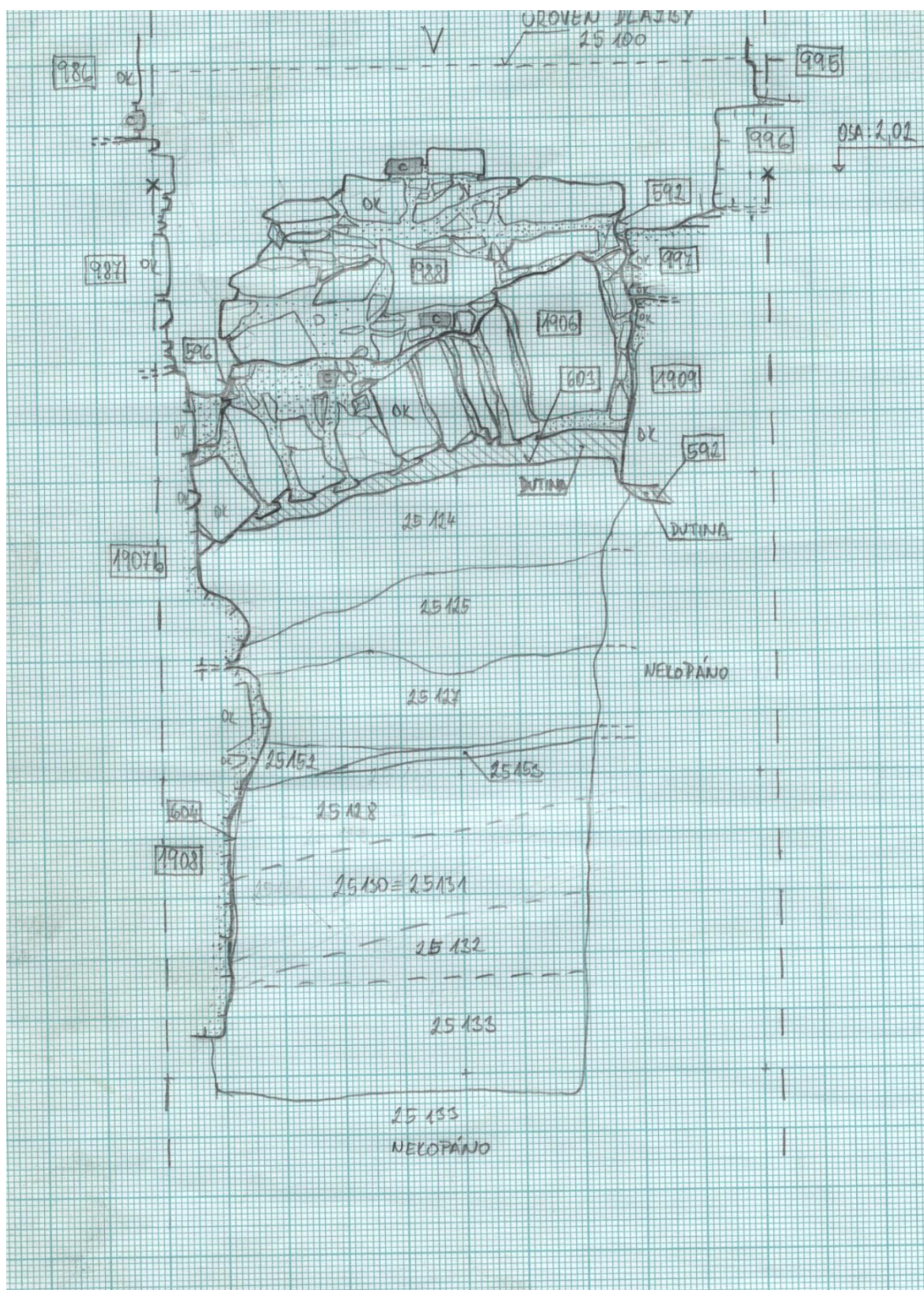
Plán č. 18 Vyobrazení nálezné situace sondy 22, situace po odebrání vrstvy 22112 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

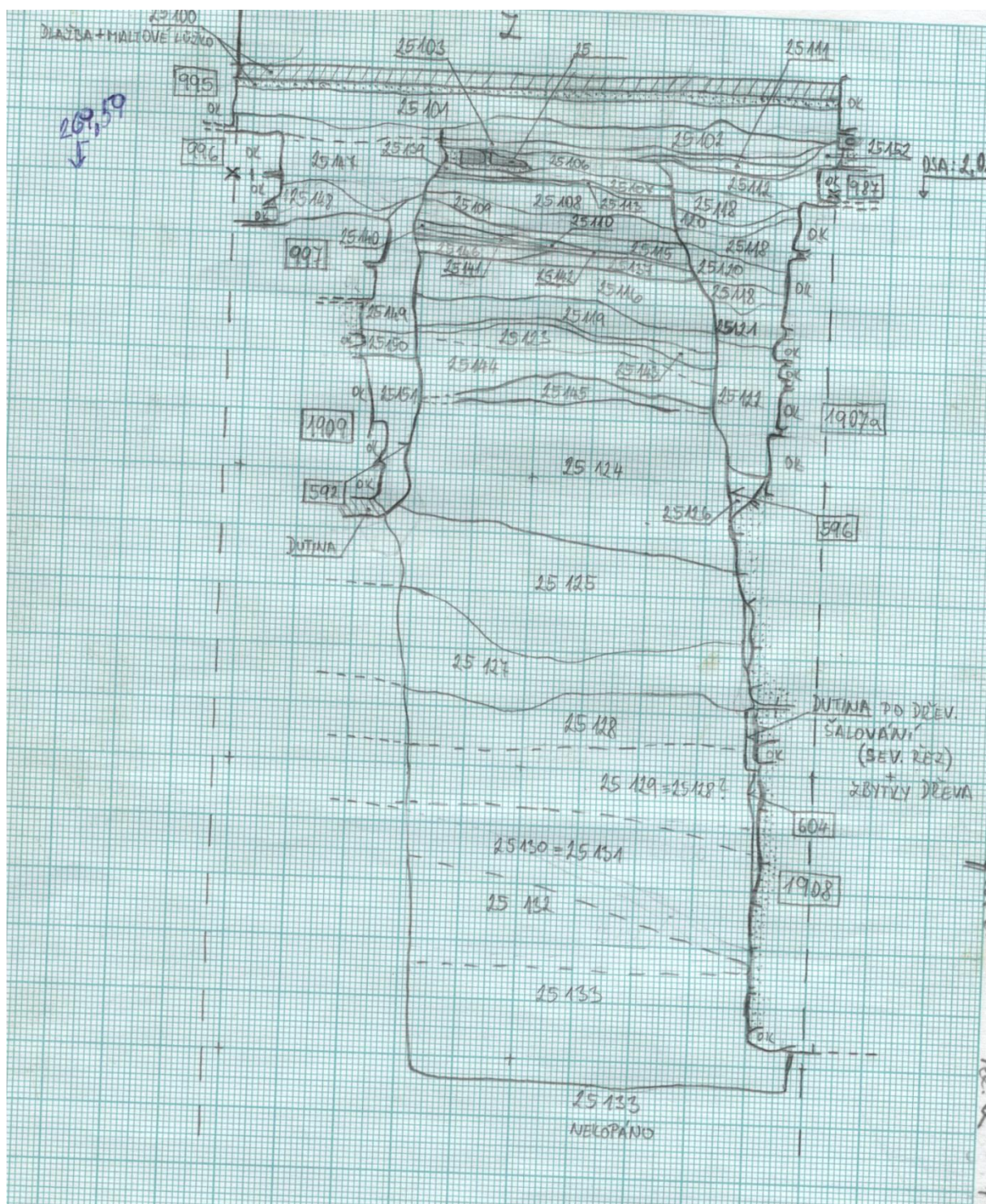
Plán č. 19 Vyobrazení nálezové situace sondy 22, skica pro fotogrametrii (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

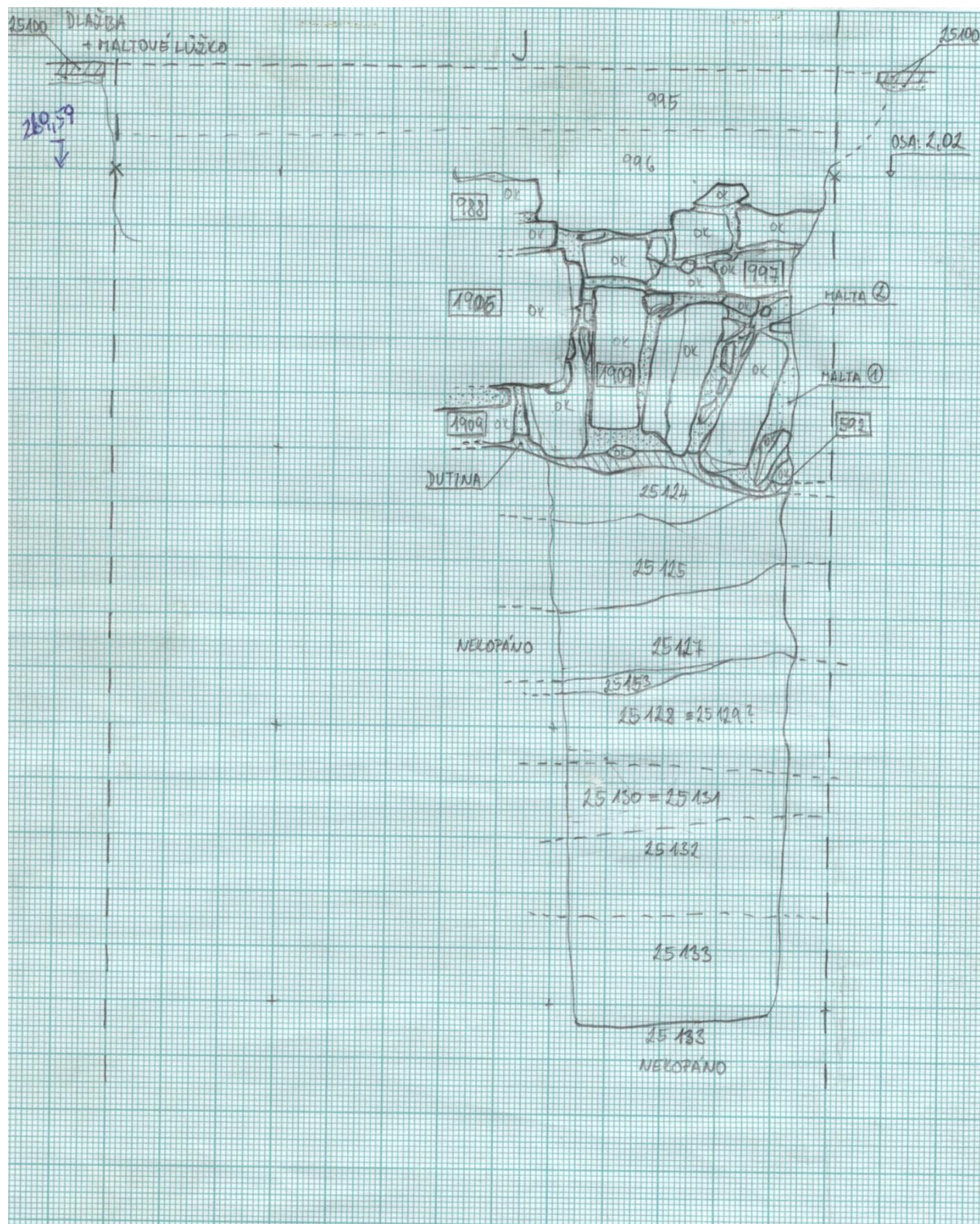
Plán č. 20 Vyobrazení nálezové situace sondy 25, severní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

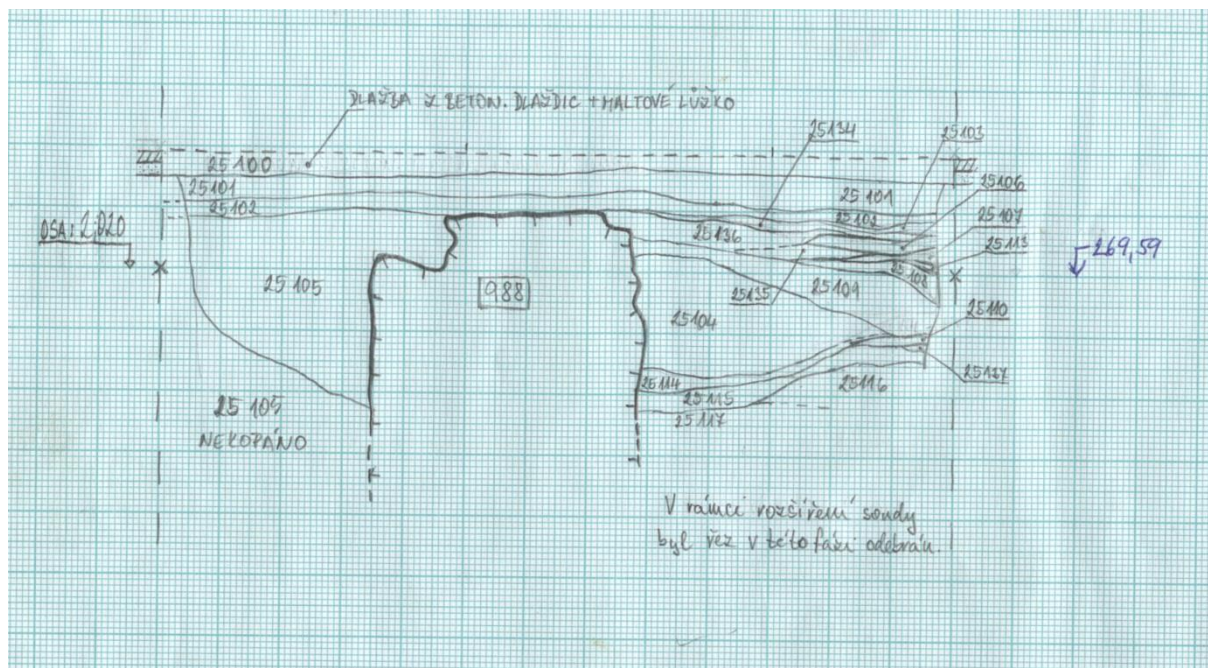
Plán č. 21 Vyobrazení nálezné situace sondy 25, východní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

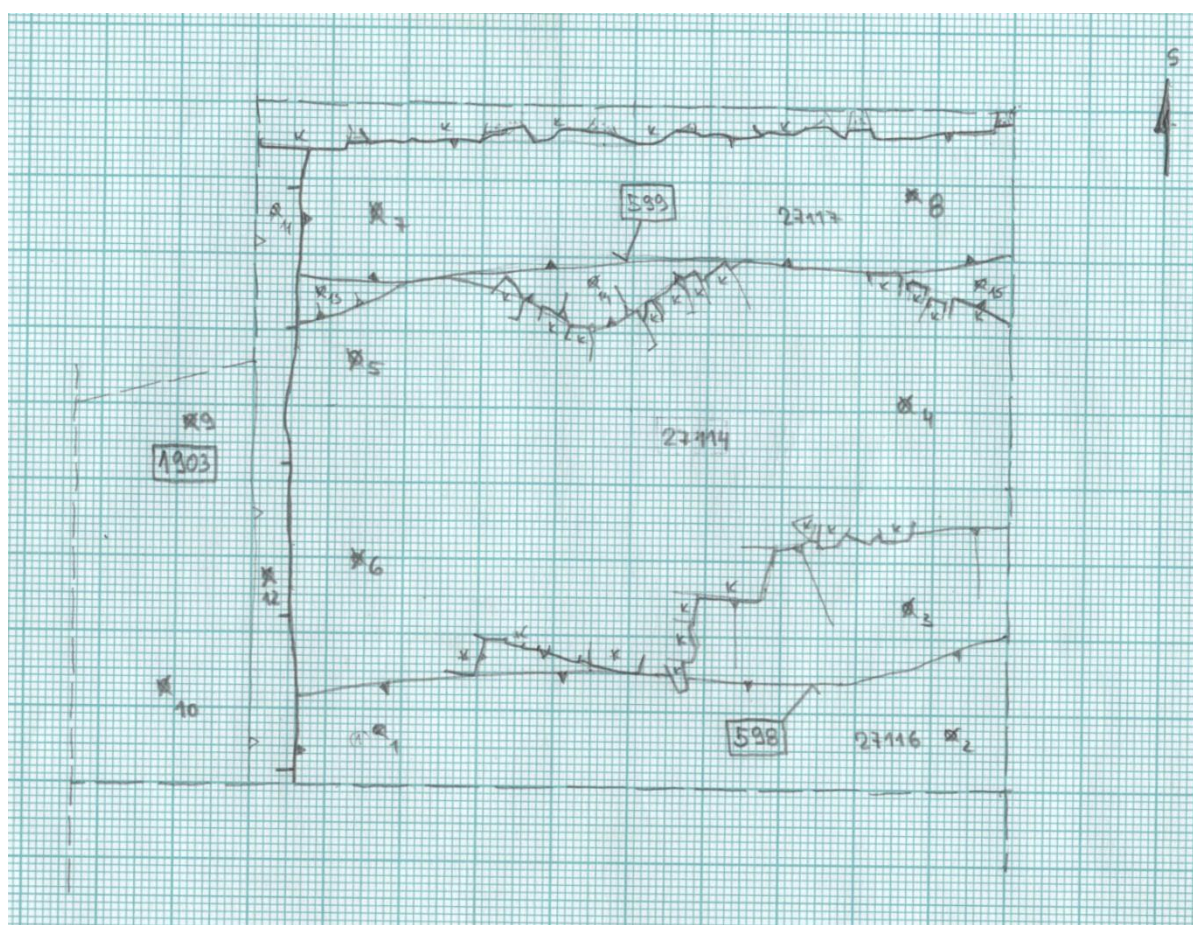
Plán č. 22 Vyobrazení nálezové situace sondy 25, západní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

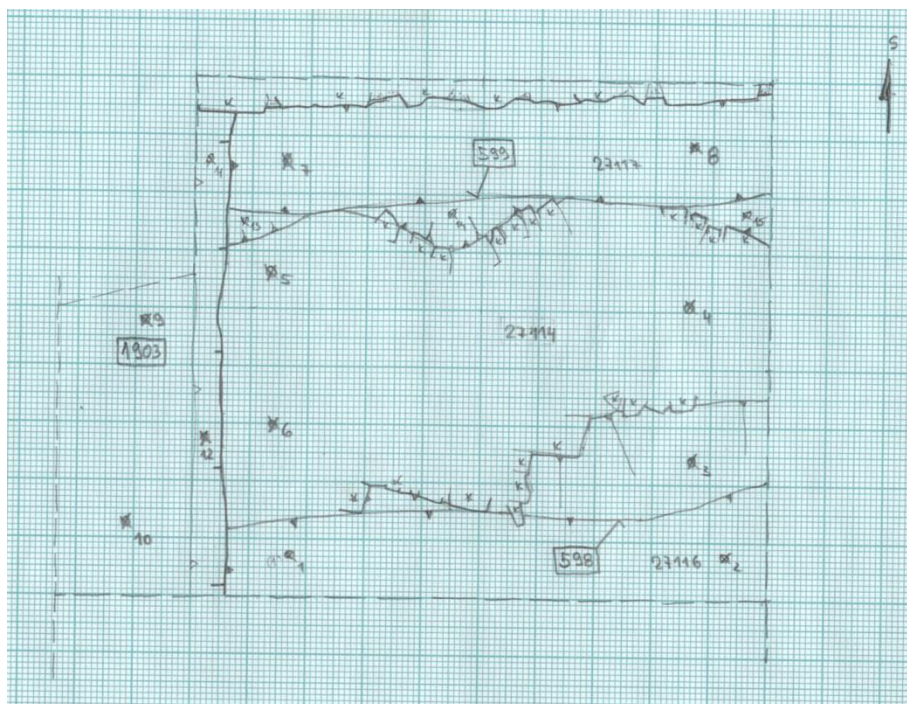
Plán č. 23 Vyobrazení nálezové situace sondy 25, jižní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

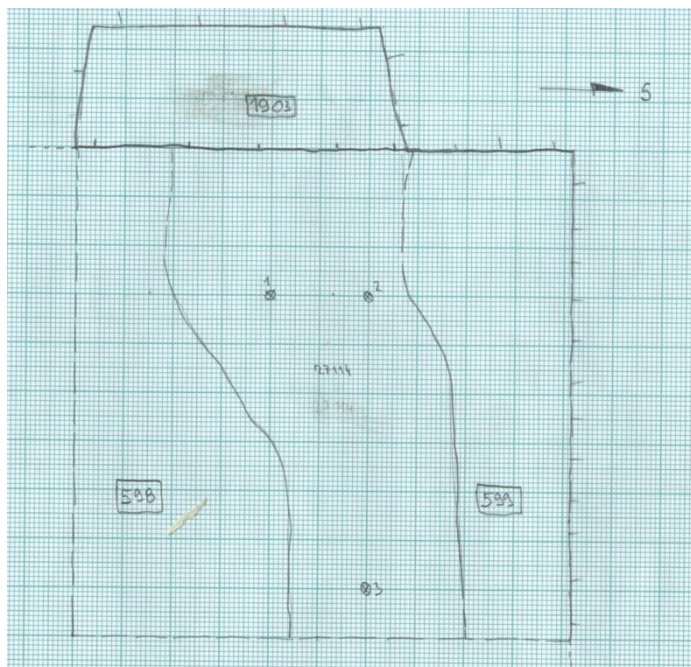
Plán č. 24 Vyobrazení nálezkové situace sondy 25, řez J1 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

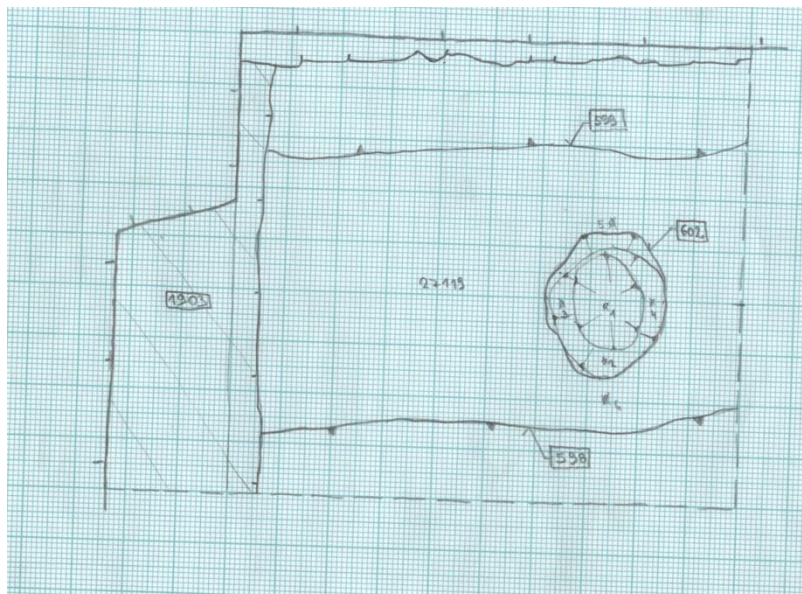
Plán č. 25 Vyobrazení nálezkové situace sondy 25, situace po vybrání vkopu 596 a zdi 995 - 998 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

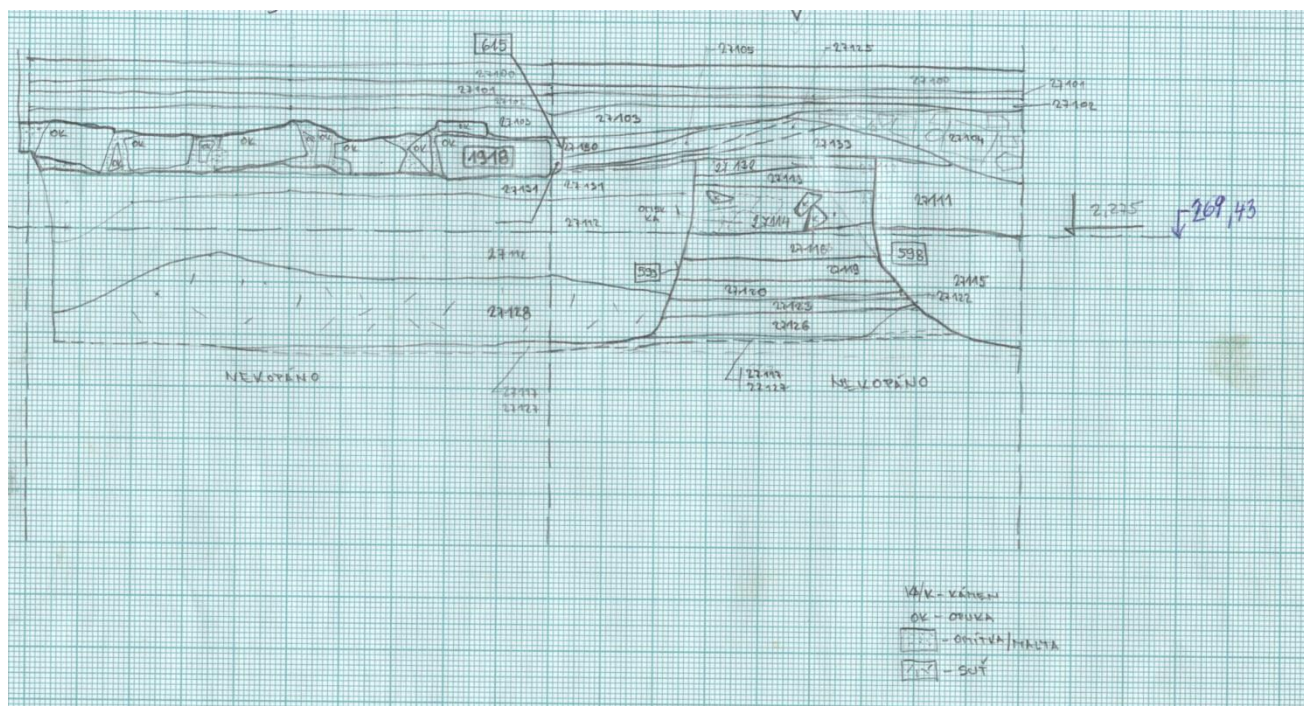
Plán č. 26 Vyobrazení nálezkové situace sondy 27, situace po vybrání vkopu 598 a 599 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

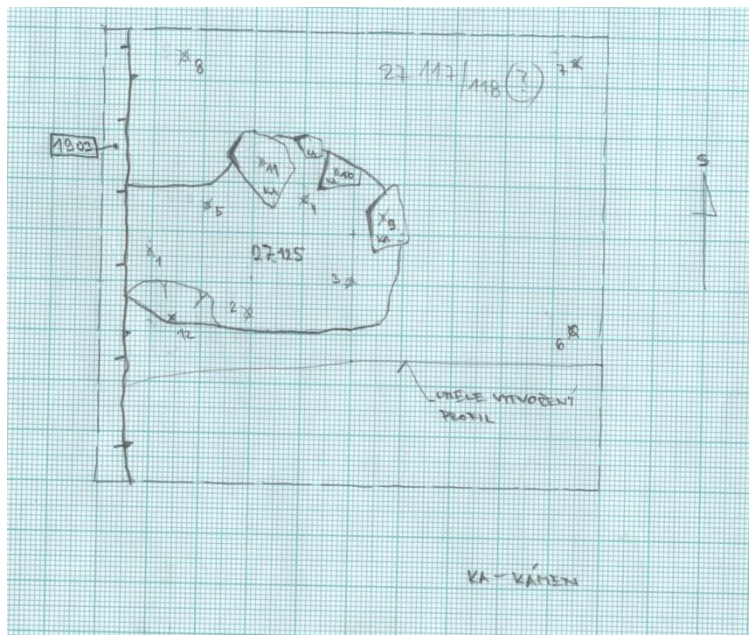
Plán č. 27 Vyobrazení nálezkové situace sondy 27, skica pro fotogrametrii (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

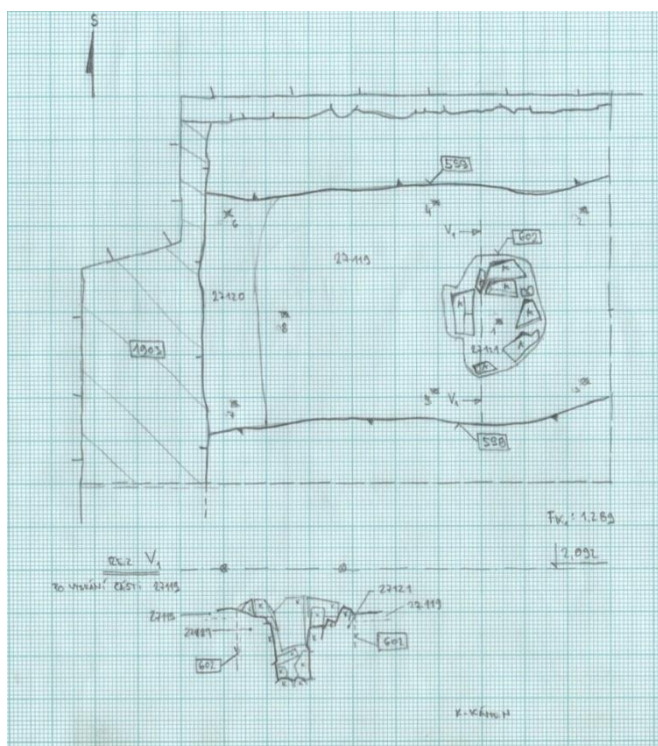
Plán č. 28 Vyobrazení nálezové situace sondy 27, situace po vybrání objektu 602 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

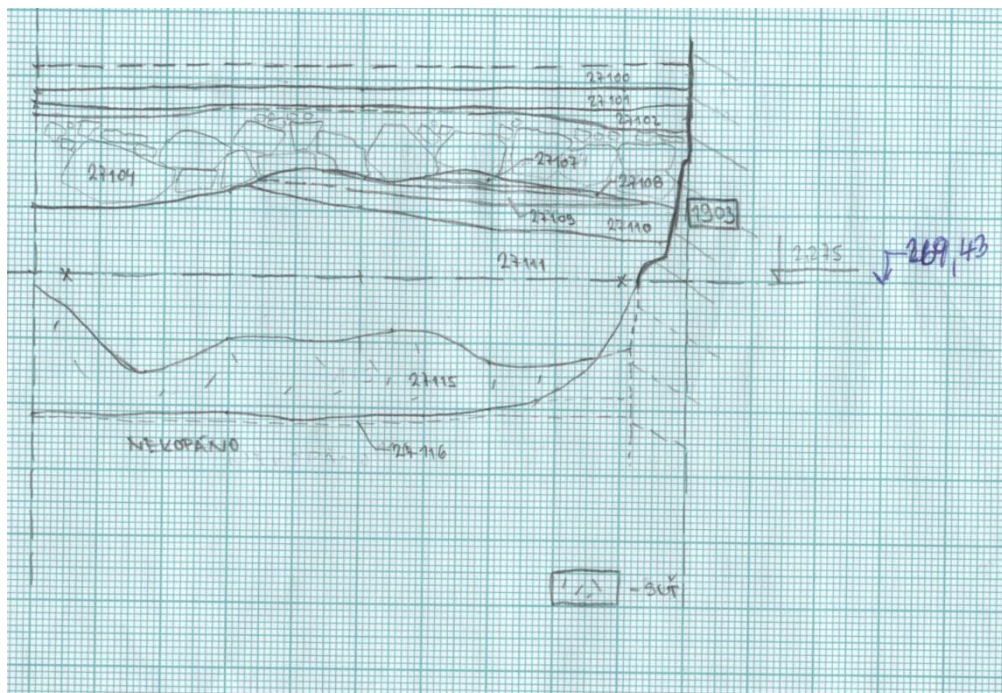
Plán č. 29 Vyobrazení nálezové situace sondy 27, severní a východní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

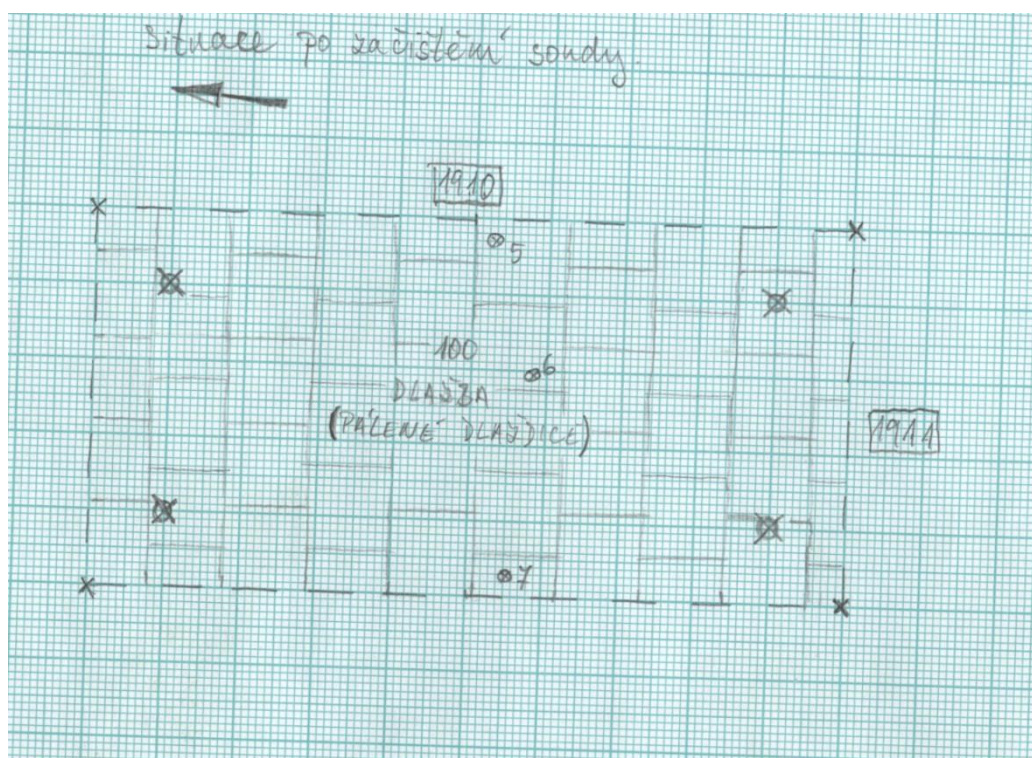
Plán č. 30 Vyobrazení nálezné situace sondy 27, situace po odebrání vrstvy 27123 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

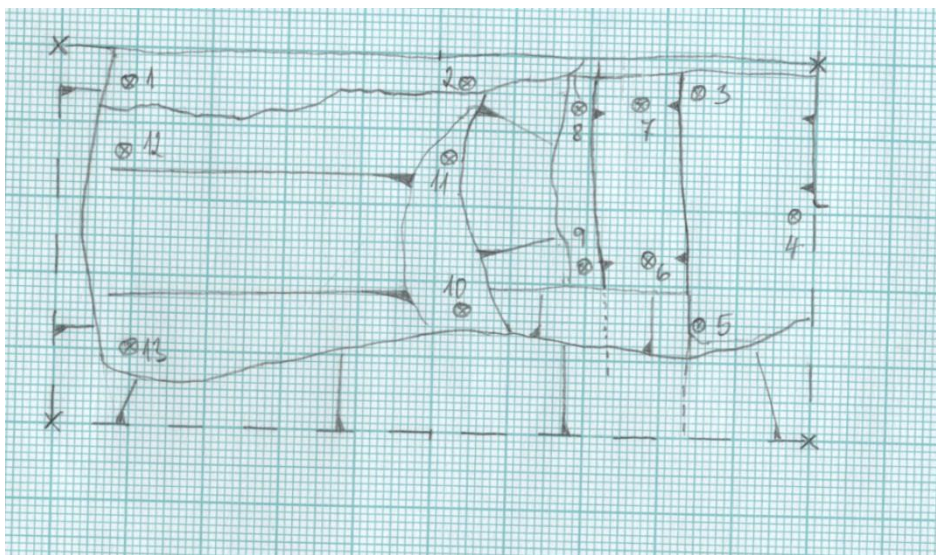
Plán č. 31 Vyobrazení nálezné situace sondy 27, situace po odebrání vrstvy 27118 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

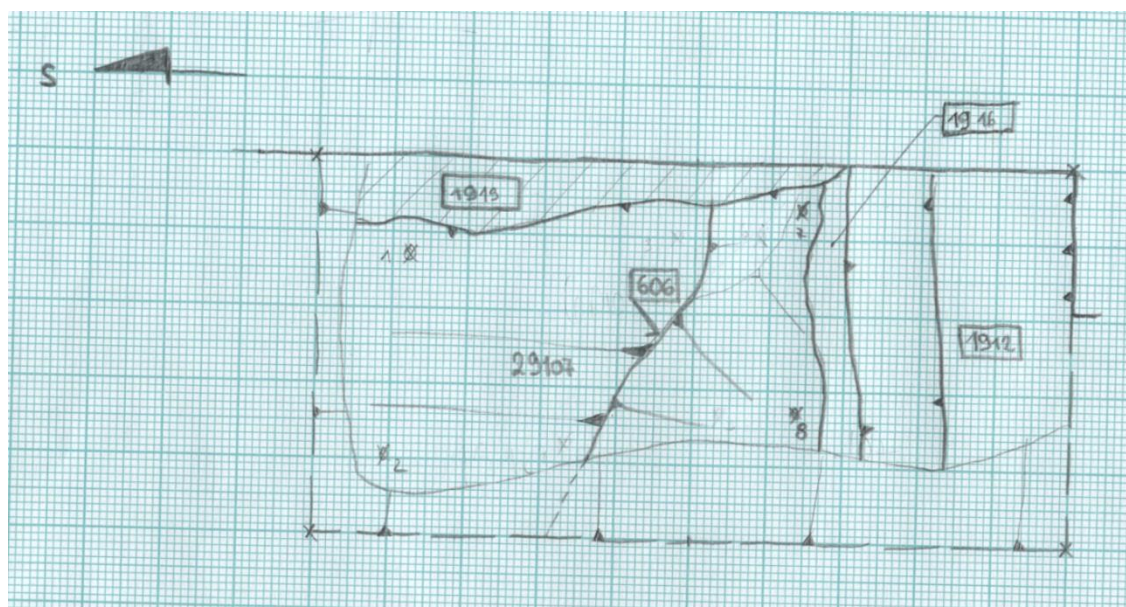
Plán č. 32 Vyobrazení nálezné situace sondy 27, jižní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

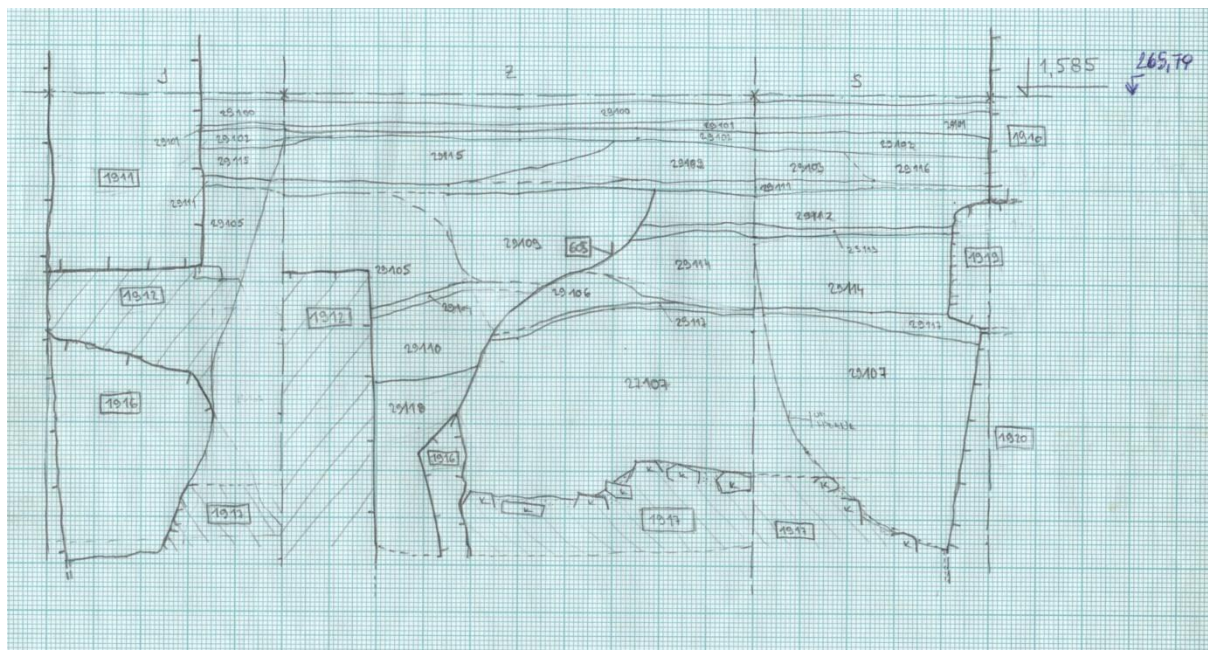
Plán č. 33 Vyobrazení nálezné situace sondy 29, situace po začistění sondy (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

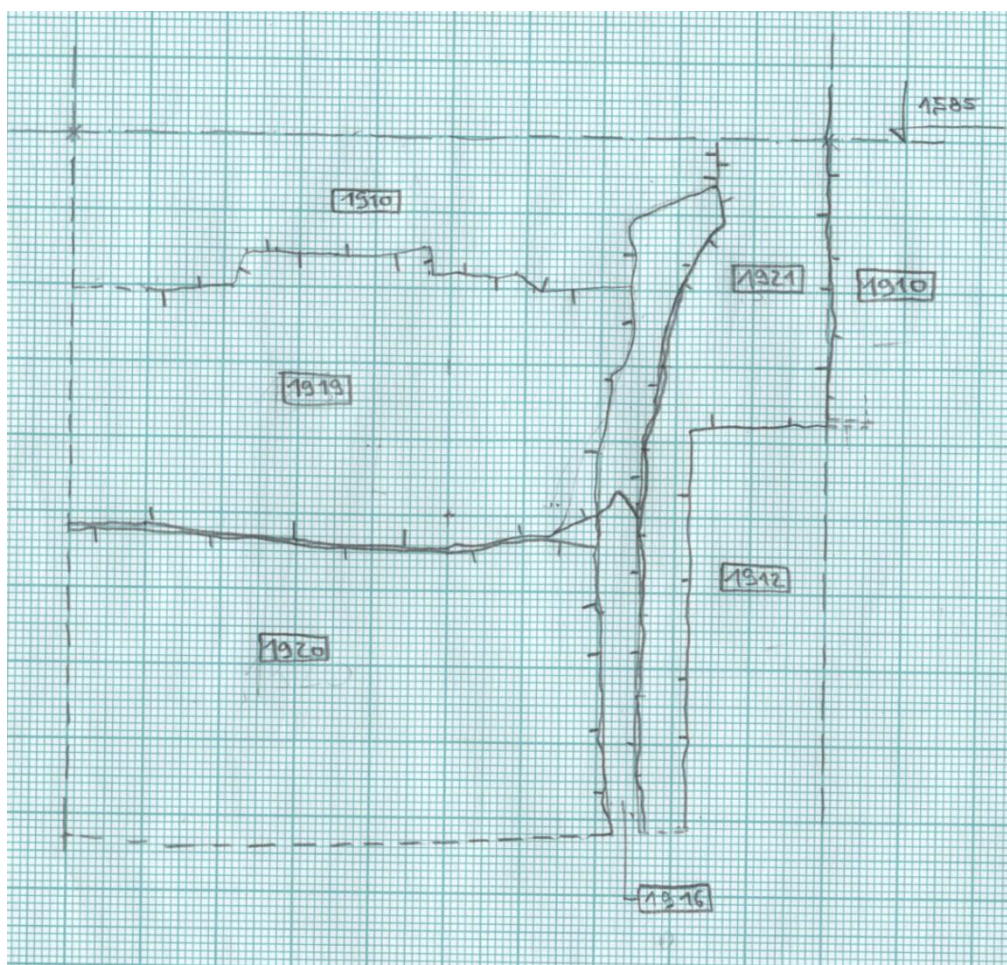
Plán č. 34 Vyobrazení nálezné situace sondy 29 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

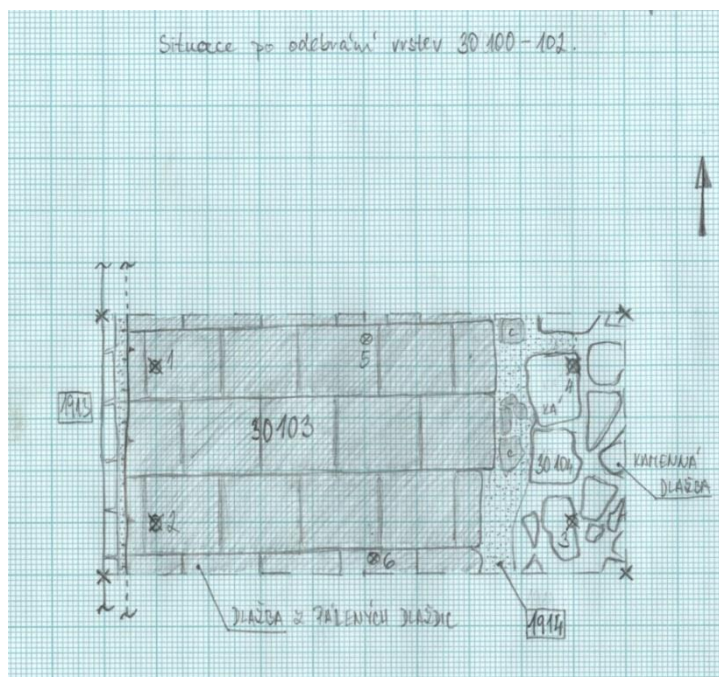
Plán č. 35 Vyobrazení nálezné situace sondy 29, situace po vybrání vkopu 606 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

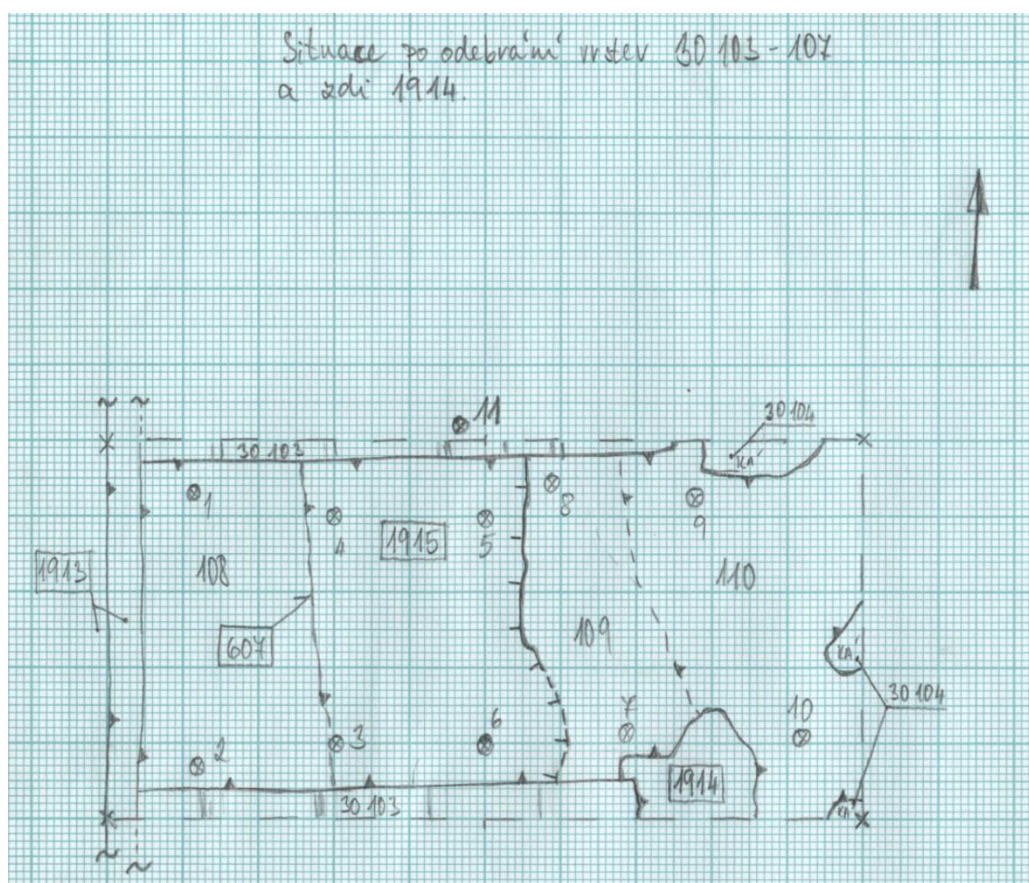
Plán č. 36 Vyobrazení nálezné situace sondy 29, jižní, severní a západní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

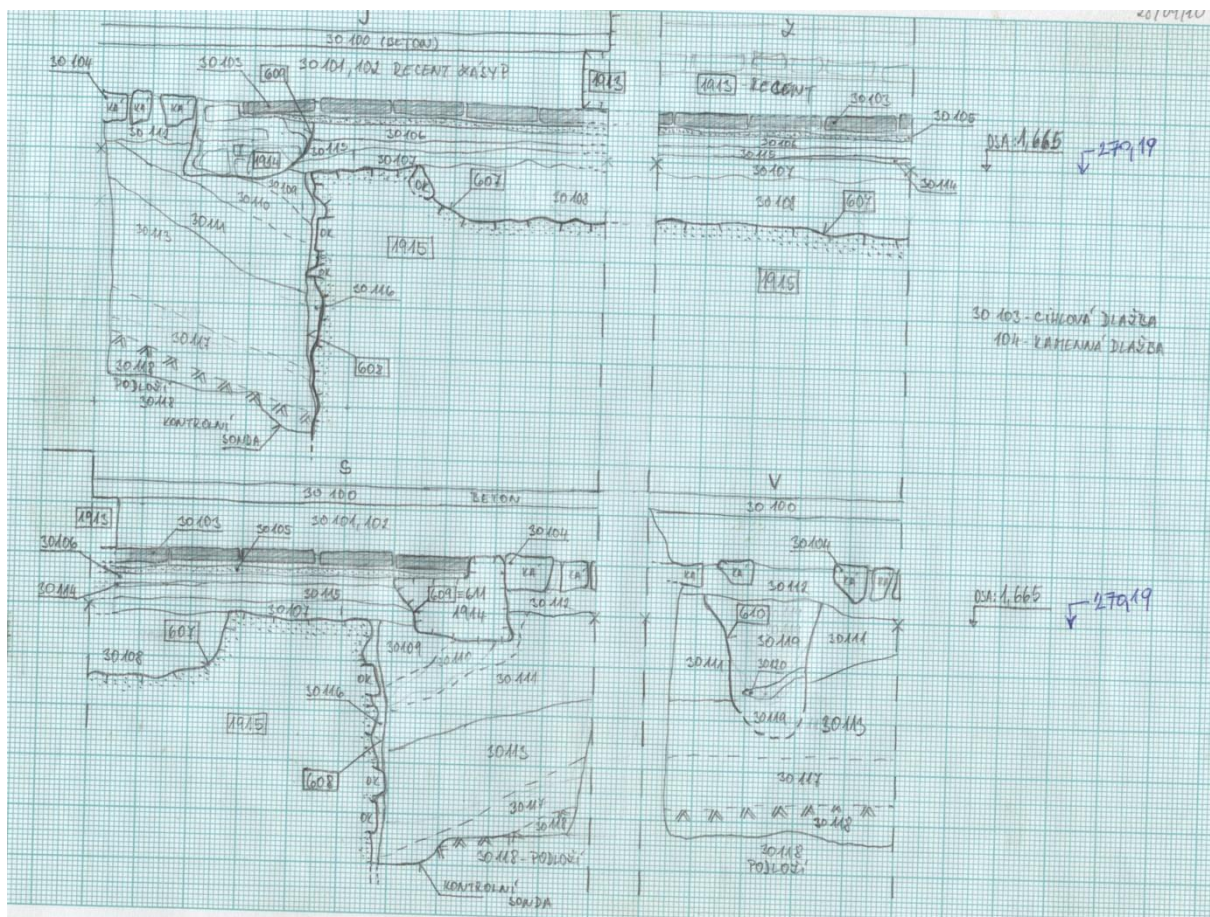
Plán č. 37 Vyobrazení nálezné situace sondy 29, východní řez (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

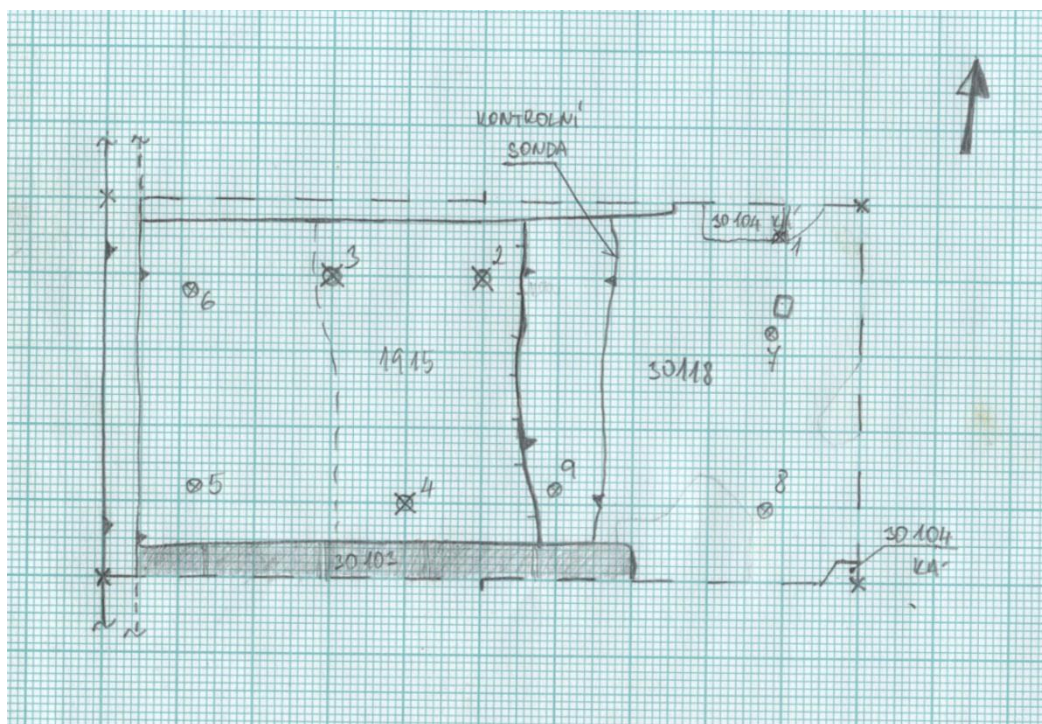
Plán č. 38 Vyobrazení nálezné situace sondy 30 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

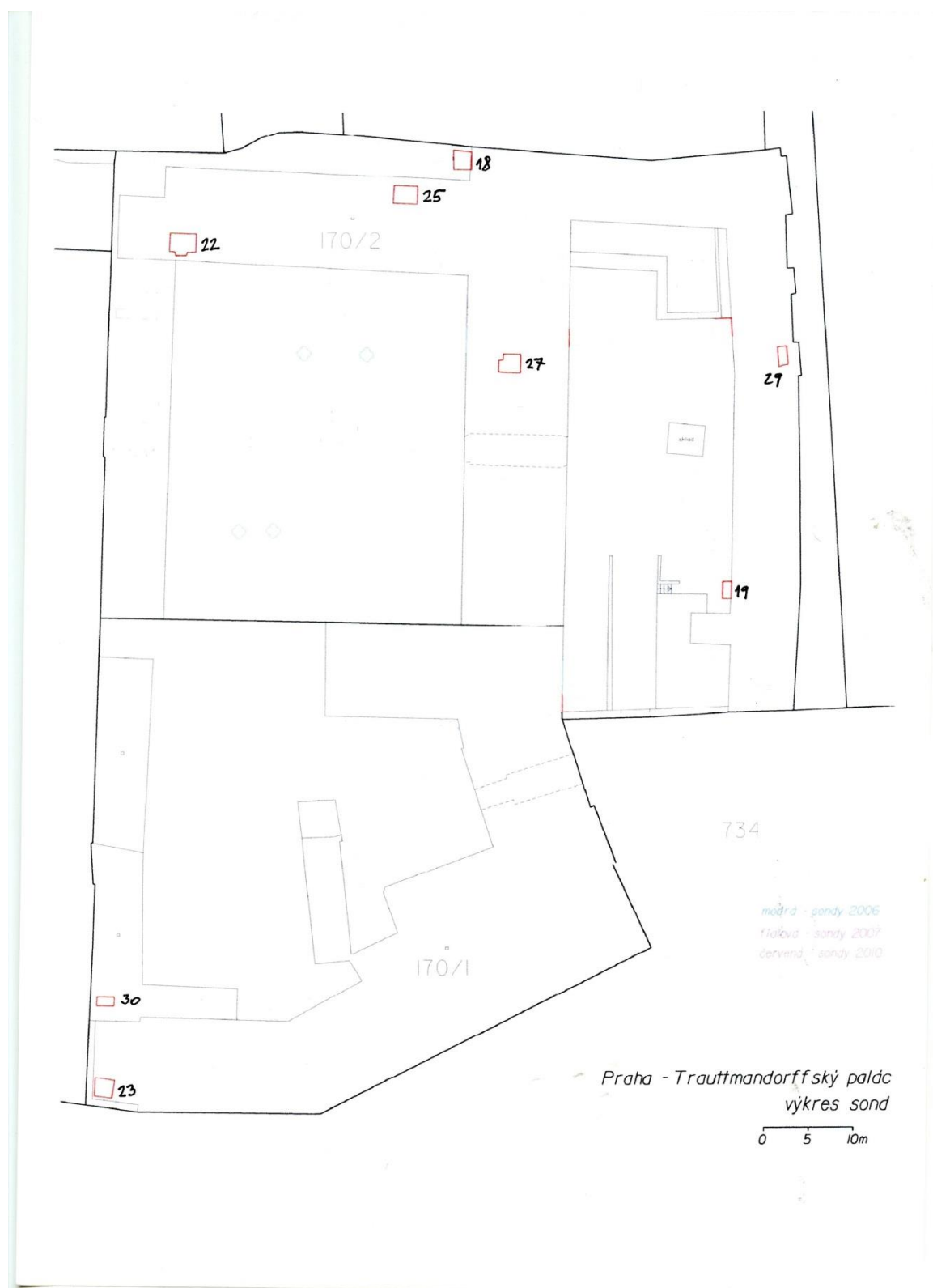
Plán č. 39 Vyobrazení nálezné situace sondy 30 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

Plán č. 40 Vyobrazení nálezné situace sondy 30 (Archiv AÚ AV ČR – Praha).

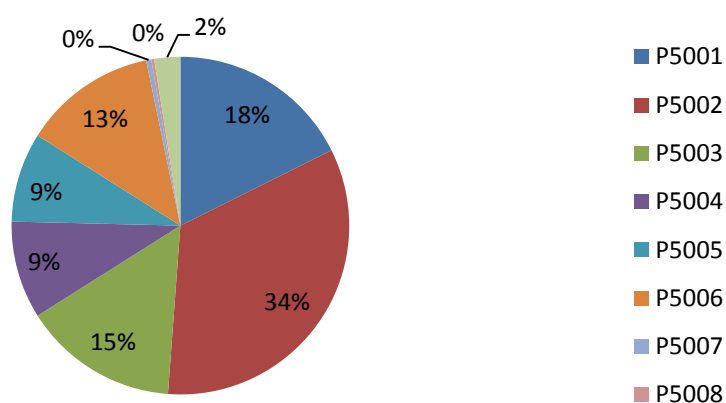

Plán č. 41 Vyobrazení nálezné situace sondy 30 (Archiv AÚ AV ČR – Praha)

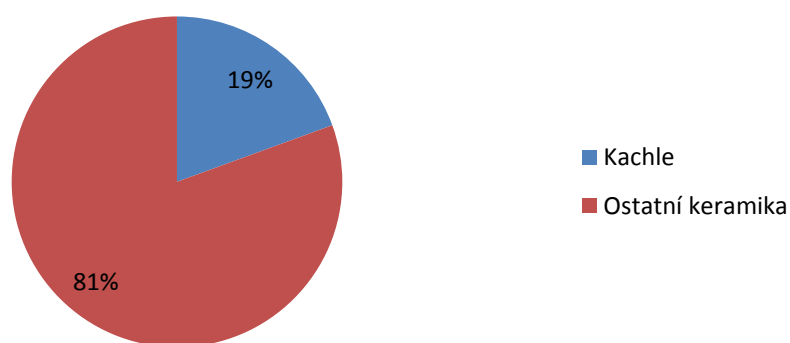
Plán č. 42 Celkový plán s vyznačením sond zpracovaných v této práci (Archiv AÚ AV ČR – Praha)

Percentuální vyjádření zastoupení keramických tříd

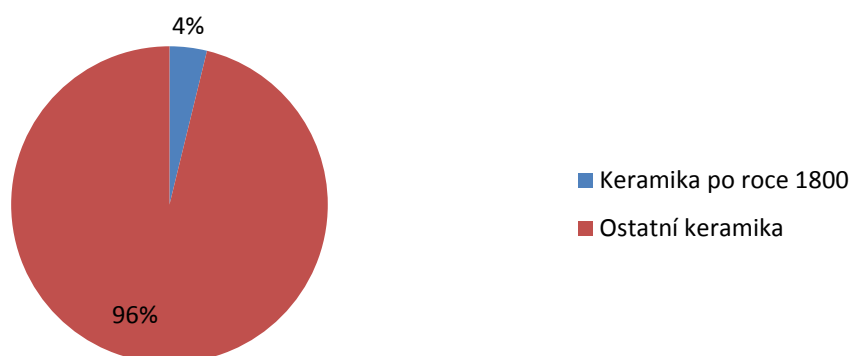
Graf č.23: Percentuální vyjádření celkového zastoupení keramických tříd

Percentuální vyjádření kachlů v keramických souborech

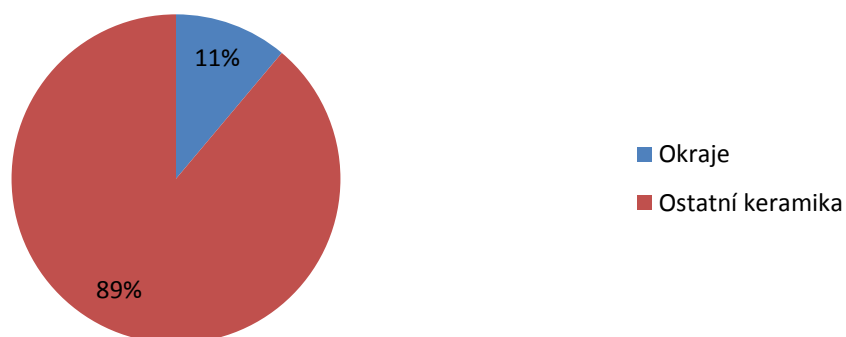
Graf č.24: Percentuální vyjádření celkového zastoupení kachlů v keramických souborech.

Percentuální vyjádření novověkých hmotných pramenů po roce 1800

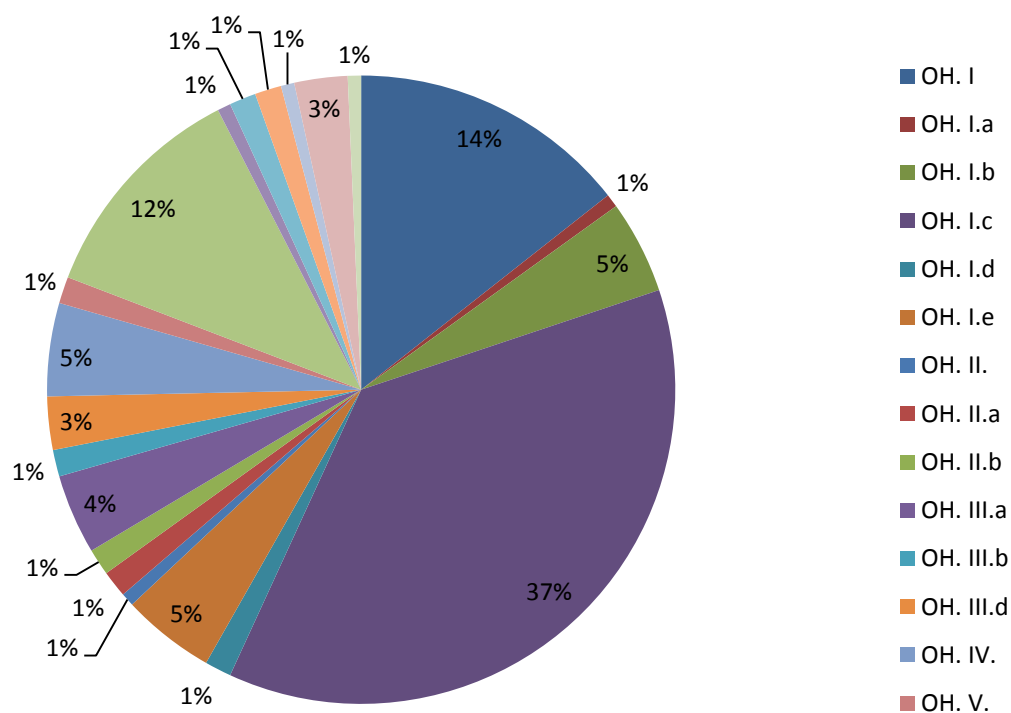
Graf č.25: Percentuální vyjádření novověkých hmotných pramenů po roce 1800

Percentuální vyjádření celkového počtu okrajů v analyzovaném celku

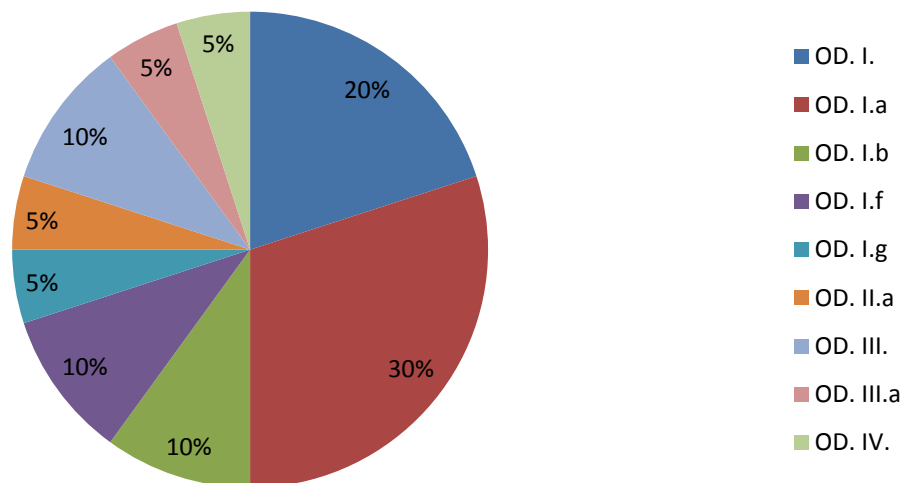
Graf č.26: Percentuální vyjádření celkového počtu okrajů v analyzovaném celku.

Percentuální zastoupení typů a podtypů okrajů hrnců

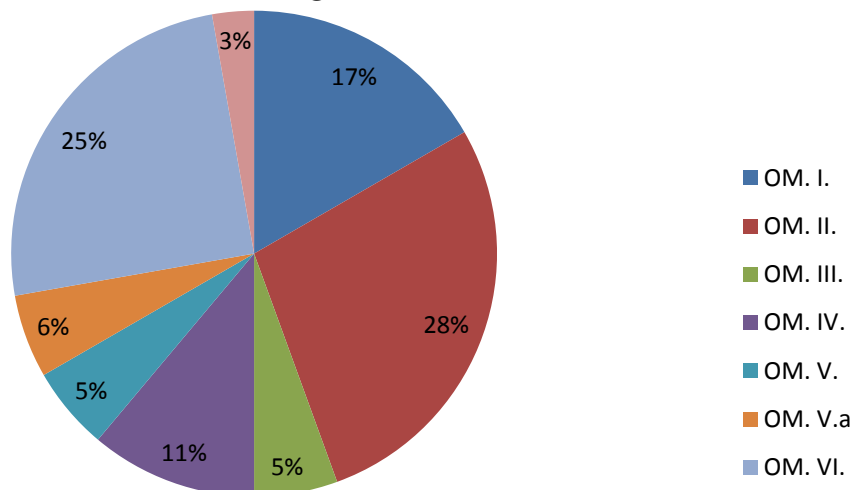
Graf č.27: Percentuální vyjádření zastoupení typů a podtypů okrajů hrnců

Percentuální zastoupení typů a podtypů okrajů džbánů

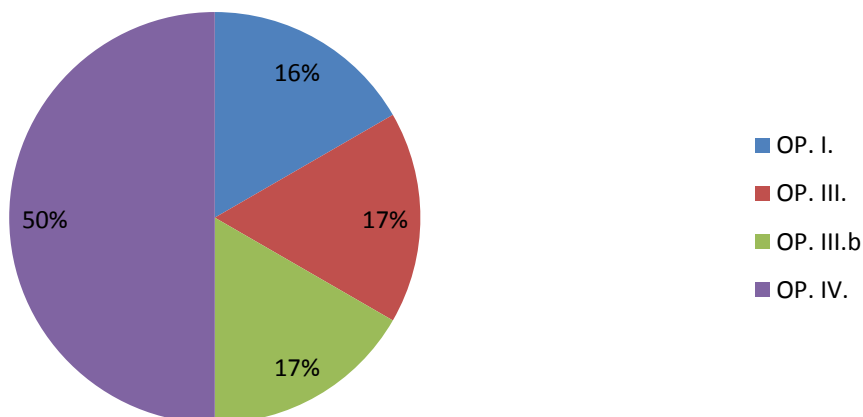
Graf č.28: Percentuální vyjádření zastoupení typů a podtypů okrajů džbánů.

Percentuální zastoupení typů a podtypů okrajů mís

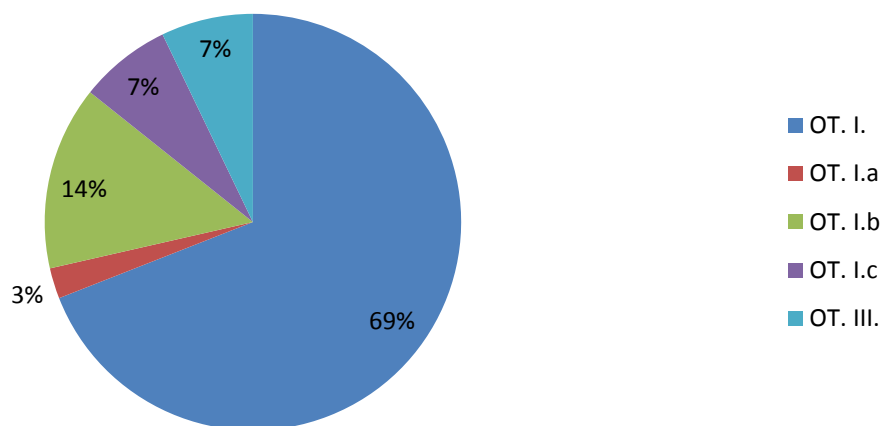
Graf č.29: Percentuální vyjádření zastoupení typů a podtypů okrajů mís.

Percentuální zastoupení typů a podtypů okrajů pánví

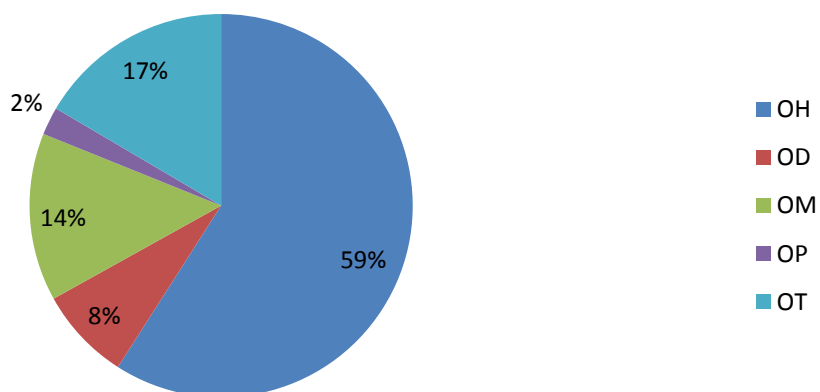
Graf č.30: Percentuální vyjádření zastoupení typů a podtypů okrajů pánví

Percentuální zastoupení typů a podtypů okrajů talířů

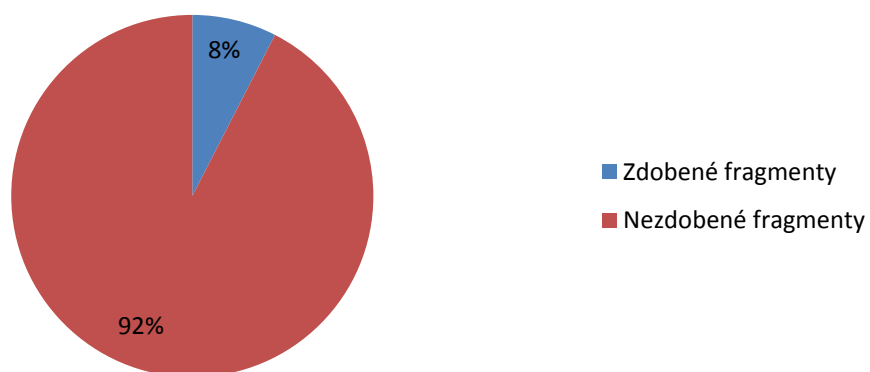
Graf č.31: Percentuální vyjádření zastoupení typů a podtypů okrajů talířů.

Percentuální vyjádření typů okrajů v analyzovaném celku okrajů

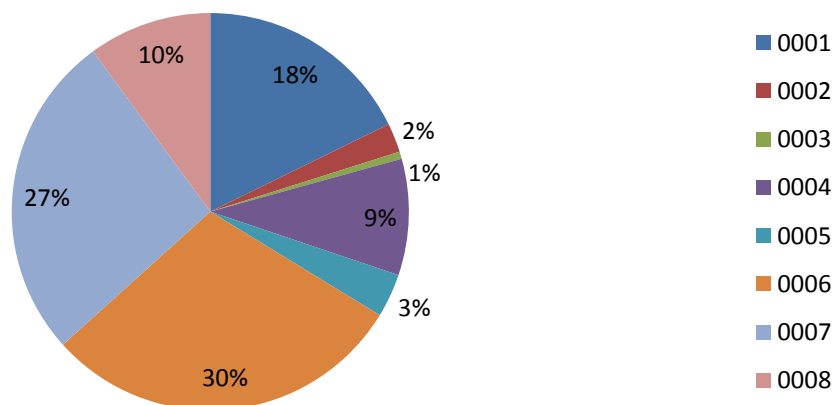
Graf č.32: Percentuální vyjádření typů okrajů v analyzovaném celku okrajů.

Percentuální vyjádření zdobených fragmentů

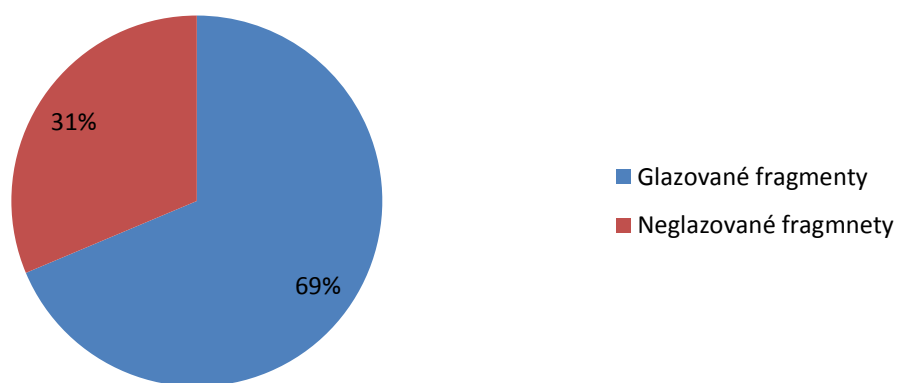
Graf č.33: Percentuální vyjádření výskytu zdobených fragmentů.

Percentuální vyjádření celkového počtu skupin výzdoby

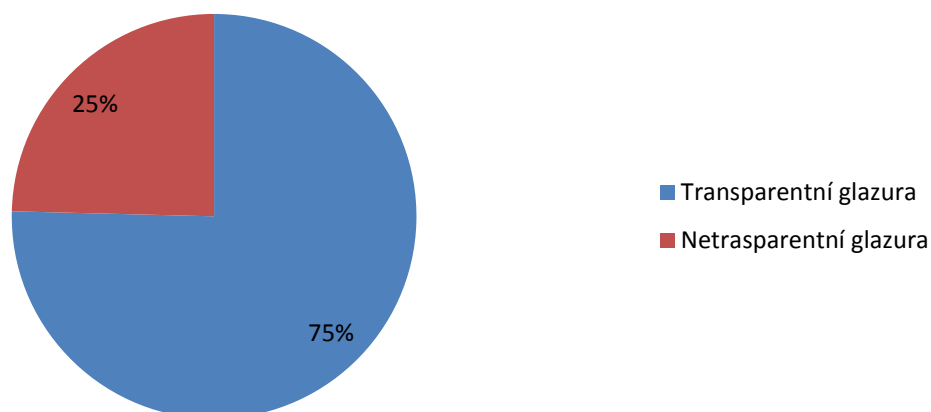
Graf č.34: Percentuální vyjádření celkového počtu skupin výzdoby.

Percentuální vyjádření glazovaných a neglazovaných fragmentů

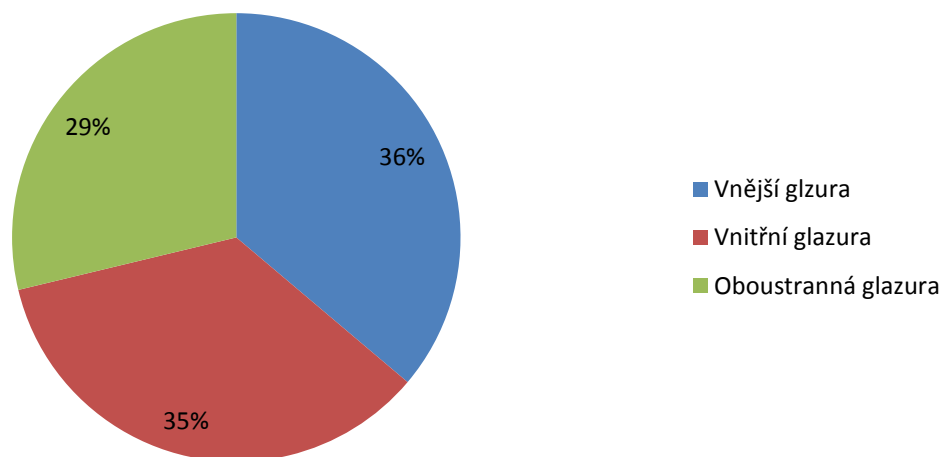
Graf č.35: Percentuální vyjádření glazovaných a neglazovaných fragmentů.

Percentuální vyjádření typu glazury

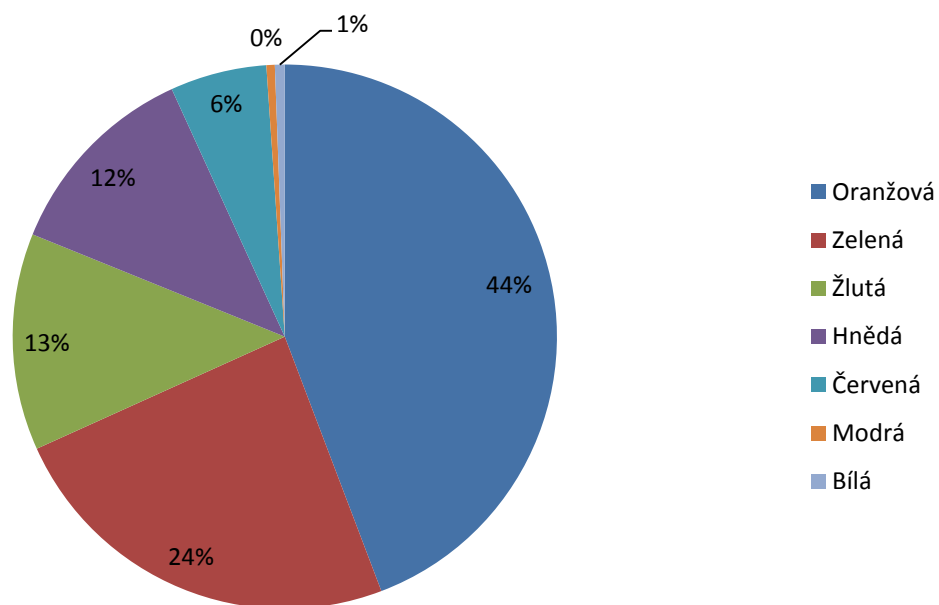
Graf č.36: Percentuální vyjádření typu glazury.

Percentuální vyjádření umístění glazury

Graf č.37: Percentuální vyjádření umístění glazury.

Percentuální vyjádření barevného spektra glazur

Graf č.38: Percentuální vyjádření barevného spektra glazur.